

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Н. Д. КОВАЛЕНКО

ЕТНОЛІНГВІСТИКА

ТРАДИЦІЙНІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2017

УДК 81:39(075.8)
ББК 81.006.35я73
К56

Рекомендувала до друку вчена рада Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 12 від 30 листопада 2017 р.)

Рецензенти:

Кульбабська О.В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Тищенко Т.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її владання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Щегельський В.В., кандидат філологічних наук, завідувач навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Коваленко Н. Д.

К56 Етнолінгвістика. Традиційні календарні обряди : навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. – 116 с.

У посібнику подано перелік питань теоретичного курсу та списки рекомендованої літератури для вивчення розділу «Мовно-культурний компонент традиційних календарних обрядів» навчальної дисципліни «Етнолінгвістика». Запропоновано тематику наукових індивідуальних досліджень, матеріалом для яких можуть слугувати подані у посібнику транскрибовані тексти народного мовлення про зимові, весняні, літньо-осінні традиційні обряди, записані від носіїв говірок південно-західного наріччя.

Для студентів і викладачів філологічних факультетів закладів вищої освіти, діалектологів, фольклористів, усіх, хто цікавиться народними обрядами та звичаями.

УДК 81:39(075.8)
ББК 81.006.35я73

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ФОНЕТИЧНА ТРАНСКРИПЦІЯ.....	6
Розділ 1. Традиційні зимові календарні обряди.....	8
1.1. Контрольні питання з теми	8
1.2. Тематика наукових досліджень	8
1.3. Література	9
1.4. Тексти	13
Розділ 2. Традиційні весняні календарні обряди	60
2.1. Контрольні питання з теми	60
2.2. Тематика наукових досліджень	60
2.3. Література	62
2.4. Тексти	63
Розділ 3. Традиційні літні календарні обряди	88
3.1. Контрольні питання з теми	88
3.2. Тематика наукових досліджень	88
3.3. Література	89
3.4. Тексти	90
Розділ 4. Традиційні осінні календарні обряди	103
4.1. Контрольні питання з теми	103
4.2. Тематика наукових досліджень	103
4.3. Література	104
4.4. Тексти	106
ІСТОРІЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ	108

ПЕРЕДМОВА

Фіксація текстів діалектного мовлення в різні часові періоди і на різних територіях є своєрідною пам'яткою, у якій відображені живі мовні процеси. Дослідження зв'язку мови й культури завжди були в центрі уваги науковців і сьогодні не втратили своєї актуальності. Пильна увага до усного територіального мовлення дає змогу не тільки виявити загальнонародне та місцеве, а й з'ясувати знакові одиниці культури в аспекті єдності їхньої форми й змісту.

Вивчення обрядової лексики та фраземіки на матеріалі сучасних текстів живого народного мовлення уможливує поглиблення лексикологічних і фразеологічних досліджень української мови, пізнання мовленнєво-мисленнєвих процесів людини, її духовної сутності, сприйняття навколишнього світу та усвідомлення свого місця в ньому. Досліджуючи мовні явища крізь призму національної культури (духовної та матеріальної) на матеріалах розповідей про традиційні календарні обряди, маємо змогу не лише глибше пізнати людину як носія глибоких знань та уявлень про світ та життя в ньому, а й дослідити принципи мовної організації світогляду, взаємовідносин, подій.

Курс «Етнолінгвістика» має велике значення у формуванні загального мовознавчого світогляду студента-філолога, допомагає йому пересвідчитися у багатстві української мови на матеріалі народної обрядовості, спостерігати інтенсивні процеси взаємодії мови та культури, наслідки впливу міфології, культур інших народів, давніх звичаїв та обрядів на говори, озброює необхідними знаннями про особливості обрядового тексту, обрядову лексику та фразеологію як вияви світогляду нації.

Мета дисципліни: формування етнолінгводидактичної культури майбутніх учителів-словесників, розвиток у них умінь етнолінгвістичного аналізу текстів при викладанні фахових предметів у загальноосвітньому закладі; **завдання**: поглибити знання студентів про етнолінгвістичні основи; розширити уявлення про національну специфіку мовної картини світу, функції мови, взаємозв'язок мови і культури, народну культуру як об'єкт етнолінгвістики, про розвиток етнолінгвістики в Україні і за кордоном; охарактеризувати етнолінгвістичні аспекти у вивченні лексики, фразеології, словотвору, граматики в обрядових текстах, творах усної народної творчості, художньої літератури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**: типи етнолінгвістичних підходів до вивчення духовної та матеріальної культури рідного краю, особливості національної специфіки мовної картини світу, етнолінгвістичні аспекти у вивченні елемен-

тів лексики, фразеології, словотвору, граматики в обрядових текстах, творах усної народної творчості, художньої літератури; **вміти**: аналізувати, зіставляти, порівнювати, узагальнювати етномовні явища; виконувати етнолінгвістичні дослідження слів-історизмів, етнографізмів, діалектизмів, народних фразем; характеризувати етнокультурний оцінний зміст засобів словотвору, морфології, синтаксичних конструкцій; аналізувати фольклорний та обрядовий текст.

Особливе місце у викладанні курсу «Етнолінгвістика» на філологічних факультетах закладів вищої освіти належить розділу «Мовно-культурний компонент традиційних календарних обрядів». Необхідність фіксації текстів про календарні обряди, їх систематизація, опис та зіставний аналіз в етнолінгвістичному аспекті важливі в професійній освіті філолога, а також зумовлені тим, що науково-технічний прогрес спричиняє прискорену архаїзацію мовних одиниць, різні екологічні й антропогенні чинники впливають на міграцію населення, а це призводить до поступового зникнення з ужитку окремих обрядодій та звичаїв, особливо календарних

Найпоширенішим та найбільш дослідженим з-поміж календарних обрядів є зимовий цикл, тому актуальними залишаються фіксації та аналіз свідчень про сучасні обряди весняно-літнього та осіннього циклів.

Пропонований навчальний посібник з етнолінгвістики побудований так, щоб на основі опрацювання пропонованої літератури, самоконтролю за визначеними питаннями студенти змогли виявити і проаналізувати обрядову лексику та фразеологію, визначити фонетичні, морфологічні, семантичні варіанти, у яких номінації вживаються у конкретному ареалі. Матеріалом для наукових досліджень слугуватимуть транскрибовані тексти усного мовлення, що презентують особливості традиційних календарних обрядів у говорах південно-західного наріччя української мови. Для глибшого розуміння взаємовпливів історії населених пунктів та їх мовно-культурної та духовної спадщини у навчальному посібнику подано короткі відомості. Зазначимо, що курсивом у текстах виділено обрядові пісні та промовляння.

Поданий у праці матеріал спонукатиме до збирання та систематизації обрядових (календарних та родинних) текстів, лексики та фраземіки як виразників традиційної народної духовної культури, що надалі допоможе зберегти нашу унікальну мовно-культурну спадщину, вивчити взаємозв'язки та взаємовпливи культури і мови, співвідношення вербальних одиниць і невербальних знаків.

ФОНЕТИЧНА ТРАНСКРИПЦІЯ

Для передачі фонетичних особливостей діалектного мовлення використовується транскрипційний запис, який апробовано в «Атласі української мови»¹, збірниках діалектних текстів: «Говори української мови. Збірник текстів»², «Говірки Чорнобильської зони. Тексти»³ та ін.

Транскрипція (лат. *transcriptio* – переписування) – це спеціальна система письма, яку застосовують для точного відтворення звукового складу слів і текстів мови. Розрізняють три типи транскрипцій: фонетичну, фонематичну і практичну.

Фонетична транскрипція – спосіб передачі на письмі усної мови з усіма її звуковими особливостями. Вона ґрунтується на таких вимогах: кожна літера позначає на письмі лише один і той самий звук, а кожен звук передається завжди тією самою літерою. Фонетична транскрипція, крім знаків, що позначають фонем, використовує ще й інші знаки та діакритичні знаки, за допомогою яких виражаються різні варіанти фонем. В її основу покладено український алфавіт, але без літер я, ю, є, ї, які на початку слова, після голосних, апострофа та м'якого знака позначають два звуки; без літери щ, яка позначає сполучення звуків [шч], та ь, що не має звукового значення.

Голосні звуки передаються такими знаками:

[i] – голосний переднього ряду високого підняття, нелабіалізований: л'іс, в'іл, хм'іл';

[i^ɛ] – звук, проміжний між [i] та [e], але ближчий до [i]: з'найі^ɛш;

[i^ʉ] – звук, проміжний між [i] та [и], але ближчий до [i]: м'і^ʉн'і;

[и'] – звук, проміжний між [и] та [і], але ближчий до [и]: ми^ʉн'і;

[и] – голосний переднього ряду, нелабіалізований, високого обниженого підняття: 'тихо, 'лихо, 'зи'ма;

[и^ɛ] – звук, проміжний між [и] та [e], але ближчий до [и]: си^ɛло;

[e^ʉ] – звук, проміжний між [e] та [и], але ближчий до [e]: се^ʉло;

[e] – відкритий голосний переднього ряду, нелабіалізований, підняття середнє: 'небо;

[e^a] – звук, проміжний між [e] та [a]: т'ре^aба, ж'ме^aн'а;

¹ Атлас української мови : в 3-х т. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 1: Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі.

² Говори української мови. Збірник текстів / укл. С.Ф. Довгопол, А.М. Залеський, Н.П. Прилипка. – К. : Наукова думка, 1977. – 590 с.

³ Говірки Чорнобильської зони : тексти / упор. П.Ю. Гриценко, Н.П. Прилипка, О.А. Малахівська, Л.А. Москаленко, Л.Г. Анісімова, Ю.І. Бідношя, С.П. Гриценко, Л.В. Дика, М.В. Поістогова, Л.В. Рябець. – К. : Довіра, 1996. – С. 16-19.

[e^і] – звук, проміжний між [e] та [i], але ближчий до [e]: |май^еіш;
[a] – голосний заднього ряду низького підняття, нелабіалізований:
мак;

[a^о] – звук заднього ряду низького підняття, лабіалізований (|за^оўтра, ка|за^оў);

[o] – голосний заднього ряду, середнього підняття, лабіалізований: |голос,

[o^у] – звук, проміжний між [o] та [y], але ближчий до [o] (ко^у|жух);

[y^о] – звук, проміжний між [y] та [o], але ближчий до [y] (ку^о|жух);

[y] – голосний заднього ряду високого підняття, лабіалізований (дух).

Приголосні звуки передаються такими знаками:

а) губні – б, п, в, ў, м, ф;

б) передньоязикові – д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, н, л, р;

в) задньоязикові – г, к, х;

г) фарингальний – г;

д) середньоязикові – й, ї.

Більшість приголосних звуків позначається відповідними літерами українського алфавіту.

Зміна [т'] > [к']: к'іло. Зміна [д'] > [г']: г'ід.

Так звані нескладотворчі [y] та [i] позначаються відповідно [ў] (даў), [ї] (гаї).

Шепелявість свистячих [с], [з], [ц] позначається літерою меншого розміру відповідного шиплячого звука (с'м'іно, з'ж'іма, ц'ч'кувати).

Палаталізованість приголосних позначається знаком апострофа (').

Довга вимова приголосних і голосних позначається двокрапкою (зна|н'а). Ослаблена (зредукована) вимова звуків зображається літерою меншого розміру, що виноситься трохи вгору (ве^нсна).

Місце наголосу позначається вертикальною рисою, яка ставиться перед знаком приголосного, що передує голосному наголошеного складу, а якщо в наголошеному складі немає попереднього приголосного, то риска ставиться безпосередньо перед літерою на позначення голосного: но|га, го|дина, |арка.

У посібнику подано зв'язні тексти усного мовлення, тому у фонетичному записі можуть бути допущені деякі відхилення від традиційної фонетичної транскрипції: власні імена умовно подано з великої літери (прізвища, імена, по батькові, назви міст, сіл, кутків, річок, товтр тощо).

РОЗДІЛ 1

ТРАДИЦІЙНІ ЗИМОВІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

1.1. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ТЕМИ

1. Особливості понять «звичай» та «обряд».
2. Особливості комплексу зимової обрядовості українців.
3. Стрижневі слова-поняття українського національного типу в зимових обрядах.
4. Звичаї традиційних зимових обрядів.
5. Обрядові номінації святкування Андрія.
6. Обрядові номінації святкування Миколая.
7. Словесні символи Свят-вечора, у яких зафіксовано світогляд народу.
8. Обрядові номінації святкування Маланки.
9. Обрядові номінації святкування Василя.
10. Світобачення народу крізь призму свят Водохреща та Стрітєння.
11. Тематичні групи лексики у традиційних зимових обрядах.
12. Назви різдвяних обрядових страв. Походження назв.
13. Назви обрядового хліба у зимових обрядах.
14. Назви дійових осіб святкування Маланки.
15. Обрядові фразеологізми.
16. Варіанти та синонімічні ряди фразеологізмів зимових обрядів.
17. Структурно-семантичні моделі фразеологізмів.

1.2. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Система рекомендацій і застережень, оберегів і запобіжних заходів у зимовій обрядовості в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі N говору (говірки села N)).
2. Повір'я та прикмети у зимовій обрядовості села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
3. Номінації зимових обрядів села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
4. Номінації атрибутики зимових обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
5. Номінації обряду святкування Андрія (на матеріалі N говору (говірки села N)).
6. Номінації обряду випікання калити в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).

7. Номінації святкування Різдва в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
8. Назви учасників Маланки в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
9. Номінації атрибутики святкування Маланки в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
10. Відбиття діалектних рис у текстах зимової календарної обрядовості N говору.
11. Святкування Водохреща в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
12. Номінації різдвяних страв і напоїв в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
13. Фразеологізми зимових календарних обрядів села N (N говору).

1.3. ЛІТЕРАТУРА

1. Алатирева Н.Б. Номінативна ланка в середовищі українського обрядового гіпертексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Одеса, 2002. – 16 с.
2. Барилова Г.К. Українська етнолінгвістика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.К. Барилова, К.Д. Глуховцева. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. – 228 с.
3. Березович Е.Л. К этнолингвистической интерпретации семантических полей / Е.Л. Березович // Вопр. языкознания. – 2004. – № 6. – С. 3–24.
4. Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.01. – українська мова. – Київ, 1999. – 189 с.
5. Васильченко В. Генетичні зв'язки української обрядової фразеології з етнічною культурою / В'ячеслав Васильченко // Дивослово. – 2009. – № 6. – С. 37–45.
6. Васильченко В. Етнолінгвістичний аспект дослідження фразеологічних одиниць української мови [Електронний ресурс] / В. Васильченко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2008_7/4.html
7. Васильченко В. Омонімія компонентів фразеологічних одиниць : етнокультурний контекст / В'ячеслав Васильченко // Дивослово. – 2009. – № 12. – С. 31–36.
8. Виноградова Л. Та вода, которая... (признаки, определяющие магические свойства воды) / Л.Н. Виноградова // Признаковое пространство культуры / отв. ред. С.М. Толстая. – Москва : Индрик, 2002. – С. 32–60.
9. Войтович В. Українська міфологія. – 2-е вид., стереотип. / Валерій Войтович. – Київ : Либідь, 2005. – 664 с.
10. Воропай О. Звичаї нашого народу: етногр. нарис / Олекса Воропай. – Київ : АВПТ «Оберіг», 1993. – 585 с.
11. Голі-Оглу Т.В. Походження обрядових календарних термінів весняного циклу (на матеріалі української, російської, білоруської, урумської та ру-

- мейських мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Т.В. Голі-Оглу. – Донецьк, 2003. – 17 с.
12. Гумбольдт В. Характер языка и характер народа / Вильгельм фон Гумбольдт. – Москва : Прогресс, 1985. – 448 с.
 13. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. – Москва : Прогресс, 1985. – 372 с.
 14. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика : деякі аспекти досліджень / В.В. Жайворонок // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
 15. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика : нариси : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.В. Жайворонок. – Київ : Довіра, 2007. – 262 с.
 16. Жайворонок В.В. Українські обрядові мовні формули на етнокультурному тлі / В.В. Жайворонок // Слово. Фраза. Текст. – Москва : Азбуковник, 2002. – С. 182–195.
 17. Забуранна О.В. Антропоцентризм у сфері фразеологічного значення (на матеріалі перської та української мови) / О.В. Забуранна // Мовознавство. – 2003. – № 1. – С. 55–59.
 18. Задока К. Народные наименования праздничных дней святочного цикла у населения Украинских Карпат / Кира Задока // Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2015. – С. 244–269.
 19. Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу / Митрополит Іларіон. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1965. – 424 с.
 20. Календарно-обрядові пісні / упор. і вст. ст. О.Ю. Чабанюк. – Київ : Дніпро, 1987. – 390 с.
 21. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [монографія] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
 22. Квитка К. Песни украинских зимних обрядовых празднеств / К. Квитка // Избранные труды : в двух томах. – Москва, 1971. – Т. 1. – С. 103–160.
 23. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : [у 3 кн., 6 т.] / С. Килимник. – Вінніпег, Торонто, 1964. – Кн. 1. – Т. 1: (Зимовий цикл). – 1964. – 154 с.
 24. Коваль В. Украинская этнофразеология: проблемы интерпретации / В. Коваль // Мовознавство : доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. українців. – Київ, 2002. – С. 193–196.
 25. Коваль В.И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение / В.И. Коваль. – Гомель : ИММС НАНБ, 1998. – 213 с.
 26. Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року / упорядкування, передмова і примітки О.І. Дея. – Київ : Наук. думка, 1963. – 804 с.
 27. Комар О.С. Етнокультурна парадигматика національно-маркованих мовних одиниць : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Київ, 2009. – 20 с.
 28. Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди / О.В. Курочкін // Українці: історико-етнографічна монографія : в 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 297–332.
 29. Левкович І. Українські народні різдвяні звичаї / Ізидора Левкович. – Лондон : Накладом укр. вид. спілки, 1956. – 44 с.
 30. Левченко О. Фразеологічна символіка: лінгвокультурол. аспект : монографія / Олена Левченко. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.

31. Лесів М. Назви великих християнських празників в українській мові та християнській традиційній культурі / М. Лесів // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф. (Київ, 5-6 жовт. 2000 р.). – Львів : Вид-во Львів. Богосл. акад., 2000. – С. 50–57.
32. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие / В.А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
33. Маслова В.А. Лингвокультурология : учеб. пособие / В.А. Маслова. – Минск : Академия, 2001. – 208 с.
34. Мокиєнко В.М. Языковая картина мира в зеркале фразеологии / В.М. Мокиєнко // *Frazeologia a jezykowe obrazy swiata*. – Opole, 2007. – Р. 49–66.
35. Мокієнко В. Українська етнофразеологія у загальнослов'янському висвітленні / В. Мокієнко // *Мовознавство : доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. українців* / відп. ред. В.М. Німчук. – Київ : Пульсари, 2002. – С. 379–385.
36. Народні пісні Буковини в записях Юрія Федьковича. – Київ : Музична Україна, 1968. – 222 с.
37. Народні пісні в записях Івана Франка. – Київ : Наук. думка, 1981. – 335 с.
38. Народні пісні з-над Дністра в записях Євгенії Ярошинської. – Київ : Музична Україна, 1972. – 323 с.
39. Пісні з Волині. – Київ : Муз. Україна, 1970. – 332 с.
40. Пісні Поділля. – Київ : Наукова думка, 1976. – 523 с.
41. Плотнікова Н.В. Концепт *Водохреще* як теологічний складник зимового циклу народної календарної обрядовості українців (лінгвоконцептуальний аналіз) // *Концепты и контрасты : монографія* / Н.В. Петлюченко, С.И. Потапенко, О.А. Бабелюк, Е.Л. Стрельцов и др. ; под. ред. Н.В. Петлюченко. – Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. – (Серия «Одесские студии по лингвистике и социальным наукам»). – С. 278–278.
42. Плотнікова Н.В. Мікроконцептосфера Святки в українській мовній картині світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Харків, 2009. – 20 с.
43. Подоляка І. Лексико-семантична група «святкове печиво» в аспекті етнолінгвістики / Інна Подоляка // *Мовозн. вісн. : зб. наук. пр. / відп. ред. Г.І. Мартинова. – Черкаси, 2009. – Вип. 9. – С. 107–114.*
44. Помінчук Т. Номінація традиційних календарних зимових обрядів Овруцького району Житомирської області в етнолінгвістичному аспекті [Електронний ресурс] / Т. Помінчук. – Режим доступу: <http://uareferat.com>
45. Самойлович Л.В. Традиції та обряди народу як джерело виникнення фразеологізмів / Л.В. Самойлович // *Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2005. – № 2. – С. 82–87.*
46. Скуратівський В.Т. Дідух: Свята українського народу / В.Т. Скуратівський. – Київ : Освіта, 1995. – 272 с.
47. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – Москва : Academia, 2000. – 128 с.
48. Смирнов С.И. Водокрещи: Материалы для истории крещенских обрядов в древней Руси / С.И. Смирнов. – СПб. : Свято-Троїцька Сергієва Лавра, 1900. – 18 с.
49. Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов : избр. тр. / Н.Ф. Сумцов. – Москва : Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 1996. – 296 с.

50. Супруненко В.П. Ми – українці : енцикл. Українознавства : в 2 кн. / П. Супруненко. – Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 1999. – Кн. 1. – 1999. – 412 с.
51. Тищенко О.В. Обрядова семантика слов'янських мов у зрівняно-типологічному аспекті : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 – загальне мовознавство / О.В. Тищенко. – К., 2001. – 33 с.
52. Тищенко О.В. Про деякі перспективи слов'янської контрастивної етнолінгвістики : інтерпарадигмальний ракурс / О.В. Тищенко // Наук. зап. Серія «Філологічні науки» (мовознавство). – Кіровоград, 2000. – Вип. 30. – С. 134–143.
53. Токарев С.А. Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. Исторические корни и развитие обычаев / С.А. Токарев. – Москва : Наука, 1983. – 224 с.
54. Толстая С.М. Полесский народный календарь / С.М. Толстая. – Москва : Индрик, 2005. – 599 с.
55. Толстой Н.И. О предмете этнолингвистики и ее роли в изучении языка и этноса / Н.И. Толстой // Ареальные исследования в языкознании и этнографии. Язык и этнос. – Ленинград : Наука, 1983. – С. 189–196.
56. Толстой Н.И. Язык и народная культура: очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н.И. Толстой. – Москва : Индрик, 1995. – 512 с. – (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования).
57. Ужченко В.Д. Образи рідної мови / В.Д. Ужченко. – Луганськ : Знання. – 236 с.
58. Ужченко В.Д. Фразеологія в календарно-обрядовому пісенному дискурсі / В.Д. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2008. – № 1. – С. 67–87.
59. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – Київ : Знання, 2007. – 494 с.
60. Ужченко Д.В. Етнографічний дискурс говірки як джерело фразеологічних інновацій / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2008. – № 2. – С. 59–73.
61. Ужченко Д.В. Що за структурно-семантичною східнослов'янською фразеологічною моделлю / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2009. – № 2. – С. 90–106.
62. Українська минувшина : ілюстр. етногр. довід. / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. – Київ : Либідь, 1993. – 256 с.
63. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 323 с.
64. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського. – Київ : Наукова думка, 1974. – 782 с.
65. Українські народні прислів'я та приказки. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1961. – 526 с.
66. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упор. А.П. Пономарьова та ін. – Київ : Либідь, 1992. – 638 с.
67. Філіпчук М.В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Київ, 2007. – 20 с.

68. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – Київ : Наук. думка, 1983. – 526 с.
69. Черепанова С.О. Філософія народознавства : навч. посіб. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2008. – С. 186–214.
70. Шарапа М. Назви обрядових предметів як лексико-семантична група номінації традиційних весняно-літніх календарних обрядів Середнього Полісся / Марина Шарапа // Волинь-Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіон. проблем. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – Вип. 22. – С. 381–392.
71. Шкаровська Т. До питання семантики шанованих днів народного календаря (на матеріалі говірок середньополісько-наддніпрянського порубіжжя) / Тетяна Шкаровська // Наук. зап. : філол. науки. – Вип. 81. – Київ, 2009. – С. 81–86.

1.4. ТЕКСТИ

СВЯТО АНДРІЯ

Село Монастирець Жидачівського району Львівської області

Інформант: Когут Меланія Василівна, 1937 р. н.

– Ї г'рудни^о с'в'ат'куйут ден' Андр'їя Пе^рвз'ваного / бо то а'постол Андр'її посе^ли'їс'ї у нас на Україн'ї і ї ш'їзди'с'ат п'їятому б'роц'ї / ї К'їйев'ї / о // і ка'за'ї / шо ту б'уде побу'довано ве^лике м'їсто / йа'ке б'уде просла'їле^не / ну і за його словами зд'їс'нилас'ї його м'р'їя // на'род в'їдзна'чає с'в'ато / їно йе і не^рил'їт'їне / але на'родне і д'уже з ї'с'акими тра'диц'їями // го'туй'уц'а д'ї'їчата до Анд'реїа в'їд д'вац'їт' дав'а'того листо'пада / бо начи^лнай'їц'ї п'їст зимо'виї / д'ї'їчата нави^лвай'уц' со'б'ї ку'де'л'ї / так і'дут на ве^чор'ниц'ї / зби'рай'уц' со'б'ї хату дес' ї ко'гос' / хто по'годжу'їц'ї / пр'а'дут нит'ки / йа ти по'кажу йа'к'ї шче // і с ти'х'во ни'ток от т'кали полот'но / і с' того полот'на б'шили ве^лрети / подуш'ки / сороч'ки / їс'о / їс'о виши'вали на то'тому // ну і пр'а'дут / а х'лопц'ї при'ход'їт до них і р'обїят іс п'їр'їа г'ус'ачого шч'їгоч'ки / а'би м'али чим при'машчувати пи'р'їш'ки / хл'їб таке^лво їс'о / а'би дурно не^р си'д'їти / а то'д'ї три'нац'їтого г'рудн'ї р'обл'ят забаву // с'о'мого г'рудн'ї ден' Кате^лрини / Кате^лрини Велико'муче^лниц'ї / їже зачи^лнай'ес'ї п'їдго'то'їка шчо б'уде / йа'к і шчо / і то'д'ї і'дут го'туй'уц' ст'рави // ст'рави м'али б'ути їс'ї п'їс'н'ї / але б'ули д'уже смач'н'ї // б'ули ва'рени'ки іс ка'пусто'їу / о'л'їй'їс'ї сво'їо'ї та'ко'ї із л'ону / л'ано'ї о'л'їй'їс'ї помаш'че'н'ї / б'ули голупц'ї із бу'л'бо'їу т'ерто'їу / але та'кож о'л'їй'ом помаш'ченим / б'ули с'пече'н'ї пи'ро'ги з ма'ком / ну іс сли'ї'ками або із йа'блук'ами су'шеними / ка'пуста б'ула п'їд'бита му'ко'ї / та'кож а'би б'ула п'їс'т'на / ну і б'ули на'пече'н'ї пампу'хи / і бу'ї звар'ениї вар із л'їс'ниц'ї

сушених // ну а хлопці мали принести гор'їчку / то д'їчата мали то'то // ше пик'ли / то те'пер пе'чут ўс'їл'ак'ї гор'ти / то'то ўс'о / а то ўже т'рохи п'їт'сил'увалис'ї / бо хот'їли смачн'їшого / і / іс пшо'на / а пшо'но 'було не' куповане / то 'було на с'туп'ї ў'пихане / сво'їе пшо'но / нава'рили 'каш'ї на молоц'ї / то'ди на'били йа'їчок / то'ди на'ки'дали на па'тел'н'у і ў пе'ч'ї спи'кли таку г'руб'у 'бабу / т'рохи поцукру'вати / йак буў 'цукор / йак не' 'було 'цукру / то 'було і бес 'цукру / 'але ўна 'була смачн'їша / і то'їди 'вивернули то'ту 'бабу і розр'їзали / то'то поскла'дали / ну і ўже буў Анд'р'їй / 'але до 'того 'були ўс'їл'ак'ї ворож'би // їшли по се'л'ї і раху'вали стоўп'ки // *той ўд'ївец' / а той моло'дец' / той ўд'ївец' / а той моло'дец'* / ну хто йак си' пораху'ваў 'к'їл'ко / то та 'мала ўд'їц'е / то 'маїе гризоту / бо 'буде в'їдав'атис'ї за ўд'їц'е / а то'та 'маїе молодц'е // воро'жили / ўс'їл'ак'ї накла'дали / б'рали та'р'їлки / то не' 'було так йак те'пер / то 'були та'к'ї чере'п'їан'ї / ну із г'лини та'к'ї мис'ки 'були / і на сто'л'ї накла'дали / пе'реве'р'тали // там к'лали г'рош'ї / там к'лали со'л'ому / там к'лали йа'когос' кус'ник ма'тер'її / там йа'к'їс' стар'їй 'чоб'їт / там шче шос' / йа'к'їс' кам'їнец' // ну і то'ди п'їдве'р'тали / с'тавили д'їчата / п'їдве'р'нула / ну тв'ї 'буде с'їйати / бо со'лома / 'буде кра'вец' / а то'ї 'буде швец' / а то'ї 'буде му'л'ар / так уже по спец'їал'нос'т'ах // хо'дили шче по по'токам заче'р'али с по'лонки 'воду / і при'носили до 'хати // ну / за'пал'ували св'їч'ки / ро'били іс 'того / іс 'сира так'ї 'мандр'ики / так'ї г'їко'ли ку'л'ки / к'лали на ма'гл'їў'ниц'у // ну та'ї ўже кол'їду'вали / почи'нали в'їд Анд'ре'я // кол'їд'їў 'було / 'кожен ма'ў сво'ю кол'їду / 'нин'ї ти зачи'наїеш сво'ю / а дру'гий 'веч'їр ти 'будеш сво'ю зачи'нати кол'їду / йа'ку ти л'убиш //

Село Сновидів Бучацького району Тернопільської області

Інформант: Злепко Гафія Федорівна, 1945 р.н., освіта – 7 класів.

– Як ворожили на свято Андрія?

– На Анд'ре'я зби'ралис'ї ўс'ї д'їў'ки / зно'силис'ї до од'ної 'хати хто шо м'їг / хто шо моў / р'їхту'валис'ї ў т'ї 'хат'ї йї'ду / а ў 'вече'р д'їў'ки їшли до к'їр'ниц'ї / та'коїї шо 'можна було наб'ратис'ї ў пи'сок во'ди і но'силис'ї / і м'їсилис'ї та'кїй пи'р'їг / йо'го нази'валис'ї балабух // і ўже йак во'ни зам'їсилис'ї / пе'к'ли т'ї пи'ро'ги / п'їдв'їшувалис'ї / ко'лис'ї 'були ў 'хат'ї так'ї сволоч'ки / шо до 'того с'волка в'їш'їли то'ї пи'р'їг / і 'кожде' ска'кало і ку'сало 'того пи'ро'га // ну і ў'вече'р ко'ли пор'їхту'валис'ї то ўс'о / при'хо'дилис'ї хлопц'ї і і'разом з д'їў'ками св'їтку'валис'ї Анд'р'їя / і ўс'їл'ак'ї і'гри / м'їр'їли 'капц'ї в'їд по'рога до сто'ла // ў кот'роїї вишоў

'капе"ц посл'ідничі та ка'зали бу'де с'і в'ід'івати 'сеґо 'року / і так во'ни
 в'ітсв'іт'ковували 'того Анд'реґа // так 'кожна д'іўчина ок'ремо / ска'кала
 і ку'сала 'того ба'лабуха // ну шо ше / йак 'гаўкаў пес / хто ўчуў де 'гаўкаґе
 пес 'тамичка та д'іўка 'мала в'ідатис'і за 'того х'лопц'і де 'гаўкаґе пес //
 ну шо пили / гор'іўку 'пили / к'лали на с'т'іл вар 'зам'іс'т' во'ди // су'шили
 ў'с'ак'і ф'рукти / 'йаблука / груш'ки / слиў'ки і 'нав'іт' 'терн'і р'вали /
 де"рен буў р'вали / де"рен су'шили"пот'ім ва'рили"с 'того вар // су'шили"
 шо на 'сонце" / на'сил'ували" так на шну'рочок 'в'іш'іли / а бу'ло шо
 'мали" л'уди су'шарн'і / таї ў су'шарни" су'шили" / а бу'ло так шо ў пе"чи
 па'лили" // кинут рас / 'пот'ім 'вирийут зноў 'поле" ў пе"чи д'ругичі рас /
 'але" во'но бу'ло с'пече"но не" д'уже 'фаїно / бо пе"чи і 'поп'іл і тої / йак
 би не" в'ігор'тоў ўсе"однo бу'ло об'машче"не // чаї х'іба буў зв'іроб'іў /
 з м'йати" чорнойі / липовий чаї / ну і 'чебри"к буў / цин'тор'іа // ну йак
 жо'лудок бол'іў / йак 'нирки // чаї з липи" 'добричі 'пити / ли'ше йоґо
 ки"дали" чу'чут' / бо с 'того цв'іт бо ш'коде на 'серце" / ки'дали" т'рохи"
 'того цв'іту // ну во'но 'кожде" л'іку'вал'не" / 'але" ми не" з'най'ем в'ід
 'чого во'но йе // то в'іт 'того то в'іт 'того / 'але" сп'рава ў т'ім / шо л'уди"
 з'нали" шо то л'іку'вал'не" таї со'б'і заґо'тоўл'ували" // з'найу йак 'нирки"
 бол'е не" т'реба 'йісти" солене" / квас"не / гостре / і так 'само і жу'лудок і
 пе"ч'інка // так шо ўс'о 'маґе йак тої ка'зоў с'воґй ўлас'тивос'т'і //

Село Теклівка Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Сова Марія Іванівна, 1943 р.н., освіта – 8 класів.

– Ну ше йе таке с'в'ато / йак Анд'р'іа // д'іўчата зби'райут'с'е /
 пи'чут пал'аниц'і / рих'туйуц'и // ра'хуйут к'в'іти / ідут до р'ічки /
 наби'райут ў 'писок во'ди / 'туйу не"сут / х'лопц'і йім не даїут за'нести /
 а во'ни 'туйу 'воду не"сут і ко'лот'ат / пе"чут пал'аниц'і і тоди к'личут
 пса / і с'таўл'ат т'і пал'аниц'і на табу'ретку // ў кот'рої д'іўчини пес
 'борше 'возме ба'лабушок / 'тайа с'а с'корше в'ідаст' // а так ра'хуйут
 плит / ўдо'вец / моло'дец // шта'хета / йак 'виїде йї моло'дец / х'лопец
 бу'де // йак 'виїде ўдо'вец / то 'кажут / в'ідас'ц'а во'на за ўд'іўц'а /
 йа'кому ўже 'ж'інка ў'мерла // ну і тоди 'в'ішайут пал'аниц'у / таку
 ве"лику пал'аниц'у пе'чут / 'в'ішайут доґо'ри і та пал'аниц'а с'а
 'бамкаґе / а д'іўчата с'качут / х'лопц'і при'ход'ат / 'але х'лопц'і ўпе'рет
 збитки 'робл'ат / не даїут д'іўчатам во'ди при'нести / а тоди ўже ўс'і
 'разом при'ход'ат / з могори'чом / забаўл'айуц'а і зу'бами д'істаїут ту
 пал'аниц'у / шоп йїї ўкусити не руками / а зу'бами // пал'аниц'у
 'бамкаґус'е / бїе по 'писку / а во'ни ста'райуц'а ўкусити тоїї пал'аниц'і /

і тоди бе^нрут ^ллишки / ідут / кала^тайут ^лтими ^ллишками // на Анд^р'іа ше ^лробл'ат збитки / де йе д'і^лчата / то во^ни в'ідч'іпайут браму чи ^лф'іртку і не^сут дес' хо^вайут / бе^нрут пса з ^лбуди винос'ат на до^рогу пса / с^та^л'ат ^лтого пса / а брами дес' хо^вайут / пло^ти ски^дайут / шо^би так'і збитки ше / Анд^р'і так'і збитки ^лробит //

Село Сухостав Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Мостовий Іван Іванович, 1930 р.н., освіта – 7 класів.

– На Р'ідво / значит' / Р'ідво почи^налос'а із С'в'а^того ^лвечора // Св'а^тий ^лвеч'ір / то од^но з най^б'іл'ших таких ^лпам'ятних і ^лдуже таких тайем^ничих св'ат / йа^ке ^лї нашо^му на^род'і з^да^йна про^водили і до ^лц'ого ^лчасу про^вод'ат // ^лотже / ^лї нашо^му се^л'і на Св'а^тий ^лвеч'ір / готу^валис'а до ^лн'ого ше з^ранку // ж'ін^ки / з^начит' / там пе^к'ли ^лїс'ак'і там ^лр'ізні ^лпечива / ва^рили ^лр'ізні ^лс^трави // перш за ^лїсе кут'у / ос' / а до ^лнейі доба^л'али ^лр'ізні ^лінш'і / ^лголу^ц'і / ^лкапусту / ^лборшч / ^лособливо з гри^бами / ок^ремо гри^би / ок^ремо / з^начит' / уз^вар / або йак тут назива^л'и / суше^н'у // од^ним ^лсловом / нама^галис'а так / шо^би було двана^ц'ат' ^лстра^л'у // до тих ^лстра^л'у зара^ховували хл'іб / йак ок^рема ^лс^трава / і так ^лдал'ше // ^лбат'ко ^лї тої час готу^ва^л' ^лд'ідух ^лї сто^дол'і // ^лто^бто в'ін готу^ва^л' та^кий сн'іп пше^н'ниц'і / ^лгарній / з ве^л'и^кими колос^ками / ^лодже // і готу^ва^л' ^лд'ідух / йа^кий ^лт^реба було посте^л'ити на ^лземл'у / бо то^д'і п'ід^ллоги не^н було н'і^коли // і ^лко^ли ^лїже зготу^вали ту ве^ч'ер'у / ^лко^ли ^лїже з'іш^лла ^лперша ^лз'ірка / ^лможна було почи^нати Св'а^тий ^лвеч'ір // ^лодже / ж'ін^ки че^к'али ^лї хат'і / а ^лбат'ко ^лїшо^л' туди ^лї сту^долу / бра^л' ^лд'ідух і ^лтого ^лд'іда і ^лїшо^л' до ^лхати // і ^лко^ли при^ходи^л' ^лб'іл'а в'і^кна / ^лпи^та^л'с'а / ^лне^н'су^ц'а вам ^лкури? // а ж'ін^ки в'і^тпов'ідали / ^лне^н'су^ц'а / ^лне^н'су^ц'а // а ^лтато в'і^тпов'іда^л' / ^лбо йак ^лне^н'су^ц'а / ^лто на ба^лзар ^лпоне^н'су^ц'а // і то^д'і ^лїно^си^л' до ^лхати тої ^лд'ідух // ^лодже / ^лтого ^лд'іда з^е пше^н'ниц'і ^лс^тави^л' ^лї кут'і / ^лодже / а тої ^лд'ідух рос^т'е^л'ла^л' на п'ід^лоз'і // а ^лд'іти з^разу / з^начит' тої ^лд'ідух рос^т'е^л'али / рос^т'е^л'али / рос^к'ідали по ^лїс'і до^роз'і / і з^начит' ка^з'али / ^лкво ^лкво на Р'ідво / ^лодин ^лкво^к / ^лсто ^лку^рок // і ^лї ^лтому ^лд'ідуху во^ни були по^вин'і шос' зна^л'ти / або ^лг^рош'і / або йа^к'іс' ^лїа^лбука / або ^лцукерки // і йа^к'шо во^ни зна^л'ходили / то ^лт'ішилис'а / а хто не^н зна^л'ходи^л' / то ^лплака^л' / шо не^н зна^л'ходи^л' н'і^чо // а ^лп'ісл'а ^лц'ого / з^начит' / ^лс^тавили на ст'іл ве^ч'ер'у і почи^нали ^лїс'о з^е кут'і // ^лтато благосло^в'и^л' ту ве^ч'ер'у / ^лпоздорю^л'ла^л' ^лїс'их з^е св'а^тами // ^лп'ісл'а мо^литви с'і^д'али ^лїс'і за ст'іл / і почи^налас'а ве^ч'ер'а // ^лїс'і ^ллошки були дере^л'їан'і / кут'а була ^лї ма^к'ітр'і ^лчере^л'їан'і // і так со^б'і ^лїшла ве^ч'ер'а / ^лпоки не^н по^лпробували

ўс'іх страў // а д'іти л'агали с'пати 'нан'іч на той д'ідух // не" т'іл'ки д'іти / а і до'росл'і // ра'нен'ко ўста'вали і ішли до 'церкви //

Село Блищанка Заліщицького району Тернопільської області

Інформант: Малик Стефанія Стефанівна, 1937 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкували Андрія?

– Ў час'і Пиліп'іўки припадае с'в'ето Андрейа / й'ого д'уже л'убл'е паруп'ки і д'іўч'ета // ўс'і д'іўч'ета з 'нашого ку'та таі ше 'пару зби'ралис'а до Вар'вари на той б'ік // Вар'вара іше з ў'ч'ера рихту'валас'а до 'сего д'ііства / ро'била пиро'ги с'капустоў / с'мажила 'пончики / 'терла ф'асол'і / ро'била сала'маху / т'агнула вогир'ки // накри'вала ск'іўце"ретоў і чи'кала / 'поки с'меркне // ке"ру'вала сеў за'бавоў 'наша 'Кас'е // з'разу д'іўки но'сили 'воду ў 'писку в'ід кир'ниц'і // о'то бу'ло 'реготу / ц'іл'і сп'ід'ниц'і бу'ли 'мокр'і / паруп'ки коло Рима'рчу'ка ч'ету'вали на них // й'ак в'іскоче за кор'ч'іў / д'іўки за'й'о'кайт / закри'ч'ет / таі ўс'у 'воду с'писка випус'кайт // к'іл'ка'нац'іт' ра'з'іў ве'р'талис'а на зар'інок // й'ак при'шли с' тоў во'доў / то зач'ели м'ісити т'істо на пиро'ги // а окр'іп за тоі ч'ес' ўже ки'п'іў у бан'еку на бл'ас'і // повит'агали пиро'ги / поскла'дали на д'іл // Й'уз'а Во'л'анс'ка ўхо'пила 'Кас'чин пи'р'іг і поб'ігла // кликали шче 'суку / 'але во'на не" при'ходила // се з'начила / шо 'Кас'ка 'сего 'року в'ідас'ц'е // за тим брали 'мидничку / л'ели ў 'нейі 'воду таі 'капали с'в'ічкоў по дв'і 'капл'і // таі зноў се зл'іпили до 'купи 'Кашчин'і 'капл'і // се з'начило шо 'живо у 'Кас'і 'буде за'бава // а тим 'чисом паруп'ки ро'били 'гицл'і / здоі'мали і хо'вали ф'ірт'ки //

Село Мишків Заліщицького району Тернопільської області

Інформант: Борейко Марія Петрівна, 1935 р.н., освіта – 5 класів.

– А як ворожили на свято Андрія?

– М'іт'ато по'мер соро'кового 'року / а й'а с'т'риц'ат п'іетого / й'а лиш 'мала п'іет 'рок'іў // ну таі с'ходилис'е д'іўч'ета ўс'і до 'мене" / на 'веч'ір / пе"клим та'к'і галаідушки / і кликали // галаідушки на'машчу'вали то с'мал'це"м / то ол'ійом і кликали пса / 'чорного // кот'рого / кот'ру галаідушки / 'ч'ійі пес 'борше" з'іс'т' та 'борше" в'ідаст' оі // і клали п'ід мис'ки там буке"тец / то се бу'де д'івочити / а там 'хустку / то таке не"з'дале д'іўчин'і па'де / а 'тамка 'грош'і кл'али / то ше бу'де ба'гачкоў // іде д'іўчина / на три 'миски кл'али / п'ід та'к'і мис'ки кл'али / п'ід

та'рел'і // во'на с'тане д'умає / кот'рій б'орше" в'ітк'рити / шо й'її ў суд'б'і попа'дає / от та'ке // і х'лопц'і при'ход'є та'кож ди'виг'і / таї ч'іпайем пала'ниц'у до с'тел'і і до ц'в'єка / і п'іт'є'какуєм аби ў'ку'сити / і ту пала'ниц'у кла'демо п'ід па'ху л'є'гаєм с'пати // кот'рій с'і х'лопец прис'нит / то тої й'її і бу'де // от та'к'і бу'ли за'бобони ко'лис' / та'ка гра бу'ла // о / таї х'лопц'і ў 'хат'і сид'є / з'битк'іў не" ро'били // 'але" кот'р'і не" хо'т'іли / кот'р'і бу'ли та'к'і / з'найеш / ба'гачики / таї не" хо'т'іли / та зн'і'мали й'ім ф'ірт'ки / а кот'ра б'ідна д'іўчина бу'ла / то шо й'її х'лопц'і та д'іўч'єта з'битк'іў не" ро'били // а ба'гачики не" хо'т'іли / тої'во / ро'бити Анд'реїа / бо 'кажут нам Анд'реїа не" тре ро'бити / ми і так бо'гачики / і пов'ідаїемос' 'живо / бо ми бо'гач'і // а б'ідн'і так 'живо с'і не" в'ідад'є / бо б'ідн'і //

Село Чагарі-Збарзькі Збарзького району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– Шче ў роц'і йє та'ке с'в'ато йак с'в'атого Анд'р'їа // кажут *приїшоў Анд'р'їа з Анд'р'їом Миколаї / то ўже не"задоўго і Р'іздва че'каї* / о'так ў нас гово'рили // а на Анд'р'їа д'ужи че"кали с'в'ата / во'но ни"ве"лике с'в'ато / 'але" дл'а молодих ве'селиє с'в'ато тим шчо ўс'і че"кали шоб пога'дати / д'іўчата гадали на с'воюу д'ол'у / хо'дили на 'вулиц'у і см'їялис'а // ко'лис' б'ули пло'ти пого'родже"н'і та'кими / ну 'вони 'зара / шо шта'хетники / ну ўс'аке б'уло / 'али ўже та'к'і б'ули / б'іл'ши та'к'і ого'рож'і дере'в'ан'і // см'їялис'а шо б'удиє чи р'іўний чи кри'вий / йак ка'зали 'наш'і ба'пц'і нам / ід'іт' д'іўчата і га'даїт'є // чи моло'дець чи ўд'івец' чи гор'батїї // і так д'іўчата ішли / йак'шо за'к'інчувалас'а ого'рожа б'іл'а 'вулиц'і на слов'і моло'дець / то 'вийдеш за 'гарного молодого х'лопц'а 'зам'іж // ўд'івец' / то ка'зали ої т'її д'іўчин'і 'суджино 'вийти за ўд'іўц'а // а йак'шо б'уло гор'батїї то і см'ішно і гр'ішно / бо йак то ка'зали шчо мож'ливо л'у'дина 'можи б'ути та'ка / шчо і йа'кус 'ваду 'мати / йак то 'кажут ни даї Бог кал'іка чи / ну р'ізн'і л'уди 'али ка'зали шо ну х'вора л'у'дина йа'кас' 'може б'ути // ну це т'іке / 'жарти 'жартами / 'али на тої час моло'д'і в'ірили ў та'ке ш / то ба'пц'і нам гово'рили // та'ко ше запус'кали / д'іўчата зби'ралис'а і л'іпили ва'реники хто ш чим / а о'дин ва'реник с'і'л'у / о'дин с'перцим і ки'дали 'межи ўс'і ва'реники і запус'кали го'лодного пса / со'баку / і йак'шо в'ін чийого ва'реника ў'хопит ш'вичє / то гово'рили шо д'іўчина ш'вичє

в'їде зам'їш // а бапц'ї шоб з ўс'їх посм'їйатис'а з молодих д'їўчат
 б'рали тод'ї перед тим со'баку нагоду'вали ї тихен'ко запустили / в'їн
 приходїў / л'агаў на по'роз'ї і ни хот'їў н'їяких пирог'їў їїсти // во
 це так'ї були жарт'їўлив'ї забави // а х'лопц'ї в'ечором зб'їралис'ї ў
 їурбу де д'їўчата жили / то робили так'ож їїм зб'їтки тринаїц'атого
 на Анд'їра робили зб'їтки / зн'їмали б'рами / прости'лали в'їд
 таких шчо х'лопец' з д'їўчинойу зустр'їчаўс'а чи дес' там з'нали шо
 їак'їс' ко'ханц'ї були / то х'лопц'ї б'рали со'лому ї висти'лали с'тешку
 в'їд одної хати до їншойї // їво так'ї були забави / н'їх'то то'му не"
 супротив'їс'а / н'їх'то ни свар'їс'а / бо це буў один рас' ў р'їк // так'ї
 зб'їтки шчо з'нали шо то // були 'мудр'ї / да'леко ни за'кидали / мог'ли
 су'с'їда б'раму за'нести до д'ругого су'с'їда / так шчо були так'ї ро'зумн'ї
 забави // отак'ї то буў Анд'їра // а в'їд Анд'їра до Мико'лая одним
 стрип'ком / бо д'їўчата с х'лопц'ами ч'їкали Анд'їра / а ма'лин'к'ї д'їти
 с'в'а'того Мико'лая // бо з'нали / шо їак'ї д'їти 'чемн'ї / ў нас д'їти
 ўс'ї старалис'ї бути 'чемн'ї 'перїд Мико'лаїем / бо їїм маў при'їти
 по'дарок п'їд по'душечку ї во'ни і мо'лилис'а до с'в'а'того Мико'лая
 ї робили 'добр'ї сп'рави / ш'чоби при'їшоў с'в'а'тїї Мико'лаї при'н'їс
 їїм пода'рунки // бо їак'а д'їтина була не'чемна / то ка'зали бапц'ї
 вам прин'їсе с'в'а'тїї Мико'лаї с'р'їбну р'їзочку шоб вас ц'їлїї р'їк
 ви'ховувати тоїу р'їзочкойу // де р'їзочку ка'зали / де п'рутика ка'зали /
 во так р'їзно гово'рили // во так ї с'в'а'того Мико'лая спраў'їли //

Село Ходамків Козівського району Тернопільської області

Інформант: Коцур Надія Іванівна, 1952 р.н., освіта – 10 класів.

– Які забави були на Анд'їра?

– А на Анд'їре ходили на в'їкнах р'їпати л'он / ми ходили
 по в'їкнах і с'п'ївали / Анд'їр'їїу / Анд'їр'їїу / їа на тебе л'он с'їїу /
 пилкойу во'лочу / бо їа зам'їж'їхочу // с'їїати їшли хата ў хату / ц'їле
 се'їло переїшли пере'їїали / набрали киш'ен'ї л'ону і с'їїали // от
 їедного р'азу за 'нами баба така ста'ра с'ї г'нала / ми поўт'їкали /
 аж ў ко'мору нас похов'али // ка'зали же ми їїї аж в'їк'но з'били / то
 була пол'ка / а ми п'їшли до 'нейї / а во'на в'їдно не" х'т'їла / г'нала
 за 'нами // а на Анд'їре шче ходили до'рогу с'їпали / їак ходїў
 х'лопец' до д'їўчини / а ко'лис' с'лали ко'нопл'ї / та'ке бу'ло / або
 те'чине б'рали ї так в'їд 'тойї хати / 'того х'лопц'а б'или песер'наки до
 хати 'тойї д'їўчини //

Село Маниківці Деражнянського району Хмельницької області

Інформант: Кришущька Ганна Іванівна, 1938 р.н., освіта – 7 класів.

– *Розкажіть про свято Андрія?*

– На Анд'р'їа молод'ош зби'ралас'а на ве"чорниц'і / д'ї'чата при'носили воду з р'ічки / м'їсили т'їсто і пе"к'ли так'і пал'аниц'і // вече"р'і на Анд'р'їа д'ї'чата с'ходилис'а в одну хату / к'лали пал'аниц'і на л'аўки / при'водили со'баку // со'бака п'іт'ходиў до тих пал'аниц' / а ўс'і чи'кайт' / д'умайт' кот'рій мо'їу хуче в'із'ме // чи'їу пал'аниц'у пес браў і зї'даў і та сампе"ред т'їшилис'а / бо во'на ц'ого року ви'ходила з'ам'їш // а бу'ли так'і ви'патки / шо со'бака в'іт'ходиў ў с'торону / то ўже д'ї'чин'і бу'ла пе'чал' / бо во'на не" мала ви'ходити з'ам'їш //

Село Велика Побійна Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Холодюк Ганна Іванівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як колись святкували Андрія?*

– Ко'ли йа бу'ла ма'ла / то бу'ли не"достатки / ти'ї д'руг'і ма'ли с'ани / а йа не" мала са'нїї / ўз'ала шатк'їўниц'у з д'ї'чинкоў / і на шатк'їўниц'і йїхали / і та шатк'їўниц'а розлет'їлас'а / і ми ўже не" ма'ли на ч'їм йїхати / то на пати'ках йїхали // пе"ре"д Анд'реєм хо'дили тру'сити слиўки / де пес об'їзвес'а з'в'їти бу'де хлопе"ц / шчи'тали шта'хети / пе"к'ли пал'аниц'у / так'і бо'хончики / кажна спе"че і кла'де на с'т'їл і на ска'меїку / і при'водили пса / і кот'рій пес воз'їме 'борше" кот'рійї / то та 'борше" в'їдас'ц'а // т'їшилис'а / ра'дувалис'а / сп'ївали / хо'дили по ха'тах / пи'тали / де в'аш'і кл'у'ч'і / ти'ї л'уди / кот'р'і х'т'їли шоб бу'ло 'добре" ти'ї ка'зали шо на гор'ї ў пше"ниц'і шо'бис' с'а пов'їда'валис'а ў м'їас'ниц'і // а йе так'і шо по'гане" нам ка'зали / але" ми на то с'а не" ди'вилис'а / г'ралис'а мо'розами бе"с рукавиц' / в'ал'анок не" бу'ло / ў р'із'їнових чоботах хо'дили і бу'ли здо'ров'і //

Село Залісці Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Говорун Галина Василівна, 1937 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як у давнину дівчата ворожили на Андрія?*

– Анд'реїа ў нас ў се"пл'ї три'нац'ятого г'рудн'а // таї 'зара йїго так п'разнуйт' // на Анд'реїа зби'рали"с'а д'ї'чата / їшли до ки'рниц'і / наби'рвали ў ч'пски во'ди і при'носили / і м'їсили пал'а'нички //

складали на с'т'ілеці і пускали пса // пес котриї / котру пал'ничку
в'із'ме"першу / та сампе"ред в'їде"замуж / а котру роскусит і лиші /
то не"буде"жити / розве"диц'а // і ше помн'у / лощками калатали /
зв'ітки гаўкни пес / таї зв'іти буде"же"них // і багато чоґо ше робили
на Андр'єйа / але"де тоґо мож"на ўс'о помн'ети // аґа // Марус'ка /
сус'ітка / казала / шо воґни ворожили на воскови / і ми со"б'і так
робили // но ми н'ічоґо не"по"н'імали / на н'ім показували"с'йак'іс'
ма"шини / коники // хо"дила по"п'іт в'ікна / слухали / шо го"ворат ў
хат'і // ворожили на Андр'єйа ўс'і д'іўчата ў се"л'і / но бат'ушка ў
церкв'і казаў / шо таке не"можна робити / бо гр'іх //

Село Сивороги Дунаєвцького району Хмельницької області

Інформант: Гришук Дем'ян Семенович, 1935 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись святкували Андрія?

– На Андр'їа ми ди"бо"ширили на ўс'у катушку // ходим /
зн'імай'ім / при"стаў со"б'і / зн'імай'єм воґрата і вит'аґуй'єм аж на
хату / во"пше по"т'еха / і ходим і см'іе"мс'а / вит'аґне"м воґрата на
хату / а то дес'хв'іртку захо"вайе"м ў так'і кушчаки / шо хо"ди"т'рано
і це"во // а то в'із'мем / то"д'і в'іри"ли ў"с'ак'і так'і / ну йак то"б'і
ска"зати / ої // йак це? / йак це назива"єц'а? / ў зл'і духи / шо мо"на
шо"с'ко"му зроби"ти / при"воро"жити / шо то ми до таких ж'інок / а
о"собе"но так'і ж'інки / йак'і мали д'іўчата і воґни дуже пере"жи"вали /
шоб там шо"с'д'іўчи"н'і не"накру"тили / не"зворочи"ли / тойі"с'ойі //
а ми на"рошне в'із'мем йакихос'цих / заўйаже"им букет'іў таких
не"ве"личких букет'іў кв'іток і пере"д хато"їу / пере"д пороґом
раз тако наўх"рест поставим / і набе"реш ше йакус'баночку во"ди і
поставим тоже"коло пороґа / коло тих кв'іток / шо буд'то х"тоґо шото
то наше"птаў / о // рано чу"йе"м / ме"н'і ўже поро"били / л'уди // ўже
йак'іс'в'ед"ма хо"дила тут і на мо"їу д'іўчину шо"с'наше"птала / а ми
со"б'і см'іе"мс'а / бо знай'єм / шо це ўс'о з"начит'че"пу"ха / бо йа то"б'і
кажу во"пше було д'ілоў // о / шо там споминати / йе шо // бу"вали
так'і / ў коґо су"ров'і бат'ко / то ми бо"їали"с'а / бо ше може / ше може
по"том нас поло"вити і налу"пц'увати / або шо"с'таке / но ми б'іл'ше
ўс'і ста"ралис'таких / а оп'ше / то л'уди пон'імали / то"д'і такий о"бичаї
буў / це де р'ітко / шоб де над ким не"буд'не"п'ідшували / а то
осноўном дл'а ўс'іх // воґни з"нали / шо це такий по"радоґ / а то в'із'мем
до"роґу / пере"пута"єим до"роґу шпаґатом / тако до"роґа не"дуже
ши"рока по"селах / там вус'к'і до"роґи // воз'мем до од"ного дере"ва

приеї'їажеим ц'у / та'кий шпа'гат / шоб не" видно було / шоб не" цего / бо йак в'і'роўку / то 'видно / от і переит'а'гнули до'рогу раз / д'ругі раз тако // позаї'їазували туд'а до йа'когос' 'колушка / чи до во'р'іт / от / і їде їде / не" з'наїе / шо там те / гух і ўпа'де // а ми за ку'шчами т'іки / т'іки реїт'очеймо / 'вопше"м / було д'ілоў ў'с'аких //

Село Кам'янка Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформатор: Бочарнікова Галина Миколаївна, 1929 р.н., освіта – 5 класів.

– На Анд'р'їя / це буї мо'ло'д'ож'нній п'разник // там стар'і не" пр'ін'і'мали уч'аст'їя // там т'іл'ки мо'ло'д'ож'н // шо 'хоче"ш було // т'реба 'ротом нано'сити во'ди / шоб зам'ісити пл'ацок // то ми так ўсе стар'алис'а / шоб дес' 'ко'ло во'ди // то там ми за р'іч'кою ўс'о ро'убили ў 'д'і'їчини / во'на там 'жила // бо там буї та'кий во р'і'їчак / т'ік з' к'і'р'ниц'і // ми ўс'і при'па'демо до' того р'і'їчака / во'ди набе"рем // ўже пош'т'і до по'рога до'носим / а хлоп'чиска вууу // ўс'о / ўже гло'т'нули // см'іху // 'рего'ту // д'уже" ве"селе с'в'аго було // ім'ено мо'ло'д'ож'н // за'м'іжн'ім не" на'да / во'ни ўже сво'їе ш'час'а з'наїут' // ім'ено хо'лост'а'ки // ў'чепл'ат 'того пл'а'цка до' с'тел'і / по'п'робуї скоч і / 'шоби ти зу'бами ўку'сила 'того пл'а'цка // а тої пл'а'цок л'ап / по'ве'р'ну'с'а / ўже не"ма // зноў см'іх / 'рего'ти // п'росто 'весе"ло було // а по'тому 'каж'на м'ісит' с'в'її балабу'шок // зро'били балабу'шки // о'це то пра'їда // це йед'інств'ен'е во'ро'ж'ін'а було справе"д'ливе // таї ц'і на'кла'дем / ст'і'лец' по'кла'дем // ше т'реба пса до 'хати при'є'вести // ше та'кий пес / шоби заїшоў до' 'хати // пес не" ў 'хат'і / пес ко'лис' буї надво'р'і // ве"дем 'того' пса // з'начит' пес чий воз'ме балабу'шок ўпе"ред з 'нашо'її ко'мпан'її // чий в'із'ме балабу'шок / 'тайа в'ід:ас'ц'а сам пе"ред // 'Боже / за'т'анем 'того пса // тої пес не" 'хоче / т'і'каїе / гаўкаїе на нас // ну ўс'о / хап / таї ўже ўз'аў // ну таї с'к'іл'ки в'ін з'іст' // тих балабу'шк'ів на'кла'дем // два / три / таї ўже не" 'хоче // ўже най'їс'а / а балабу'шк'ів т'реба / 'шоби по'їїї ўс'і / бо ўс'і 'хоче"м с'а в'ід:атис' // йак в'ін з 'нашоїї ко'мпан'її / 'сере"д тих шо ми зби'рали // на кут'ку було ба'гато мо'ло'д'ож'і і ми ўсе ро'убили со'б'і 'того Анд'р'їя / бо 'каждї кут'очок ро'біў со'б'і на с'во'му кут'ку // то так йак тої пес ўсе зїї'даїе т'і балабу'шки // 'роки про'ходили / по'ка ми пов'ід:а'валис'а і Анд'р'їя спраўл'али // а йед'на була ў нас 'Кат'а / то так і балабу'шок їїїї пес н'і'коли не" зїї'даў // то ми в'із'мем 'салом на'масти"мо тої балабу'шок / бо во'на ж 'тоже 'хоче 'думати / шо во'на

с'а в'ід:ас'ц'і // то так во'на була по'том ў д'іўках // то ми ўс'о ў'рем'а по'том ка'зали / от 'Боже / так ми 'того пса про'сили і 'салом мас'тили і чим 'хоче"ш / а в'ін н'е і ўс'о // не"було 'дол'і // по'том ўже п'ісл'а сто'гла // ўже закла'демо' ст'іл // ви"ходи"мо над'в'ір і кри"чи"мо / *Андрію / Андрію / йа по' 'тоб' і ко'нопл'і 'с'ію // пати"ком во"лочу / бо йа в'ід:аватис'а 'хочу* // а хло'пчиска ре"гочуц'а // а ми кри"че"мо / 'моло'дост' наша була така // наша 'моло'дост' була 'б'ідна / але 'дуже ве"села // це ўже 'було йак накри"ваўс'а паї // най'іліс'а / по'гу'л'али / по'сп'івали / от то'ди ўже про'сили ко'нопл'і і ро'з'іш'лис'а по' до'мам // а ў йа'ку с'торону пес за'гаўкаў / с 'тойі 'буде" 'ражаний / але м'іі не" 'гаўкаў / бо м'іі 'дуже" да'леко' буў //

Село Кульчіївці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Войнеко Віра Павлівна, 1935 р.н., освіта – 4 класи.

– *Як колись святкували Андрія?*

– Три'нац'а'того / ч'отир'нац'а'того чис'ла зби'ралис'а хло'пц'і / д'іўчата г'ратис'а Анд'ре'я / зби'рали во'ни со'б'і хто шо 'має / з'несли в од'ну 'хату / і п'ісл'а Анд'ре'я во'ни со'б'і ўгош'чалис'а // пе"чут' пал'а'ниц'у / ч'іпл'али до с'тел'і і с'іда'ют' на коц'убу / в'ід две"ре'ї і йі'дуть до пал'а'ниц' / 'б'іл'а пал'а'ниц' сто'йіт' д'іўчина з руш'ни'ком / і ко'ли во'на п'ід'ій'жайе і пи'тайец'а ў 'тойі д'іўчини / шо йі'де" на коц'уб'і / *ку'да ти йі'де"ш?* / а во'на го'ворит' / *за г'ра'ниц'у / чо'го?* / *ска'кати до пал'а'ниц'і / ну ска'чи* / а та п'іс'каку'є / а д'руга по 'писку йі'ї руш'ни'ком і во'на ве'р'тайец'а на'зад // так то'д'і д'руги'ї раз так 'само 'тоже" на'гнала / на т'рет'іі раз 'дала / та шо с'каче" ўку'сила / пал'а'ниц'а росши'талас'а / б'є по 'рот'і йі'ї / ўс'і см'і'йуц'а // по 'оче"ре"д'і ку'сайут' / ко'ли ўс'і д'іўчата і хло'пц'і понат'кушували / кла'дуть со'б'і п'ід 'подушку і йім 'має при'с'нитис' йім 'йіхн'іі 'хлопе'ц'чи д'іўчина // то'ди п'ісл'а 'того ішли во'ни на дв'ір шчи'тали / йак 'ви'де / йак'шо ўдо'вец' / то 'ви'де за ўд'іўц'а / см'і'йуц'а // ки'дали 'чоботи 'чере"с к'ришу на 'вулиц'у / хло'пц'і зас'ідали / к'рали тої 'чоб'іт / а д'іўчата ли'шалис'а без 'чоб'іта / гл'ад'ат' / шут'ку'йуц'а / де тої 'чоб'іт по'д'іўс'а // по'г'ім во'ни в'іда'йут' / 'але" 'доки не" нари'гочуц'а / ку'ди 'чоб'іт пове'р'тайец'а / з'начит' 'в'іти 'буде ж'і'н'іх // ішли до 'вишн'і / тра'сли 'вишн'у / ў йа'ку с'торону пес за'гаўка'є / з'начит' ў т'іі сто'рон'і 'буде" нари'чений / і хо'дили до кир'ниц'і / хо'дили три 'рази / наби'рали ў 'рота / пе"кли пал'а'ниц'і / пса к'ликали / ро'били та'к'і галуш'ки і к'лали

за л'авочку / і то'д'і пес при'ходе" / ч'і'йу л'першу л'галочку з'іс'т' пес / та л'перша л'має в'і'дац'а / чи х'лопе"ц' л'жениц'а // сп'і'вайут / см'і'йуц'а / і на д'ругий ден' так л'само //

Село Браїлівка Новоушицького району Хмельницької області

Інформант: Гуцуляк Ганна Федорівна, 1945 р.н., освіта – 9 класів.

– Як колись святкували Андрія?

– Три'нац'атого л'рудн'а с'в'ато йе та'ке / Анд'рейа // йо'го л'дужи с'в'атку'вали ў с'ил'і // л'молод' йо'го л'дужи ў'важала / з'би'ралис'а ком'пан'і'ейу водн'і х'ат'і / пе"кли пал'а'ниц'у / називалас'а та пал'а'ниц'а кали'та // п'ідв'ішували йі'ї до с'тел'і / а х'ати були ни'зен'кі / ни та'к'і йак л'зара / і сто'ї'т д'і'ўчина з л'ми'ко'ю / с л'трап'кою л'мок'ро'ю / і х'лопц'і / йак'шо йе / п'іт'с'каку'ют до л'тойі кали'ти / і кот'рій йі'ї'ї л'може дос'тати / це тра биз рук ўкусити л'тойі кали'ти / п'іт'с'кочити і ўкусити // кот'рій ни д'іс'та / л'получайи м'ї'кки по л'рот'і // с'і'дали л'коло с'толу / гадали на во'д'і // пи'сали ім'я / ўс'і хто йак'і з'на'є / шо л'можи називатис' х'лопиц' // так д'і'ўчата ро'били / і ро'били х'рестик / і кру'гом ви'лика та'р'ілка / нали'вали во'ди / а по кра'ї'ах та'р'ілки л'л'енточки л'ц'і'ї'ї пона'писуван'і з ім'е"нами // нали'вайут во'ди і з' сол'оми з'роблені' х'рестик ма'лен'к'ий / і то'д'і л'пал'цем та'ко заколо'ти'ў / і то'ї х'рестик по во'д'і пли'ве / л'коло йа'кого л'іме"н'і сп'ї'ни'ўс'а / це так ўже ў'гаду'ют / так бу'де називатис'а х'лопе"ц' // хо'дили на ло'токи / с'л'ухали йак во'да шу'мит / чи по'падиц'а та'к'ий х'лопиц' шо сп'і'вайе / йак'шо шу'мит / а йак'шо ни шу'мно во'да ти'че / то ни бу'де сп'і'вати // хо'дили на тип'лиц'і / це та'ке шо ст'і'рали л'коло кирни'ц'і'ў / т'ї'ї були тип'лиц'і за'гачин'і / там л'камн'і / л'плитка / сто'йа'ў / ст'і'рали ш'мат'а там / т'ї'ї ішли на тип'лиц'і шо хто п'ішли / на'їди // л'кам'ін то це називалос'а / шо чолов'ік бу'де л'мул'ар / чи зил'ізо йа'кес' / то бу'де кузн'ец' // та'йка / то це бу'де ме"хан'і'з'атор йа'кис' / а йак нахо'дили л'грош'і / то йа'кис' б'і'знес'мен бу'де // то'д'і ше н'і'х'то не" зна'ў цих б'і'знес'мен'і'ў // л'али йа'кис' бу'де ф'і'нанс'іст / шо л'має ўже л'грош'і // ше ўно'сили л'п'і'ўн'а до л'хати / с'тавили л'зеркало і л'воду / і пше"ни'ц'у / шо бу'де кл'у'вати / йак'шо бу'де ў л'воду ди'витис'а / то бу'де пи'йак / а йак'шо ў л'зеркало / бу'де за д'ругими ди'витис'а / бу'де кл'у'вати пши'ни'ц'у / то бу'де хадз'айін // і л'л'енту с'тавили / йак воро'жили п'ід к'рушку // йак'шо по'пала / то ту к'рушку шо з л'л'ентойу / то л'ви'де л'зам'іж // хо'дили / сну'вали до'роги / вулиц'і перис'новували моту'с'ками / а моту'с'к'і'ў ни л'було йак л'зара / сну'вали т'у'т'ун т'ї'ї там обр'і'зали ш'вари / ли'шалис'а та'к'і коро'тен'к'і моту'зочки / то хо'дили з л'м'іс'ац' р'вати т'і моту'зочки /

шоби наўй'язати клу'бок / шоби хо'дити пе'ре'сну'вати до'роги / тї стар'ї
 л'уди були заўй'язували йїх / та'к'ї л'уди / шо н'їкому н'їчого ни 'вин'ї /
 т'їко д'їд з бабоўу ў 'хат'ї / а п'їдем заўй'язим йїх / а во'ни то'д'ї кли'нут /
 засу'ли були / ка'м'їн'а йїм ў засу'ли с'тавили // та'к'ї засу'ли / шо л'д'ури ў
 ст'їн'ї і д'вер'ї с се'ре'дини 'можна було зак'рити і в'їтк'рити / там та'кї
 засу'л дириўй'яніи / а во'ни то'д'ї кли'нут // ў сил'ї вулиц'ї вус'к'ї / тї
 насну'їем мотуск'їў ба'гато / а стар'ї л'уди їдут 'досв'їта і на 'ферму /
 ко'му ку'да т'реба / чи йїде хтос' / тї л'падає / заш'портуїц'а / то 'тоже
 обзї'вайє / кли'не // ну 'али це об'ичаї // сн'їмалї ў 'кого йє л'д'їўчина / їшла
 ком'пан'їя сн'їматї во'рота // в од'ного л'д'ат'ка в'їз сто'їяў на по'д'в'їру /
 а ха'ти були со'ломїан'ї / тї ўз'али роз'їбрали 'того 'воза / бо со'баку
 ни 'каждї три'має / роз'їбрали 'воза на зим'л'ї і д'вох чи трох 'вил'їзли
 на 'хату і там 'воза ск'лалї // л'д'ад'ко з'ранку 'воза гл'адит / 'воза нїма /
 ў'к'ралї в'їз / а кот'рис' 'кажї / шо дї'вис'а Йї'ване / на 'хат'ї в'їз / тї йак
 туди 'вїйїхаў? / а в'їн подї'вїўс'а / тї но плї'чїмї здвїг'нуў / тї 'каже
 даї го'р'їўкї / то ми то'б'ї з'д'їїмїм / а це ж т'ї 'сам'ї х'лопц'ї // 'али ж
 н'їх'то н'ї свариўс'а / бо це йї'ден ў ро'ку ден' та'кї // во'рота кї'дали ў
 л'р'їчку / шоб при'ховати / на дї'рева ви'сажувалї ф'їрткї // но це йї'ден ў
 ро'ку та'кї ден' //

Село Хребтїв Новоушицького району Хмельницької області

Інформант: Зарицька Ганна Іванівна, 1935 р.н., освіта – 10 класів.

– *Як забавлялися на Андрїя?*

– Три'нац'атого г'рудн'а по с'їл'с'їких об'ичаїках / по старо'даўних
 ў сї'л'ї ў нас при'с'тол'нїй п'разник Анд'рейа // йак ко'лис' д'їўкї
 г'ралїс'а ў 'цего Анд'рейа / с'ход'ац'а до їїд'ной 'хати там с'к'їл'ко йє
 і х'лопц'ї при'ход'ат / д'їўкї би'єрут му'ку і с кир'ниц'ї 'нос'ат п'иском
 во'ди / шоб зам'їсити та'к'ї балабушки / сир'в'ї та'к'ї // а х'лопц'ї
 пи'ри'стр'ї'вайут йїх і опш'їм та'к во'ни со'б'ї забав'ї'алис'а // ко'ли
 во'ни ўже на'м'їс'ат тих балабушк'їў / ў'нос'ат до 'хати сто'лец / кладут
 на сто'лец / сто'лец засте'л'айут т'ї балабушки і с'к'їл'ко йє д'їўчат /
 с'к'їл'ко 'кажна со'б'ї св'її в'їдм'ї'чайє" чимос' шо се м'її / се тв'її та'ко
 ра'дочком // то'ди за'вод'ат на рушнї'кови пса до 'хати // і пес кот'рїї тої
 'бублик 'самїє 'хуч'їє ў'хопїє / то та л'д'їўка 'самїє 'хуч'їє 'вїдїє 'замуж /
 а кот'рїї пи'ри'єкусиє / шо нїє з'їс'т' / то бу'де 'матї л'д'їўко'їу дї'тїну / а
 кот'рїї 'лишиє / то та 'лишиц'а ў д'їў'ках // по'тому би'єрут ўже ўс'ї 'разом
 х'лопц'ї і д'їў'чата кї'даїут цеї / 'чоб'їт 'чери'зє 'хату пи'ри'кї'даїут
 'чоб'їт / ку'ди ў'пади 'чоб'їт нос'ком / туди во'на 'вїдїє 'замуж //

по^лтому т^рус'ат ^лвишн'о^йу / ^лв'ітки бу^де га^йкати пес / ^лв'іти бу^де жи^н'іх / по^лтому їд^ут зно^ў до ^лхати / ^ўже там шо во^ни пови^черайут / рос^ход'ац'а хто / а хто ч'і^йа ^ўже ц'а йі^йі ^лхата ^лага^йе с^пати / кла^де п'ід подушку ^лмуж'к'і шта^ни чи ^лтатов'і / чи б^ратов'і і хто йі^йі ^ўно^ч'і прис^ниц'а / йа^кі^й ^лхлопц'ц' / то тої бу^де йі^йі ^судже^нні^й // кла^де п'ід кроват' там ^лмиску чи ^лтазик / чи шо во^на кла^де / нали^ва^йе ту^ди во^ди і пи^ри^кла^да^йе^н ^лпалко^ўйу / малиш^те^ўко^ўйу чи ^лпалко^ўйу // хто бу^де ^лвести ^лчери^кз ^лр'ічку / ^лчери^кз ^лклатку / йі^йі так бу^де с^нитис'а / то^то бу^де ^лтожи^ке йі^йі ^судже^нні^й // се так'і при^кмети // по^лтому ше зби^райуц'а д'і^ўки / ^ўже бе^с ^лхлопц'і^ў / їд^ут по ха^тах / ^лпоп'ід^т ха^ти і пи^тайуц'а ба^б'і^ў та^ко / ну до ха^т'і^ў їд^ут / їде при^ходи п'ід в'і^кно і ^лкажи^ке / ^ц'отка / *де ва^ш'і кл'у^ч'і?* // йа^кшо ^лдобра ^лт'отка і ^лл'уди ^лдобр'і / то ^лкажи^ке *на по^ллиц'і ^ў ши^ни^ц'і / ^лшоби на мн'ас^ниц'і ^ўс'і бу^ли мо^лодиц'і // йа^к ^лт'отка така^во б'ідовен'ка / або йа^к'іс' так'і д'і^ўки при^шли / шо во^на йі^х ни^к ^лл'уби / тії ^лкажи^ке / ^ўв'і^ўс'і / *шоб ви поси^в'или ^ўс'і / і так на с'ім о^се так'і об^чайі на Анд^рея / так ^лг^ралис'а на Анд^рея //**

Село Кугаївці Черновецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– *Як колись святкували Андрія?*

– Се на Йанд^рея зби^райу^с'і д'і^ўки / ^лхлопц'і // ^лкаж^ут на Йанд^рея при^нести з ^лр'ічки у ^лписку во^ди / з ^лр'ічки / спе^нчи п'ір'іш^ки с^тойі во^ди // зам'і^сити / спе^нчи по два пир'іш^ки ^лкожна со^в'б'і / а нас ^лдес'іт' д'і^ўчат // а ^лхлопц'і б'і^жат те^нбе переї^майут ти не^нсеш / п'ішла пошу^кала ^ўр'іц'і / з^ла^пала ^лкам'ін' / по^в'ік му^л'ар // з^ла^пала ш^к'ірку / бу^де ^лчоботи ши^ў // бу^ло та^ке / шо ^лшили ^лчоботи // а ^ў ^лписок во^ди наб^рали во^ни / переб'і^га^йут / залос^кочут / зари^гочу^ц'і / вили^ва^йем ту ^лводу / б'і^жи^мо зо три ^лраза до ^лр'ічки / бо тут ^лр'ічка йа^к те^к'ла / поб'і^жи^мо зно^ў // ^лр'ічка м'ілен'ка / ^ўс'о ла^пайемо / шос' там з^лапали / а во^ди ^ў ^лписки понаби^ра^йемо ^лчерез го^роди бис ^лС'ан'ка го^рот / а б'і^жи^мо ^ўже по^при ^лТос'кову ^лвулиц'у // во^ни ^ўже переї^мили там / там зно^ў пови^ливали // то^ди їдем до кир^ниц'і / наби^ра^йемо ^ў ^лписки во^ди / при^носим / пе^нчем т'і пиро^ги // напек^ли тих пир'іш^к'і^ў / скла^да^йемо / два пир'іш^ки с'арни^чком шч'іпили / з^найеш / і так пости^лили руш^ник і п'ід^рат ^лколо сто^ла poste^нлили ^лт'і^йі п'ір'іш^ки // ^лхлопец йе^ден ^ў нас бу^ў Во^лот'ко не^нбош^чик / по^мер / то^то ^ў него пес бу^ў ^лдобре во^ўчар ^лгарни^й // ^ўби^ра^йем ^лтого пса / ^лдуже в'інок на ^лго^лову / бу^кет на ^лши^йу та^кі^й з ^лл'енти з ^лгарнойі / в'ін за ^лл'енту пса за то^ўво / вот при^воде в'ін

його до порога / в'їдт порога до тих пир'ішк'їў // а ти пир'ішки п'єчи
ў чел'устах ў п'їєцу / не" у п'їєцу / а ў чел'устах там / де дим їде /
понап'їкаї тих п'їр'ішк'їў // а'ле ўже то ўс'о зло'жили // ў'мене се"с'тра
була с'тарша / т'рохи д'їўки с'тарш'ї робили / таї ўже їа не їшла до
с'воїх / а ўс'о з ними // накру'тили ми тих п'їр'ішк'їў / понакла'дали //
в'їн при'єводе" того пса // тої пес н'ух / н'ух / н'ух / хап 'мойї пироги /
'Боже / 'регот'ї // а їа сама мо'лоча / ше 'борше в'їдасц'ї і се так пра'ўда //
то'то їшли пес ўз'аў їе'ден пир'їжок / а д'ругїї ли'шиў / з'начит' во'на
хо'дила 'дуже 'доўго д'їўкоў / аж по'том п'їшла за жо'натого / ўже
ж'їнка його по'мерла / з'начит' во'на так 'доўго д'ївочила / і се ўже
'тоже ми так 'само д'ївочили // то се їак 'кажу 'реготу і за'бави / їак тої
пес п'їшоў // 'того пса по'вели 'дал'ї / а ри'єгоцац'ї / шо 'мойї пироги //
то'ди бе'рут шо 'робїят / п'єчут пл'ацок / с'качут до пл'ацка // пл'ацок
з му'ки на во'д'ї / зам'їсили / ўч'їпили до с'тел'ї / на тоїво буў 'балок /
'зара хто би даў до с'тел'ї прич'їпити? // і с'качут / шоб" його ўку'сити /
по'бїют со'б'ї с'уда'во 'чисто 'варги / но 'реготи // а шо во'но визна'чало /
їак'шо ти ў'кусиш три 'рази / то 'через два три 'роки ти в'їдашц'ї / шо не"
'будеш 'доўго д'ївочити // ну тої ўже пл'ацок / х'лопц'ї ре'гоцац'ї п'їд
'в'їкнами / а ми с'каче"мо // ўже по'тому / шо во'ни гаїда во'рожити / ўже
бе"рем во'рожимо // к'ладе 'миску здо'рову з во'доў / с'в'їчка воско'ва
і с'в'їчка го'рит / а тут 'дуже с'п'ївайем ўс'їл'акойї / і от с'капу'єш
на ту 'воду / а та во'да / а в'їск 'капайе / то так зло'жис'ї та'кїї в'їнок /
та'кїї їак в'їнец робїят на 'голову // шо то 'перше / бо 'зара то та'ке
'пуджало / та'кїї викапайе воско'виї / а їе / шо бу'де 'капаў на купу
і не" рос'ходис'ї / ти не" в'їдашц'ї / ти бу'деш / а в'їночок з'начит'
то'б'ї блис'ко // їе шо 'капайе і роспли'нец'ї по 'т'їїї во'д'ї / то 'тоже
не" з'найу / шо то'то визна'чало / то ўже і 'мама сид'їла / з'найеш / їак
то'то рос'казуйут стар'ї л'уди / шо во'но бу'де // то се во'рожили 'дуже //
во'рожили / шо хо'дили на 'лишки та'рахкати / а'во 'виїшли 'коло во'р'їт
таї 'лишками // де пес 'гаўкне / ту'да на ту с'тo'рону ти 'майеш в'їдатис'ї //
ки'дали 'капц'ї би'с 'хату / ку'да 'чоб'їт ў'паде / чи 'капе"ц нос'ком 'тоже /
таї кинеш 'капец / а х'лопц'ї ўкра'дут / ўже не"ма / ўже ў'зути не" 'маїе ў
шо // була за'бава 'дуже ве"лика / 'зара не"маїе та'ких за'баў // ви'ходили
на до'рогу / сну'вали нит'ками в'їдт 'колика до 'колика / з'найеш / їак
'вулиц'а / їак ўкра'демо ў 'мами ка'тул'у / вер'єтено ни'ток і помо'тайем /
кот'рїї х'лопе"ц замо'тайес'ї / то кричи'мо / їак с'ї називайесї // їак с'ї
називайес'ї / так чо'ло'в'їк бу'де називатис'ї // а ў нас бу'ли 'н'їмц'ї
'т'їїї / 'б'єжинц'ї / шо при'були / таї во'ни та'кого во'б'раду / вот с'ї в'їн
замо'таў / кли"не / називайе // ти чо кли"неш / називайеш / с'кажи їак
ти с'ї називайеш // ска'жи / шо се та'ке / та'кїї во'б'рад' / ти с'ї зла'паў /

скажи йак с'ї називайеш // то ўже р'еготу / ше б'їл'ше р'еготу // б'їгали поп'їт хати кричали / ха'з'айка / де ваши кл'ўч'ї? // таї хто ў добр'їм дус'ї / таї каже / на по'лиці н'їд горш'ком / а'бисти б'булі до р'оку н'їд^м в'їн'ком / ў кол'мор'ї в:ї'с'ї / а'бисте^м б'булі пов'їдан'ї ўс'ї // а п'їд'б'їгли там до ж'їнки до йед'ної / ми с'ї д'уже сварили / а ми / ха'з'айка / ха'з'айка де ваши кл'ўч'ї? / 'тоже ве'р'тайемс'ї // се були забави // ф'їртки зн'їмали / та ф'їртку / з'д'їме б'раму / йа'ка та б'рама буде йак там були кол'уч'ї др'оти / а там ў'чеплина с' пати'чк'ї ў з'бит'ї во'рота / в'їче'н'ат / на хату в'исад'ат во'зи / ви'качували на хл'їви ў ко'го // ўже йа була тут / де хату про'дала / то ў 'мене б'раму заб'рали і ф'їртку заб'рали / а в'оза ў кол'госп'ї в'икачали / ўч'їпили на то'пол'у / поп'р'обуї в'исадити та'мо / де л'арка / то'пол'а була // там во'на ше йе по 'моєму / і на ту то'пол'у на л'арку в'исадили / се було / заби'рали ўс'о // а ка'зали хо'дили по 'межах два'нац'їт' 'меж'ї ў нар'вати пали'чк'ї ў с' кож'ної м'їж'ї по 'палиці і приї'ти класти со'б'ї п'їд' 'голову 'коло 'постил'ї ў тар'їлку м'їст / но тра шо'би хтос' пок'лаў / на'во шо понакла'дала так / шо'б^м м'їст пере'ходила // мо'їа Па'рас'а п'їшла нало'мала / дала м'їн'ї / шо'б^м йа пок'лала / йа ў'з'ала со'б'ї пок'лала п'їд' 'голову // а ка'жу / були т'їл'ко йед'н'ї р'еготи // се м'їст / то хто буде їти бис м'їст / то так с'ї буде називатис'ї // та ў'рано ти будеш їти на ро'боту і ко'го с' хл'опц'ї ў пер'шого зустр'їнеш / обо'ўйас'ково так і 'майе називатис'ї // б'їгали на р'їчку / сп'їлили в'їночка пускали / йе шо в'їночок поплиў // сп'їтали кв'їтки так'ї с'їїї / шо зо ст'рушк'ї ў так'ї гар'н'ї в'їночки сп'їтали / з'ара тих ст'рушк'ї ў не^м р'обиц'ї // кв'їтки д'уже гар'н'ї ро'били / сп'їтали і пускали на в'оду // кот'р'ї поплили / а кот'р'ї стоїтали 'нав'їт' не^м рух'нуло йїх / во'да пли'єне / а кот'р'ї зо'ўс'їм 'нав'їт' // йак'шо попли'є / то се з'начит' д'обре поплило / з'начит' ти 'майеш в'їдатис'ї / а сто'їїт з'начит' ти будеш ў д'ї'їках // а хл'опц'ї ло'вили / чиї в'їнок з'лапаў то'то буде йо'го ж'їнка // а 'через' ко'ст'ор ска'кали 'нав'їт' ше д'уже ска'кали / кл'али пати'чки і ска'кали / а'ле хто ска'каў / а хто не^м м'їг^х / не^м з'найу / шо се во'но возна'чало // се були так'ї забави //

Село Мар'янівка Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Турій Галина Андріївна, 1946 р.н., освіта – 8 класів.

– Як колись святкували Андрія?

– На Андр'єйа ўс'ї готувалис'ї / то'д'ї так було йа'кос' / д'ї'їчата ўс'ї го'їтуїуц'ї / а хл'опц'ї 'тоже з'найут / шо д'ї'їчата ўс'ї го'їтуїуц'ї //

ўс'ім т'реба йти до по'т'іка / ў 'писок во'ди наби'рати і нести п'л'ацок зам'ісити // зам'ісили / спе'к'ли / і ко'лис' була 'хата с свол'ками / 'зара бал'ки назива'йуц'і / а т'і свал'ки так було 'видно с'у'да // і до свол'ка ч'іп'л'али п'л'ацок і кот'ра д'іўчина п'іс'коче / а п'іс'какували дого'ри на коц'уб'і / хто 'борше в'іт'кусе ку'сок п'л'ацка / та ско'р'іше 'зам'іж 'виде // то'д'і ўже зно'сили хто шо 'може / і робили так йак ве'чо'ринку / і ўс'і го'стилис'а // д'іўчата танц'ували с 'хлопц'ами / рос'ходилис'а і так до 'ранку на Андр'ея в'іт'празнували і ўсе //

Село Завалійки Волочиського району Хмельницької області

Інформант: Муляр Ганна Іванівна, 1932 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як колись святкували Андр'я?*

– Були ми молодими / ну йак таке'во / хо'дили ў клас 'шостій / а 'було с'в'ато Андр'іа // хо'дили ми до 'р'ічки / ўкл'акали на кул'іна / б'рали ў 'писок во'ди / но'сили дого'ри // на гор'і 'кожна 'соб'і при'несла трошки му'ки / пе'к'ли 'пран'іки // ми'сили ўпе'ред / хлопц'і за 'нами хо'дили / см'ішили / йак до'несли до 'хати 'туйу 'воду ў 'писку / з'начит' ти 'вил'ала на с'воюу му'ку / а йак'шо не' до'несла / то так'і ра'зи 'були / шо йа с'ім рас ве'р'талас'а до 'тойі 'р'ічки / бо хлопц'і см'іуц'е / г'райут на гар'мошку / плешчут ў до'лон'і 'шоби 'випустити 'воду / а н'е // при'їде / каже зда'роў / шо / н'і'ма? / не' вобзе'вайеце / мусиш 'писок роспос'терти / забалакати / а во'да ўже 'вишла // і так пе'к'ли / пе'к'ли т'ійі 'пран'іки / по'том зас'тел'овали табо'рет / к'лалі 'каже'н 'соб'і 'хлопе'ц / д'іўчи'на зна'чили с'воїі 'пран'іки / при'водили пса і тої пес 'н'ухаў // казали / шо чий 'пран'ік пес ўпе'ред воз'ме / то 'тайа д'іўчи'на ўпе'ред в'ідас'ц'е чи во'жене'с'е / така 'була 'баўл'анка // ну йак там ўз'аў м'іі / йа ўже 'дуже ге'рої / бо ўже ўз'аў м'іі / йа ўже ўпе'ред в'ідамс'е // а 'були так'і / шо пес ўз'аў / ну п'іт ст'іл чи п'ід кри'ват' / зан'іс і поло'жиў / то казали нам / шо 'тайа д'іўчина 'живо пом'ре або не' в'ідас'ц'е // заступали 'шоби не' тої'во / шо'би пес не' в'ідносиў 'того 'пран'іка / бо не' х'т'іли би ўс'і ми с'і в'і'дати / а пес не' 'хоче ўс'іх 'йісти // таке 'наше 'було с'в'ато Андр'іа // по'пшто'йкае'мс'е і ў бо'лот'і / ўс'о / хлопц'і при'їдут / ўкл'акают / бо так не' 'годе'н наби'рати к'рушкоу чи чим / 'шоби / но тре ўкл'акати на ку'ол'іна і 'писком доста'вати до во'ди // а хлопц'і при'ходилили / п'хали 'голову / 'дал'ше ў 'р'ічку / таї таке с'в'ата 'було і так ми ви'зна'чали ден' Андр'іа //

Село Юхимівці Волочиського району Хмельницької області

Інформант: Гришук Ганна Іванівна, 1930 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись святкували Андрія?

– Празн'ік Анд[р]і́йа д'і́воче" / д'і́воче" п'разн'ік / ота'ко тре да? / пе"чем бу'хончики і 'хоче"м з'нати хто кот'ра 'замуш' ви́де 'ран'ше / но тре при'нести води с кир'ниц'і т'іко ў 'рот'і / там сто'їат х'лопц'і см'ішат / 'дуже" 'трудно 'воду до'нести // зам'ісили бу'хончики / сто'їїт та'кий 'лаўка 'доўга і 'кажна 'д'іўчина 'ложе" со'б'і на 'лавочку тої бу'хончик і при'водили со'баку // со'баку при'вели / со'бака бе"ре / чиї бу'хончик 'ран'ше 'воз'ме / то тої / е / то та 'ран'ше 'замуш' ви́де / і вот ми так робили / ўс'і бо'хончики поб'рали / а 'мойі се"стр'і / 'моїа с'тарша се"стра в'ід мене" на два 'роки / во'на с'коро ў'мерла / ше 'двац'іт' 'рок'іў не" 'було / а й'її бо'хончика ли'шили / га? / тош йа'кас' 'н'іби справе"длив'іс'т' йа'кас' // ў тої 'самій п'разн'ік шчи'таї 'д'іўчина ви'ходи на дв'ір і шчи'тайе шта'хети / ўд'і'вец' 'моло'дец' / ўд'і'вец' 'моло'дец' / доїшла до к'ін'ц'а / до ос'тан'ого шта'хета / шо то'б'і ви'шло? / чи ўдо'вец' чи 'моло'дец' / то ви́де"ш 'зам'іш за ўд'іўц'а / йа'кшо ўд'і'вец' / ўс'о // а'га / кали'ту на те 'саме Анд[р]і́йа / пе"чут та'ку пал'а'ниц'у / ў се"редин'і 'дз'урка / при'їязу'ють на мо'ту'зочок ў д'верах до од'в'ірка і с'а'даїе 'д'іўчина на 'коц'убу і 'їїде" / а х'лопе"ц' сто'їїт' 'коло 'тойї кали'ти / 'маїе / три'маїе т'рапку / т'рапка ў 'саж'і / і йа'кшо т'реба ўку'сити ту кали'ту / йа'кшо во'на ў'кусе" не" засм'і'їец'а / з'нач'іт' не" по'лучи 'тойу т'рапкойу / а йа'к кот'ра засм'і'їец'а / то шеї т'рапкойу по'луче" // *ох 'н'іслала 'мене" 'мати до кир'ниц'і 'воду брат' / до кир'ниц'і кл'уче"войї / там де 'їавори сто'їат' / до кир'ниц'і кл'уче"войї / там де 'їавори сто'їат' / 'їа во'ди не" зачир'нула / коли 'сонце ў'же з'їїшло / коли 'чуїу дес' 'далеко зашум'іло загу'ло / коли 'чуїу дес' 'далеко / там де 'їавори гуд'ут' / коли 'бачу це ма'шина / до кир'ниц'і 'держи п'ут' / буд' здо'рова чорноб'рива / даї на'питис'а во'ди / пока'жи нам п'ут' до б'роду / 'чере"з 'р'ічку пе"ре"їти / 'їа да'ла во'ди на'п'ц'а / пока'зала п'ут' на бр'ід / ої йа'к ру'шила ма'шина / 'їа ди'вилас' 'йо'му ўсл'ід / ої йа'к ру'шила ма'шина / 'їа ди'вилас' 'йо'му ўсл'ід / чорноб'ривий куче"р'авий / 'гарний х'лопе"ц' 'моло'дий //*

Село Хотьківці Краси́лівського району Хмельницької області

Інформант: Лісова Ганна Гаврилівна, 1928 р.н., освіта – 4 класи.

– Як колись святкували Андрія?

– На Анд[р]е́йа ко'лис' с'ходилис'а д'іў'чата / х'лопц'і / но 'сами пе"ред д'іў'чата при'ходили / бо при'ходили д'іў'чата / т'реба було

при'нести во'ди / с та'кої кир'ниц'і / шоб 'мона було дос'тати 'губойу / ходили до та'кої кир'ниц'і / пе"ре"хи'л'алис'а наби'рали 'губойу во'ди / і при'ходили до'дому ста'вали на по'роз'і / а йак ішли по' воду / то ў ж'мен'і му'ку три'мали / о // то'д'і при'шли з во'дойу / і на по'роз'і м'ісили ба'лабушки / 'тойу во'дойу / а то'д'і пе"кли т'і ба'лабушки / с'тавили табу'ретку / і зало'жили т'і ба'лабушки на табу'рець і і пус'кали со'баку до 'хати / йак кот'ру ба'лабух 'воз'ме / с'вою ба'лабушку з'нала / кот'ру 'ран'ше воз'ме та 'ран'ше 'замуш п'іде / то було ў'с'ако було / см'іха / бо го'лодний со'бака то в'ін ў'с'і поха'пайе / йідна за д'ругойу / а йак не" го'лодний то в'із'ме йідну таї не" хоче" / т'і'кайе // було ў'с'ако // називали / пи'сали х'лопск'і іме"на / 'Кол'а / 'Вас'а / і ло'жили со'б'і 'нан'іч п'ід го'лову т'і пи'сул'ки / а ўно'ч'і пробу'жалис'а і вит'агали / йаку 'вит'агнут то так бу'де з'ватис'а ц'ої / то так'і бу'ли // йак ходили по 'воду і на дво'р'і 'дуже" 'видно / м'іс'ачно / 'дивис'а ў кир'ниц'і 'жаба та'ка здо'рова п'ливайі / і см'ійуц'а / йідна д'ругу поси'лайут // хто 'ран'ше наби'ре / бо то т'реба з'разу наб'рати / не" 'вил'ати 'тойї во'ди / йідна д'ругу поси'лайут / ну понаби'рали во'ди / понаби'рали во'ди / дес' ідем ўже до'дому / на до'роз'і на'паў со'бака / ву ву ву / об'іг'нати не" мош і со'бака 'гаўкайе / і йідна на д'ругу с тоў во'доў / но н'іх'то во'ди не" 'вил'е / йак не" 'було 'але" 'воду де"р'жали ў'с'і //

Село Розсоша Хмельницького району Хмельницької області

Інформант: Кошулаб Марія Іванівна, 1950 р.н., освіта – 8 класів.

– *Як святкують Андрія?*

– Андр'ея праз'нуйут зи'мойу імен:о з два'нац'а того на три'нац'ате г'рудн'а / д'іў'чата збе"райуц'а пе'чут так'і пл'ацки / ідут до кер'ниц'і бе'рут набе'райут во'ди ў 'писок і при'нос'ат / на т'і"во'д'і зако'лочуйут / зам'ішуйут та'ке ти'пл'ацочки / і по'тому йак ўже спе'чуц'а на йа'кус 'лаўку с'таўл'ат чи шо і при'кли'кайут чу'жого пса чи ко'та шоб буў го'лодний / і чий пл'ацок в'із'ме пес чи к'іт та 'першойу 'виіде 'зам'іж / ну це так во'ни воро'жили // по'тому пе"кли калит'у / во'на пе'чец'а так / 'тожи во'да / т'рошки д'рождж'іў / мед або 'цукор / му'ка / так зам'ішуйе'ц'а і ви'робл'аїе'ц'а так йак 'бублик н'іби поси'пайе'ц'а 'маком / і в'ішали / ну шо ходили там св'атку'вали д'іў'чата с х'лопц'ами на 'палку та'ку і хто 'першій ў'кусе тої 'тоже чи 'виіде 'зам'іж чи 'жениц'а 'першим / ше на Андр'ея д'іў'чата пи'сали на бума'ш'ках та'ких ма'лен'ких іме'на х'лопц'іў / ло'жили п'ідт' пуду'шку і коли там 'рано про'с'нула с'руку пих'нула п'ідт' по'ду'шку / 'вит'агнула лис'точок / прочи'тала йа'ке і'мія

в'ит'агнула та'ки ім'яа 'буде ў чолу'в'іка // ше ў 'зеркал'і воро'жили там / но це 'кажут шо небес'печно / бо 'може шос' пока'затися не та'ке йак т'реба / ше ви'ходили і 'кидали з но'ги там 'капц'ом / ку'ди носком ў'паде / ў ти сторо'н'і 'буде 'жити чи с 'тойі сторо'ни х'лопец 'буде / ну так гул'али моло'ди / весе'лилис'а //

СВЯТО САВИ (18 зрудня)

Село Кугаївці Черноревецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Як колись святкували Сави?

– Бу'ло на 'Сави таї наў'росити ку'дел'і тер'мосити / то се йак до 'Сави / бо се зи'ма / а йак ўже 'Сави / то се їде до вес'ни / а ти хо'дила ку'дел'у п'рила / а йак ти ўже не" сп'рила до 'Сави / то ўже ку'дел'а не" виїде / бо їдеш на по'дв'іру / на го'род'і ро'бити / бо ўже ж ве"сна п'ід'ходе // бу'ло то'б'і не" 'Сави ти і не" об'рос / а бу'ло ку'дел'і тир'мосити / а ти чо сп'ала / чи там не" х'т'іла п'риси / чи не" тої / не" з'робили // а та'ких 'тоже вобрад'іў не" 'було // так хо'дили ка'зали 'робимо куде'левини / то с'ходилис'і вот т'воя 'мама / йа / д'руга / т'рета / ну ми со'б'і 'добре пос'ходилис' їед'на до д'ругойі п'риси / п'рили / а по'тому 'пили / вота'ке бу'ло // на Вар'вари / на 'Гани 'тоже н'ічо та'кого не" 'було // ну йак ти приїшла / ти 'майеш 'маму 'Гану чи Вар'вару чи / то ти по'дарок при'несла йа'к'іс' / пок'лала йа'к'іс' мого'рич / но та'ко / шо'би воб'ради йа'к'іс' 'були / то не" 'було / ни" 'було і не"ма // 'нин'і 'Гани ў 'мойі 'мами чи ў се"ст'ри / ку'пила ти йі'ї по'дарочок / подару'вала / бо йі'ї се с'вато //

СВЯТО МИКОЛАЯ (19 зрудня)

Село Кугаївці Черноревецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Як колись святкували Миколая?

– На Мико'лая н'і'яких не" ро'били вобрад'іў / не" ро'били / 'може 'зара шос' // то'ди хто знаў за по'дарунки? / 'зара 'каже на Мико'лая / Мико'лаї пок'лаў по'дарунки / хто то'ди знаў за по'дарунки? / і хто то'ди 'думаў / шо то Мико'лаї // 'зара Мико'лаї кла'де / 'має / таї пок'лаў / таї 'каже / се Мико'лаї при'н'іс //

РІЗДВЯНІ СВЯТА

Село Березівці Миколаївського району Львівської області

Інформант: Бабічок Віра Михайлівна, 1941 р.н.

– Як святкували Святий вечір?

– Ставили с'ї до того з повагою / о / чи до Р'їзд'ва // ну видиш коли с'їдали йїсти / п'їсл'а заходу сонц'а ўже с'їдали йїсти до ве^нчери / ну але хто с'їдаў ско^р'їше / а хто че^н'каў на когос' / бо там чи йа^к'їс' д'їти майут с'ї посходити / ну і с'їдали і ве^нчерйали // перед ве^нчеройу помо^ллилис'а / о / і то^д'ї с'їли і ве^нчерйали // видиш йак колїс' / йак ми с'їдали до ве^нчер'ї / йа ше памн'а^тайу / хоч ўжем була і в'їдана / але шем була тайак ў^дома / ше смо ўс'ї разом жили / ше м'ї тато жиў / даї му Боже небо / тато стаў перед тим йак ми мали ве^нчерйати / нап^рет помо^ллилис'а і по^тому ўс'ї пос'їдали за ст'їл / тато стаў коло сто^ла / поблагосло^вїу пше^нниц'у / тайну ве^нчеру / таї каже / благосло^ви Господи нашу тайну ве^нчеру і прошу вас ўс'ї ан^гели до ве^нчер'ї / ўсе так дз'їдз'о сказаў / і п'їсл'а ве^нчер'ї тоже по^кл'акали / помо^ллилис'а //

– Що готували на Святий вечір?

– Два^наїц'їт' страў с'ї го^тувало / але часом було два^наїц'їт' а часом і не^н було // го^тували йак з^викли / і пше^нниц'а і пироги і гриби і то ўс'о / і капуста і голуп^ц'ї і риба була нав'їт' ше // ну ку^т'у йак робили / пше^нниц'у зварили / з маком перемишали таї ўс'о / і го^р'їхи / та го^р'їхи хто там даваў / хто не^н даваў //

– Як колядували?

– К^ликали одн'ї д^ругих / зб^иралїс'а таї шли і кол'адували // та^во смо з д'ї^читами п'їшли п'їд в'їкно і смо коли^дували / поколи^дували в^итїг^нули нам грош'ї і далисмо / по^д'акували / п'їшлисмо // ў дейак'ї хат'ї памп'ухи давали / ў дейак'ї хат'ї хто грош'ї давали / хто даваў та^кої фаїн'ї грош'ї / гриўну // а йа о т^уво хо^дила з д'ї^чатами / до Слаўка ту хо^дила та смо йїли по до^роз'ї таї сту^пали ўсе ту // то ба^п'ц'ї ўсе нам йапка давала / а то^д'ї йаблук так ни було / сад'ї^чу ни було йак те^нпер / а йапка са хо^т'їло / то дали нам йаблук ўсе // а во до Лепка йак хо^дили / то йак дали нам рубел' / то ми с'ї так т'їшили шо ше рас п'їшли // та рубел' то^то були грош'ї / но хл'їп та^д'ї куштуваў п'їт'наїц'їт' ко^п'їюк // а те^нпер ко^п'їюк нав'їт' не виджу // колїс так ни можна було хо^дити кул'адувати / та хо^дїли кул'адувати / і до церкви не можна було хо^дити за той ра^д'ан'с'койї ўлади / о / не

можна було // такої стуїау п'іл'нуваў чи хто не їде до церкви // нав'іт ше мойі д'іти ше ходили до школи то не пускали нав'іт до церкви / ўчители'і стояли на до'роз'і і до церкви не пускали // але ходили / хто хт'іў тої п'ішоў // ну а тил'пер можна і не їдут і ў церкві і пусто //

Село Пищатинці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Голомий Ганна Іванівна, 1938 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкуєте Різдво?

– Ну Р'іздв'ен'і с'в'ета / ходили кол'адувати таже" / в'ід хати до хати ходили кол'адувати / стар'і ходили кол'адувати / д'іти ходили кол'адувати // але" д'іти ўже пер"е"важно ходили на другіі С'в'етіі в'ечі"р шче"друвати / бо аби хто даў пончик / чи гор'іх / чи йапо / бо не" було н'і ў кого так // те"пер йе ў кожного сади / ў кожного йе йабл'інки / а колис" не" було // а йак котриі буў б'ідніи / то ўс'ак с'і стар'аў шос" дес" гор'іх'іў д'іт'им дати / йаблок / йакис" пончик'іў // а багач'і / то не" хт'іли дати д'іт'им / але давали гр'інку хл'іба / таі пок'ладут на за'гату / або даїе п'сови / бо во"ни ўже були довол'і найїже"н'і на тої Ш'чедриі в'ечі"р / бо було // і ўдома ўже старалис"а би спе"чи / ну і до каждой хати / ў кажд'іі хат'і шос" давали / ўже не" хот'іли так / ну а йапо не" мали / гор'іха / таі хт'іли того / чи пончик'а // але" були ве"сел'і с'в'ета / ходили ўс'і / і стар'і пер"е"биралис"а // і ўже ў кажд'іі хат'і не" було н'ічо / о // так'і були мален'к'і к'іл'ішечки т'риц'ат грам / і тим і к'іл'ішечком об'ішла кол'іа / ўс'іх приї"мали / ўгостили / так би сказати / а м'іі тато ходиў кол'адувати / то їдут до нас с'і приї"мати // таі там за'рили ги"шок / таі барабол' / таі ка'пусту ўс'мажи"ли / таі таке було приї"ман'а // таі до другоїі хати їдут ўже друг'і чолов'іки / ўже ў друг'і с'і хат'і приї"майт // але" бирут па'тел'н'у і г'райут на па'тел'н'у ли"ш'ками і гул'айут / і ўс'і гул'айут к'личу ше су"ід'іў і гул'айут // шо дуже" були л'уди забаўн'і йак'іс" / ве"сел'і // нав'іт і ў будній ден" / шо не" ў с'в'ето / і то при"ходили г'рати ў карта або пр'исти / і сходилис"а ўс'і / і ўже г'райут ў карти / ўже с'а забаўл'айут л'уди // а те"пер йак'іс" сум'н'і чос" дни / н'іхто н'і до кого не" їде / ўс'о замк'нене / ўс'о сидит ўдома //

– Якї страви готували на Святий вечір колись і тепер?

– Колис" ва'рили пше"ниц'у / ва'рили г'уби / суше"ниц'і / таі рибу купували / таі ка'пусту / таі голупц'і / таі барабол'і // бо мус'іло бути дванац'ет" страў на С'в'етіі в'ечі"р / але" то ўс'о було п'іс'не // так само і те"пер ўже б'іл'ше / те"пер ўже / а ди с'е / купит кондзерва /

таї ўже с'е кап'чена |риба |купит // а ко|лис' не" купу|вали / бо |л'уди не"
|мали |в'ітки / а то |купит' |й'а|кої |т'іл'ки / |а|дис'е / |й'ак |один |восе"^лде|деч'
|купи"т / то |бу|ло |ве"^ллике // ко|лис' ту |буў на |ву|ли"ци |та|кії |чо|ло|в'і|к /
|шо |ка|заў / |шо |ко|ли |тої |вечи"р |бу|де / |шо |не" |мож |бу|де |н'і |си"^д'іти / |н'і
|л'и"^ж'ети // бо |ўсе |бу|ли |го|лодн'і / а |ўже на |С'в'е"тні |вечи"р |с'а |на|йіли /
|шо |не" |мо|гли |на|в'іт' |н'і |си"^д'іти |н'і |л'и"^ж'ети //

– Які ще були звичаї на Святий вечір?

– Сте"^ллили |д'і|дух / ў |д'і|дух |ки"^ддали |й'а|блок / |го|р'іх'іў // |д'іти
|ма|л'і |к'во|кали / |б'і|гали |пе"^ре"^ки"ц' |ка|лис'е ў |т'ім |д'і|ду|с'і / |шу|кали //
|бо |то |бу|ло |ве"^ллике / |бо |на |С'в'е"тні |вечи"р |на|йшоў |шо|с' ў |д'і|ду|с'і // а
|за|ра |ўже |кла|дут |чи|кул' |аду / |ман|да|ри|ни / |г'ро|ш'і / |то |ўже |по |і|на|к|шо|му
|ў|с'о / |л'у|ди |ба|гач'і // а / |тої|во / а |тої |д'і|дух |сто|й'аў |три |дни ў |ха|т'і /
|але" на |т'ре|тій |ден' |с'в'ет |ро|били |пе"^ре"^лвесла |с' |то|го |д'і|ду|ха і |йшли ў
|сад |ўй'е|зали |де|ре"во // |ка|жде |де|ре"во |бу|ло |заўй'езане |д'і|ду|хом // а на
|с'т'іл |то |к'ла|ли |с'іно / |бо |та |й'ак |Ма|ти"р |Бо|жа |ў|ро|ди"ла |І|су|са |Хри"ста
на |с'і|н'і / |так |са|мо і на |с'т'іл |к'ла|ли |с'іно і |к'ла|ли |чо|с' |чи"с'ник / |ну |але"
|шо |с |ти|м |чи"с'ни"ком |ро|били / |йа |не" |з|найу / |чо|с' |чи"с'ник |к'ла|ли / |се
|п'і|д' |с'і|ном // і |то |с'іно і |по|тому |к|во|чки |на|са|жу|вали на |т'ім |с'і|ні / |а|би
|кур'ет|ка |до|бре |ви"ла|з'ели // а |те"^лпер / |й'ак |йа |ўже |м'і|шу / |ва|ру |пи"ро|ги /
|то |йа |ўже |б'і|у |ба|гато |й'а|йец і |на|в'іт' на |мо|ло|ц'і |м'і|шу |т'і|сто // |то|нен'к'і
|ва|ру / |та|к'і |би |бу|ли |фа|йн'і / |пи"ро|ги // і |шоб |пи"ро|ги |чи |с'і|ром / |чи
|з |ба|ра|бол'е|ми / |чи |пе"^л'і|мен'і / |то |ўже |зо|ўс'ім |по |і|на|к|шо|му // |му|ка
|фа|йн'і|ш|ча / |бо |ко|лис' |де |та|ку |б'і|лен'ку |му|ку |й'ак |те"^лпер // а |ко|лис'
|на|в'іт' |з |г'речки |ро|били // |й'ак |маў |хто |г'речку / |з|ро|біў |к'ру|пи / |то |к'ру|пи
на |ка|шу / а |му|ка |бу|ла |та|ка |м'і|лен'ка / |то |ва|ри|ли |пи|еро|ги // |во|ни |бу|ли
|та|к'і |ч'орн'і |ч'орн'і / |й'ак |зе|им'ла / |але |с'і|ром |бу|ли |ду|же |сма|ч"н'і // |й'ак
|з'іў / |па|мн'е|тайу |до |н'ин'і |то|т'і |пи|еро|ги / |шо |з'йі|лам |два |пи|еро|га і |ў|жем
|бу|ла |на|йі|же|ина / |ў|жем |б'і|л'ше |не|и |х'т'і|ла |йі|сти / |та|к'і |бу|ли |си|тн'і //

– Пшеницю, яку готували на Святий вечір, називали кутею?

– Ми |на|зи|вали |йі|йі |пше"ниц'о|у // |те"^лпер |ка|жут |ку|т'а |мо|же" |де
ў |ко|т'р'ім |се"^л'і / аў |нас / |то |на|зи|вали |п'ро|сто |пше"ниц'а |з |ма|ком / |з
|го|р'і|ха|ми // а |за|ра |то |ўже і |і|з'уму |да|йут / і |то|го / |ха|л'ви / а |ко|лис' не"
|бу|ло |се|го //

– А колись травами на Святий вечір годували худобу, а хату обходили?

– Н'е / |ха|ту |не" |об"хо|дили / |але на |п'ер|шій |С'в'е"тні |вечи"р / |то
|ма|ли |ли|шати |ду|шим // |к'ла|лас'а |пше"ниц'а на |с'т'іл і |ли|шка / |бо
|ка|зали / |шо |ду|ши |при"ход'а |по|к'і|н'і // |хто |по|мер / |то |при"ход|ит |а|би

попробувати пше^нниц^у // а ўже на д^руги^і С^в'е^ти^і в^ечи^р ў першу
л^очи^ри^д да^вало^с'а ку^рим т^ой^і пше^нниц^і / ко^л'ро^в'и / па^ц'ета^м / ў
першу л^очи^ри^д ўс^ім да^вало^с'а то^д'і пше^нниц^і // а на д^руги^і С^в'е^ти^і
в^ечи^р та^же да^вало^с'а ху^доб^і пше^нниц^і / а^ле ў^же м^али ви^й'и^дати
ўс^о а^би н^ічо с^{'а} не^н ли^шало / бо би ху^доба ви^й'и^дала // та^к'і бу^ли
з^вичай^і / ш^оби з^й'и^сти ўс^о / би с^{'а} не^н ли^шало н^ічо / а^би ху^доба
ви^й'и^дала // пер^ший на^зи^в'а^ўс^{'а} С^в'е^ти^і в^ечи^р / а д^руги^і / Ш^ч'е^нд^ри^і
в^ечи^р / бо хо^дили ш^ч'е^нд^ру^вати / бо ш^ч'е^нд^р'і^ўни^ки хо^дили //

– Які пісні співали?

– С^п'і^вали д^і'і^ўчи^н'и / шо ў ра^йск^{'ім} го^род^{'і} ро^сла л^{'і}л^{'і}ї^а / х^то
ї^її^ї са^ди^ў / на^ша Га^ну^с'а // ї^а са^ди^ла / п^{'і}д^ли^вала / ш^чоб л^{'і}л^{'і}ї^а
ви^рос^тала / ге^ї же л^{'і}л^{'і}ї^а // при^їш^ла до^{'ней} м^ат^{'ін}ка ї^її^ї / да^ї ми /
Га^ну^с'у / к^{'в}'і^тку з л^{'і}л^{'і}ї^ї // не^н да^м к^{'в}'і^тки н^{'і} ли^с'то^чка / бо ш^ч
ма^ла л^{'і}л^{'і}ї^{оч}ка / ге^ї же л^{'і}л^{'і}ї^а // при^їшо^ў до^{'ней} б^ате^н'ко ї^її^ї / да^ї
ми Га^ну^с'у / к^{'в}'і^тку з л^{'і}л^{'і}ї^ї // не^н да^м к^{'в}'і^тки н^{'і} ли^с'то^чка / бо ш^ч
ма^ла л^{'і}л^{'і}ї^{оч}ка / ге^ї же л^{'і}л^{'і}ї^а // при^їшо^ў до^{'ней} б^рач^{'ик} ї^її^ї / да^ї
ми / Га^ну^с'у / к^{'в}'і^тку з л^{'і}л^{'і}ї^ї // не^н да^м к^{'в}'і^тки н^{'і} ли^с'то^чка / бо ш^ч
ма^ла л^{'і}л^{'і}ї^{оч}ка / ге^ї же л^{'і}л^{'і}ї^а // при^їш^ла до^{'ней} се^{'ст}ри^чка ї^її^ї /
да^ї ми / Га^ну^с'у / к^{'в}'і^тку з л^{'і}л^{'і}ї^ї // не^н да^м к^{'в}'і^тки н^{'і} ли^с'то^чка /
бо ш^ч ма^ла л^{'і}л^{'і}ї^{оч}ка / ге^ї же л^{'і}л^{'і}ї^а // при^їшо^ў до^{'ней} м^иле^н'ки^ї
ї^її^ї / да^ї ми / Га^ну^с'у / к^{'в}'і^тку з л^{'і}л^{'і}ї^ї / да^м ти к^{'в}'і^тку ш^че^ї
ли^с'то^чок ми^л'е^н'ко^{му} на в^{'і}но^чок / ге^ї ж л^{'і}л^{'і}ї^а // а де їе х^лопец /
то х^лопце^н ви ш^ч'е^нд^ру^вали / д^зв^{'ін} д^звони^т' / м^{'і}с^{'ац}' с^ходит / там
пан І^ванко ц^ерк^ву му^ру^йе / з^ло^том та^л'у^йе //

Смт Золотий Потік Бучацького району Тернопільської області

Інформант: Шкварило Софія Михайлівна, 1939 р.н., освіта – 10 класів.

– Які страви готували на Святий вечір?

– Ўсе так ка^зали / шо два^нац^{'і}т^{'і} стра^ў / а^ле ўс^о мас^{'т}или
ол^{'і}йом / пше^нниц^{'а} / в^{'і}д^вар / суше^нниц^{'і} / осе^{'л}еди^ц / ри^ба / п^{'і}с^{'н}'і
ст^{'р}ави // до бат^{'к}'і^ў при^{'х}од^{'ат} д^{'і}ти / та^ї ро^{'д}ина з^би^{'ра}йес^{'і} // боршч
ўсе к^{'в}асимо / ст^{'р}ужимо бу^{'ра}ки / а то^{'д}'і на С^{'в}'а^{'т}и^{'ї} в^{'е}чи^{'р} кла^{'де}мо
до то^{'го} боршчу ка^{'п}усту / гри^{'б}очки су^{'х}'і і то с^{'т}авимо ва^{'р}ити /
за^{'ж}аруємо ол^{'і}їейу //

Інформант: Демах Ганна Миколаївна, 1944 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкували різдвяні свята?

– На С'в'ітїї в'еч'ір переважно своїй хат'ні / ў кажд'їй хат'ї ве"чер'їє ўс'а родина / п'іс'л'а ве"чер'ї син до тата п'іде" / йак кому виходи / переважно ўс'ї по'вин'ї ве"чер'їтї ўс'ї ў своїй хат'ї // майе бути ўс'о п'іс'не / пше"ниц'ї / рїба / пироги с капустоў / з грибами / с по'видлом / з йагодами / п'іс'нїй боршч / гриби / пампуш'ки // ве"чер'ати треба дуже с'коро с'їдати / бо йак ти пове"чер'їєш с'коро / то і восе"ни с'коро на го'род'ї ўс'о з'робиш // на С'в'а'тїй в'еч'ір мус'е бути п'іс'н'ї пампуш'ки / во'да / др'їждж'ї / чут'цукру і во'ни п'іт'киснут і так йїх на ол'її ки'даєш і так'ї мус'е бути п'іс'н'ї пампуш'ки // можна зби'рати ну не" ўс'о / треба в од'ну миску с:ипати / ли'шити / бо кажут / шчо при'ходе ду'ша тих ўме"рлїх / йак'ї ў т'їм дом'ї жили //

– На Р'їзд'во то ўсе х'одит це"р'коўнїй хор кол'аду'вати // ко'лис' х'одили пе"ребран'ї / то були п'їдростки і пере"би'ралис'ї на б'їда / на ко'зу / жи'д'їўку / анге"ла і так во'ни йшли з ве"р'тепом // шче"д'руйут то се на д'ругїй С'в'їтїй в'еч'ір / то п'іс'л'а ве"чер'ї д'їтї їдут шче'дру'вати // зас'ївати то їдут мален'к'ї д'їтї / кажут шчо добре / йак х'лопчик п'риїде п'ершим //

Село Сновидів Бучацького району Тернопільської області

Інформант: Злепко Гафія Федорівна, 1945 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як колись колядували?*

– На Р'їзд'во х'одили кол'їду'вати / х'лопц'ї х'одили до с'воїй д'їўки" кол'їду'вати / ну і йїх ба'гато було / при'їдут / покол'аду'вали ў йо'го д'їўки тої ўже с'ї ли"шиў / не" йшоў д'ал'ї / але" ли"шиўс'ї ў с'воїй д'їўки" ну таї пого'воре" / таї п'їдут //

– *Які страви готували на Святий вечір?*

– Се на Св'їтїй в'еч'ір го'туйут два'нац'їт' страў // саме б'їл'ше ва'рили пи'рог'їў / пи'роги майут бути з бара'боле"ў / с капустоў / з ма'ком / с сли'ўками" / йаблуками" // а саме голоў'не ба'гато з бара'боле"ў / бо ше ва'ри до с'єго гриби з п'їд'лиўкоў // голоў'не пше"ниц'у / пше"ниц'у ва'рили" / да'вали" меду / ма'ку / го'р'їх'їў мо'лоли" / пше"ниц'у тоўкли і так готували" пше"ниц'у // да'вали" ше рїби на Св'їтїй в'ече"р / капусту / голупц'ї п'іс'н'ї / ўсе було п'іс'не // боршч п'іс'нїй готували да'вали к'ваше"нїй бу'рак / з к'ваше"ного бу'ра'ка ва'рили" боршч / да'вали" ше гри"б'їў до чо'го борш'чу дуже буў д'обрий тої боршч // а йак'ї там на'пойї го'р'їўки т'рошка / не" було м'їнре"ал'ноїй солоткой во'ди / н'ї пива // ва'рили" кам'пот / вар то'гди буў а те"пер кам'пот с су'хїх ф'рукт'їў / йаблук / гру'шок //

Село Теклівка Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Сова Марія Іванівна, 1943 р.н., освіта – 8 класів.

– До св'ятого ввече'ра рих'туйе'мс'а таг'во / рих'туйе'м ўпе'рет ку'т'у / пше'ниц'у | вари'мо / мак т'ремо / ва'реники | вари'мо // з га'р'ачих страў рих'туйе'мо гри'би / боршч / так / шо'би бу'ло два'нац'іт' страў // тоди ўже ўс'о зрих'товано / перша |з'ірка с'ходить і ми їдем до ве'чер'і / їдемо до |хати / при'ходе' гос'подар / в'ін'чуйе / поздороў'л'айе // на ст'іл с'таavimo ку'т'у / ўс'о / зйі'даем то шо ми нарих'ту'вали // ва'реники / гри'би / боршч / |риба / осе'лец'і / ну то ўс'о рих'туйем ст'рави на ст'іл // тоди гос'подар в'ін'чуйе / ба'жайе ве'селих с'в'ат // тоди кл'а'каймо / |молимос'е і тоди с'і'даем за ст'іл / ве'черайем // бе'рем ўпе'рет ку'т'у / |кушайем ку'т'у // по'том пове'чер'али ўс'і |разом / кол'а'дуймо // йак'шо йе ро'дина / при'ходе з ве'чером / при'носе ве'черу до бат'к'іу // в'ін'чуйут / кол'а'дуйут / вес'ел'атс'е" // пове'чер'али // на сто'л'і м'ішайут ку'т'у і с'таўл'ат лиш'ки / бо |кажут / шо |приїдут |душ'і по'мерлих до ку'т'і / на ве'черу // ну і тоди ўже ро'сход'ац'а // кол'атки кол'а'дуймо // ўпе'ред |перша кол'атка / кол'а'дуймо *Бох предв'ічний' |диўнайа новина* // ну і ше там йе *ўста'вай / ўста'вай р'ід'м зби'рати / бо ўже наста'ла |б'іла д'нина у Ви'фле'йем'ім |м'ісц'і* // перша / то *Бох предв'ічний'* // а тоди ўже йак пове'черайут / тоди / ше |перет ве'чер'і / |кидайут коп'ііки / |кидайут гор'іхи / |кидайут це'к'ерки / |д'іти к'вокайут / |рохкайут / |мукайут // так шоп с'а |вело ўс'о на гос'подарц'і // |кури / |свин'і / |коро'ви / і |к'вокайут / кри'чат / |парпайу'ца ў со'лом'і // при'нос'ат |д'ідуха до |хати / |д'ідух с'таўл'ат с пше'ниц'і чи з в'іў'са / |д'ідух с'таўл'ат ў |хаг'і і с'таўл'ат со'лому / а на ст'іл с'таўл'ат |с'іно // то х'тоїе |с'іно / шо Ісус Хри'стос ле'жаў на |с'ін'і / і |тоїе |с'іно с'тел'ат по'тому п'ід квоч'ки / п'іткла'дайут //

Інформант: Клизуб Михайло Васильович, 1950 р.н. освіта – 8 класів.

– Р'ід'во почи'нало'с'а с С'в'ятого |вечора // С'в'ятиї |веч'ір / це од'на з най'б'іл'ших та'ких |паміятних і тайе'м'ничих с'ўят / йа'ке ў |нашому на'род'і з'даўна про'водили і до |ц'ого |часу про'вод'ат // ў |нашому се'л'і на С'в'ятиї |веч'ір / готу'валис'а до |н'ого ўже з'ранку // ж'ін'ки / з'нач'ит' / там пе'к'ли ў'с'ак'і |р'ізн'і |печива / ва'рили |р'ізн'і ст'рави / перш за ўсе / ку'т'у а до |нейі / з'начит' / добаўл'али |р'ізн'і |інш'і / |голуц'і / ка'пусту / боршч / особ'ливо з гри'бами / ок'ремо гри'би / ок'ремо уз'вар / або йак тут назй'вали / суше'н'у // од'ним

с/ловом / намагалис'а так / шоб було два'нац'ат' страў // ну до ц'ого / до тих страў зараховували і хл'іб / йак окрема ст'рава // бат'ко ў той час готуваў д'ідух ў студол'і / тобто в'ін готуваў такий сн'іп пше'ниці і гарній / з ве'ликими колос'ками і готуваў д'ідух / такий т'реба було посте'лити на з'емл'у / бо то'д'і і п'ідлоги не' було н'іколи // ютже / коли ўже зготували ту ве'чер'у / коли з'їшла перша з'ірка / можна було поч'инати С'в'атий веч'ір // ж'інки че'кали ў хат'і / бат'ко ішоў туди ў студолу / браў цеі д'ідух і то'го д'іда і ішоў до хати / і коли приходіў б'іл'а в'ікна / питаўс'а / не'суц'а вам кури? / а ж'інки в'ітпов'ідали / не'суц'а / а тато в'ітпов'ідаў / бо йак не' не'суц'а то на ба'зар поне'суц'а / і то'д'і ўно'сиў до хати тоі д'ідух / і д'іти зразу тоі д'ідух росте'л'аў на п'ідлоз'і / а д'іти зразу тоі д'ідух росте'л'али / роскидали по ўс'ім п'ідлоз'і і казали / *кво кво на Р'іздо / один квок сто куро* // і ў тому д'ідуху во'ни по'вин'і були шос' знай'ти / або грош'і / або йак'іс' йаблука / або йак'іс' цукерки і йакшо во'ни на'ходили / то т'ішилис'а / а хто не' знаходиў / тоі плакаў // п'ісл'а ц'ого с'тавили на ст'іл ве'чер'у / починали с кут'і // тато благосло'виў ту ве'чер'у / поздороўл'аў ўс'іх с'в'атами / і то'д'і мо'лилис'а // п'ісл'а мо'литви с'ідали ўс'і за ст'іл і починачас'а ве'чер'а // бат'ко починаў // були ўс'і лошки дере'ўйан'і / кут'а була ў мак'ітр'і чере'п'яан'ій / і так соб'і і ішла ве'чер'а поки не' по'пробували ўс'іх страў //

Село Мишків Заліщицького району Тернопільської області

Інформант: Рудик Василь Федорович, 1931 р.н., освіта – 5 класів.

– *Як колись святкували Різдо?*

– Ну можна розка'зати про / йак ў се'л'і с'ват'куйут Р'іздо Хрис'тове / о'собино ў родин'і // почи'таец'а с'ват веч'ір / с'ват веч'ір приходи'т пере'додн'і Р'іздва Хрис'тового / і коли до с'ват вечора с'ім'яа го'товиц'а дуже ста'рано / го'товиц'а р'ізні ст'рави // обоўйасково мае' бути дв'інац'ат' страў // голоў'ноу ст'равайу це кут'а // ну коли зго'тоўле'н'і ц'і ўс'і найітки / узвар / кут'а / риба / гриби / ва'реники / боршч / пам'пушки // це ўс'о по'вино бути п'іс'ним / то'го шо буў п'іст / і по'чаток ц'ого / с'ва'тойі ве'чер'і почи'наўс'а / шо першим гла'ва с'ім'і / ста'р'ішина с'ім'і / заносиў до хати д'ідуха // д'ідух буў сп'лете'нний с сн'іпка колос'а р'ізнобар'ўного / зе'рно'вого / це пше'ниці / йач'мен'у / в'іўса // в'ін ста'ваў на по'роз'і / в'інчуваў / в'ітаў с'ім'іу с преди'душчими с'ватами // ну то'д'і на ст'іл / і цеі д'ідух с'тавиўс'а п'ід ст'іл / в'ін сто'йаў ўс'і с'вата / Р'ізд'ван'і // на

ст'іл п'ідт skate"р'тину / так шо то не" було skate"р'тини / було виткано з грубого полот'на / називаўс'а в'ін обрус / п'ід н'ого ставилос'а с'іно / на него застил'алос'а цей обрус / і зверху ставилис'а ўс'і ст'рави // с'ім'яа ве"чер'ала / і ве"чер'ала ўс'о / першим по'вине"н по'пробувати кут'і глава с'ім'яі і дал'ше ўс'о по старшинству / по в'іку до молод'шого / д'іти // пер"д ве"черейу на зе"мл'і кидаўс'а цей д'ідух на земл'у / і от туд'а наси'пали го'р'іхи / цукерк'іў / ну і д'іти б'ігали по'п'ід ст'іл і к'вокали / к'вокали / гр'алис'а / шу'кали цих го'р'іх'іў / шоб кури неслис'а / шоб р'ік буў ба'гатий // от такий з'вичаі старообр'ац'к'ий ше збе"р'ігс'а // по"тому с'ім'яа / коли пове"черала на'чала кол'адо'вати / сп'івали р'ізних кол'адок / прослаўл'ати Ёага Ісуса Христа / шо в'ін наро'диўс'а // на д'ругий ден' Р'ізд'ва Христоваго ўс'а с'ім'яа ішла до церкви на с'лужбу Ёогу // во'на в'ітпраўл'алас' / то'д'і с'ім'яа при'ходила до'дому / і то'д'і ўже св'атку'вали це св'ато / то'д'і ўже можна було йісти р'ізні жирні ст'рави / сви'ну р'ізали до ц'ого с'вата / коўбаси / шинки / м'ясо зап'ікалис'а от до ц'ого св'ата і це можна було спожи'вати ў цей ден' // д'іт'во'ра і до'росли ходили кол'еду'вати / поодинц'і / д'іти гру'пками / б'ігали в'ід хати до хати / кол'аду'вали / р'ізних кол'адок / прослаўл'али Ёага Ісуса Христа / і гос'подар до'му ви'носиў кол'адник'іў кол'аду // ў тоі час це було й'яблуко / го'р'іхи / цукерки ў ко'го було // ну то / гро'шеі не" да'вали / гро'шеі то'ди не" було / да'вали ли'ше то / хто шо м'іг дати дитин'і ў кишен'у / і ходили / зби'ралис'а гру'пами ж'інки // чоло'в'іки ходили кол'еду'вали по се"л'і / це д'ііство / ц'і с'вата с'ватку'валис'а три дн'і / три дн'і Різд'ва Христоваго // по"тому Р'ізд'в'ан'і с'вата про'доўжилис'і і чо'тирнац'атого с'ічн'а с'ватку'вали Но'вий р'ік // от по хатах тожи х'лопчики пос'івати ходили / в'ітати з Но'вим ро'ком / но ходили т'іл'ки х'лопчики / д'іўчаткам не" можна було ходити пос'івати / то'му шо ў цей ден' ў хату по'вине"н буў заіти муш'чина / шоб ве"лос'а гос'подарство / шоб ўсе було ро'дило // по"тому при'ходиў Йордан'с'к'і с'вата / була ба'гата кут'а в'іс'ім'нац'атого с'ічн'а / тоже с'аме / при'ходиў с'ват в'еч'ір / ну тут т'рошка зм'інениі обр'ад / тут глава с'ім'яі до хати за'носиў р'ізний рема'нент / чи то було у'праж в'ід коней / чи р'ізне зна'рад'а / нап'риклад ў с'тол'ара р'ізне зна'рад'а / ўс'о с'тавилос'а п'ід ст'іл // це було такий з'вичаі / шоб ў гос'подарств'і ў него ўсе ве"лос'а / ўс'о було сп'раўне / зб'руйа дл'а коней / інстру'мент дл'а ка'ждо'го гос'подар'а / чим в'ін зан'імаўс'а по жит'у // де"ўйат'нац'атого с'ватку'ваўс'а Йордан' / ў цей ден' ше го'вор'ат' Водох'решча // с'ва'тили в'оду / про'рубували ў р'ічц'і ополонку ў в'игл'ад'і хре'ста / там с'ва'тили

воду / наби'рали воду до'дому / ос'вачували своїй по'мешкан'а / шоб ў хату не" приходи́ли н'і́йак'і зл'і́ д'у́хи / шоб ўсе господа́рство / ху'доба і с'і́м'я́ бу́ли здо'ров'і // от так зак'ін'чалис'а р'ізд'ван'і с'ва'та //

Село Чагарі-Збараські Збараського району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– А пи'тайес'а йак Р'ізд'во / о // Р'ізд'во це було / ба'гато по за'кону жили л'уди / йак стар'і і моло'д'і / стар'і моло'дих наўчили / а моло'д'і старалис'а дотримува́тис'а / бо са́ми та́кі ден' йак шосто́го с'і́чн'а ў нас було ў с'і́м'ї заведе́но / і ба'гато ў с'ил'і л'уди живут' // в'ід ранку до с'в'а'той ве'чер'і пости́ли // можна́ було т'і́л'ки пи́ти воду / а йі́сти / ну ма́йже н'і́чого / т'і́л'ки х'вор'і йі́ли там п'і́сну ст'раву / шос' там на сон'ашников'ім масл'і чи на л'а'ному масл'і / ко́лис' та́ке ро́били // а ве'ч'ром / ўже ко́ли т'і́л'ки об'яў'л'алас'а з'і́рка / до́бр'і га́зди ішли і оп'ходи́ли ўс'у сво́ю ху'добу / нагу'довували йі́ / на́пойували // ста́р'ї господа́р там / чи тато́ / чи д'ідо́ / то ішли до сто'до́ли при́носи́ли с'і́но / заноси́ли до хати́ / в'інчу́вали нас тим / шчо наро́диўс'а Хри́стос / і с'та́вили с'і́но п'і́д сто́лом // а ми ма́л'і д'і́ти бу́ли / б'і́гом п'і́д ст'і́л' і ішли шоб / ка́зали і́д'іт' к'во́кчте / то́му шчо́б во́ди́лис'і там і кур'чата́ / і ка'чата́ / і і́ндики / і те́л'атка́ і мука́ли // ну ко́роче / шчо́б ви́ було́ господа́рство за́можне́ / прибу́т'кове // йак ти́пер ка́жут' / шоби́ мали́ га́зди ко́ло чо́го хо́дити ц'і́лії р'і́к / то т'реба́ було́ кви́чати // а га́зди бра́ли то́д'і і́ сво́їм д'і́т'ам там куп'л'али чи гро́ш'і ки́дали / там м'і́дн'і / хто мав зо́лото / али́ перева́жно йа́блука / цу́керки / ота́ке ки́дали / го́р'іхи / шчо́б би́ не" було́ пус́те гн'і́здо / ўсе ка́зали // п'і́сл'а то́го ўс'і с'і́дали мо́лити / ста́вали мо́литис'а і с'і́дали за ве'чер'у́ / са́мим пе́ршим з'вичайе́м / це́ було́ ко́ли ўс'і ў ко́л'і бра́ли про́бувати са́ми"пе́рши" ку́т'у / то́му шчо́ ку́т'а на С'в'ат ве'чор'і́ це́ було́ / шче́ назива́ють йі́ї до с'о'го́дн'і ба́гата ку́т'а / бо до не́ї д'уже" ба́гато да́їес'і там со́лодошч'і́ў / го́р'іх'і́ў / ма́ку / ме́ду // го́ту́ють ў нас йі́ї с'ше́ниці́ перева́жно йа́роїї́ / м'ах'ко́її // ну ў ко́жної́ га́здин'і́ бу́ла по с'во́му сма́ш'на ку́т'а // і то́д'і ўже́ почи́нали тих два́наїц'ат' страў́ / там до ва́реник'і́ў / йа́ких наро́б'л'али / ну л'і́пили і з'ви́шн'ами́ / і з'гри́бами́ / і с'ка́пусто́ю / і с'карто́пле́ю / с'ма́ком наві́т' / к'і́л'ка ви́д'і́ў // бу́ли і су́шен'і гри́би при́праўле́н'і / бу́ли гри́би / йак ка́жут' ў нас назива́ють ма́чка / то та́ка го́ту'валас'а

во|на / но ти|пер го|вор'ат п'ід|лива / ну |мачка / нази|вайес'а на с'в'ати|
 |веч'ір |мачка дл'а пиро|г'і|ю // |риба |була к'іл'кох |вид'і|ю / осі|ледиц'
 там / |жарина |риба чи туш|кована |риба / боршч бу|ю / |голу|пці п'іс'н'і //
 |ус'і с'і|дали / |помо|лилис'а і |веч'ер'али // |коли |повеч'ер'али то|д'і
 ста|вали і |ус'і |вечо|ром чи |ноч'і |шли до |церкви / |шли до |церкви
 на с'в'ат|кову с|лужбу |Божу // п'іс'л'а с|лужби |Божої |при|ходили
 до|дому / в'іт|почи|вали і |почи|нали |ходити од|н'і до |других |гост'і /
 |кол'аду|вати / |ус'ім |добра |ба|жати / |ш|час'т'а |шоб бу|ю |ц'і|лий р'ік |ю
 нас |прибут|ковий / |ви|сели| / н'і|коли |ко|лис' |вот / |зараз |ю нас |ка|жут
 |що за|бава там то|во / н'і / |ус'і |три |дн'і с'в'ат Р'ізд'в'аних |ходи|ли
 |весел|илис'а / |кол'аду|вали / в'інчу|вали / |ба|жали |добра / |ус'і |рад'і|ли |шо
 наро|ди|ус'а |Хри|стос // а |танц'і |ко|лис' |спра|ў|ли |т'і|л'ки |почи|найучи
 з |Маланки / з |Но|вого |року |Ва|силья // н'і|коли не" |почи|нали / н'і|х|то
 ни ро|би|ю |танц'і|ю на Р'ізд'во / |бо |ка|зали |що не" |можна |ще // |ще
 зе"м|л'а ни |була |благосло|вена / ни |була // ну |бо |ка|жучи |що |Ва|сил' з
 |Маланко|ю |як оп'о|ходи|ю / то |уже |то|д'і |можна |було с'в'атку|вати |гучн'і
 за|бави там / |тан'ц'і / |вечор|ниц'і / |ти|ке // а на Р'ізд'во то |було |суто
 |ш|чоби |кол'аду|вали / в'інчу|вали і |ус'і |добра |ба|жали од|н'і |другим //
 ро|дина |зби|ралас'і / |д'іти до |бат'к'і|ю |ходи|ли |бат'ки |пот'ім до |д'і|теї
 |ходи|ли |ю |гос'т'і і так с'в'атку|вали // та|ке то Р'ізд'во |ю нас //

Село Красне Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Короленко Тамара Іванівна, 1937 р.н., освіта – 4 класи.

– Як святкували Різдво?

– Зиму|в'і с'в'ата |почи|найуч'а з Р'ізд'ва |Хри|стового / |ідемо до
 |церкви / с|таavimo |йалин|ки / |при|кра|шайімо // |при|брали |ю |церкв'і / |дал'і
 с'в'аш|ченик |пос'в'ачує |прос|фори / |розда|є до с'в'атої| ве"чер'і //
 |го|ту|ймо|с' і до |веч'ер'і / |го|ту|ймо |два|на|щит' |стра|ю // |при|носимо |с'іно
 на ст'іл / |ўсти|л' |айемо / |ю |ку|ток с|таavimo |д'і|да |ж |жита |чи с |пше"ниц'і /
 на п'ід|логу с|тел'ат' |д'іду|ха // с'і|дайім до с|толу / |гос|подар |дому
 |д'і|лит' |ус'і|х |прос|форами і |почи|найут' |мо|литис'а / |ку|т'а та|ка |сма|чна /
 з |го|р'і|хами / з |медом // |пове"ч|ерали / |то|д'і |ус'і |разом |за|кол'аду|вали //
 |мал'і|д'іти |лаз'ат' п'ід |сто|лом / |к|во|кайт / а |ще |че"кайт |шо |задз'вон'ат'
 |дз'вони і |при|дуть' |хло|пці і |д'і|ў|чата з |ве|р'тепом / |кол'е|дуют і
 |просла|ў|ляють |на|родженого |мал'ен|кого |Ісуса // на Р'ізд'во |ус'і |разом
 |ідемо до |церкви / |с'о|мого |с'і|чн'а //

Село Чорнокінці Чортківського району Тернопільської області

Інформант: Малюга Ганна Семенівна, 1926 р. н., освіта – 7 кл.

– *Як святкували Різдво?*

– Пере"д Йорда"ном ў"вечир родина с'їдає до сто"ла спожи"вати ве"нчеру / а "перид тим гос"подар "хату с"вати во"доў / к"ропит кро"пилем і с"а "молит / "перид ним їде ўнук із за"палиноў с"в"ічкоў і кола"чем // їдут по ўс"іх ха"тах / а по"тому ї до хл"їва / до худо"би / а"би с"а "вела госпо"дарка / на д"вер'ї мал"ували к"реїдоў х"рестики / ху"д"іпц'ї да"вали пше"ниц'ї // не" забу"вали про пса чи ко"та // то"д'ї "мовили ўс"ї па"ц"ир і с'їдали за с"ц"іл // "було два"нац"іт" страў / п"ід сто"лом буў д"їдух / ў ку"т'ї йа"лінка // госпо"дин"а го"ту"вала пше"ниц"у з "маком / пиро"ги с ка"пустоў / бара"боле"ў / слиў"ками / ба"лабухи / рибу / с"їлос // ўс"о то було п"іс"не // йак с"а на"їїли / то шче"дру"вали // х"лопц"ї їшли до д"ївок / їім да"вали г"рош"ї / ба"лабухи / кликали до "хати за с"ц"іл // ў"рано ўс"ї їшли до "церкви / а по"тому на "Бурта до кир"нички с"ва"тити "воду //

Село Худіївці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Гудз Ганна Григорівна, 1949 р.н.

– *Як святкували Різдво?*

– А ти"пер то"б'ї розкажу за р"їзд"в"ен"ї с"в"ата / за С"в"етїї "вечи"р // на С"в"етїї "вечи"р шче йак "добри"є "сонич"ко ни"є зайшло / при"ходи"мо ми со"б'ї до "хати / ну вари"ємо ве"нчеру / з"ран"є вари"ємо ве"нчеру "ц"їлий ден" / аж "поки "перша з"їр"ничка ни"є з"ї"де // два"нац"іт" страў ва"рут / ва"рут і су"шен"ї груш"ки / і "губи / і пиро"ги з бара"бол"ами / і з "маком / і з "виш"нами / р"їзн"ї / ў"с"ак"ї / то"ди гос"подар їде при"носи со"ломи / кладе д"їдух / се нази"вайєси д"їдух // д"їдух кла"дут п"ід с"толик ск"райу / то"ди д"їточ"ки при"ход"є / ў"нуки і праў"нуки / і йак"шо шче мал"ен"к"ї д"їти йє / і ўс"ї к"вокайт / *квок квок / сто ку"рок / ми"жи нами оден ко"гу"ток* / шо"би "велиси "добри"є "кури / шо"би "несли ба"гато йа"їец / шо"би були по"тому куроч"ки мал"ен"к"ї / "кур"атка // по"тому зби"райєси ўс"а родина і с'їдайт за с"т"іл / а за то шо д"їти к"вокайт там"т"ї госпо"дар"ї / чи ба"пки чи д"їди дайт д"їтим цу"керки / го"р"їхи / йа"блука ки"дайт // д"їти к"вокайт / а во"ни ки"дайт їім у тої д"їдух / по"тому ўже с'їдайт за с"т"іл / зби"райєси ўс"а родина / "перша з"їр"ничка з"їшла / гос"подар / ва"рут пи"роги / гос"подар бе"ре пи"роги

і не^нсе до с^тайн'і / даїе о^дин ко^ров'і / о^ден сви^н'і / к^к'іл'ко ^лмаїе ш^тук там ху^лдобі / і то^ди бе^нре на пос^л'л'ідок там ^лўс'ім даїе / а так на пос^л'л'ідок даїе п^сови і со^б'і о^дин з^л'ідаїе і с^в'а^тит ^лўс'о с^в'а^чено^у во^лдо^у / ну так да^лїут / так по^вин:о ^лбути / шо йак ве^чераїеш ти / ^лўс'і ^лмаїут ^лбути не^с го^лодн'і // до С^в'а^тойї ве^чер'і ^лўс'і стаїут і го^вор'е оче^наш / ^лмо^л'еси / по^тому по мо^литв'і ^лўс'і с^л'ідаїут за с^т'іл / ^лўс'і зачи^наїут ве^черати // ^лперши^с йак зачи^наїут ве^черати ^лкушаїут пши^нички / бо се хл'іб і так а^би бу^ло на сто^л'і / три ^лрази ^лкушаїут пши^нички / а по^тому ^лўже ^лўс'о / ^лўже і ^лгуби йїд'е / і пи^роги і ^лўс'о шо йе на сто^л'і // то^ди ^лўс'о пови^черали / зно^у помо^ллиси і то шо не^с доїїли ^ллишаїут на сто^л'і / бо то т^реба не^бош^чикам ш^че / ^лкаж^т шо ^лўмир'ц'і при^ход'е / т^реба шо^би наї би бу^ло на сто^л'і ш^че та йїда / а^би во^ни ш^че со^б'і йїли // Бог йо^го з^наїе / ми не^с з^наїем йак / а^ли^се так спо^конв'ік'і^у і так у нас п^риїн'ато шо так ^лмаїе ^лбути // то^ди ^лўже кол'е^дуїут / с^л'ідаїут і кол'е^дуїут Бог при^сд'в'ічний / а ^лўдосв'іта з^би^раїутси ^лўс'і ід^т до ^лцеркви на Р'іздво // на Р'іздво ^лў ^лцеркв'і в'іг^пра^л'ейеси ^лс^лужба ^лБожа / с^в'аш^ченик поздоро^л'аїе ^лўс'іх / ^лўс'і ^лфаїно при^ход'е до^лдому / зно^у со^б'і по^у'б'ідаїут // і то^ди з^би^раїеси ^лў си^л'і ви^р'теп / ви^р'теп з^би^раїеси / х^лопц'і ід^т по ха^лтах кол'е^дувати / про^сла^л'їети ^лГоспода і кол'е^дуїут / і д'і^л'чата там кол'е^дуїут ^лдобри^се / при^с'маїутси / і ма^лен'к'і ^лд'іти ^лход'е за ве^р'тепом так ^лсамо кол'е^дуїут / чо^лов'іки / ^лж'інки / і так ^лў нас про^ход'е С^в'е^тий ^лвечи^р і р'іздв'ен'і с^в'е^та //

Село Велика Побійна Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Холоднок Ганна Іванівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– *Що відбувалося на другий Святий вечір?*

– Коли наста^лва^лў д^ругий С^в'а^тий ^лвечир / се ^лпере^д Кре^ш'чен'ієм Гос^подн'ім / то ^лмоїа ^лмама ро^сказувала / шо на д^ругий С^в'а^тий ^лвечир ху^лдоба розмо^л'аїе / і о^дин чо^лов'ік п'ішо^у п'ітс^тел'увати ^лвечир / ко^ли в'ін п'ід'ішо^у до две^нриї / посте^л'ли^лй йім / ^лўс'о / ^лвишо^у і ста^у / по^стоїа^у т^рошки і то^ди йїден бик до д^ругого ^лкаже^н / ^лагаїмо с^пати / бо ^лчере^нз два дн'і ха^з'аїїна на ц^винтар ^лвести / ну тої ха^з'аїїн приїшо^у до ^лхати / ну йа^гже^н не^н ро^скаже^н шо чу^л / приїшо^у і ро^сказа^лў ^лж'ін'ц'і / і так і во^но в'ідбу^лос'а / в'ін по^мер і на д^ругий ден' йо^го хо^вали / з^начит' ^лў да^лїни^лну ^лкаже^н та^ке / шо ху^лдоба ^лагаїе с^пати і го^ворит //

**Село Велика Побійна Дунаєвського району
Хмельницької області**

Інформант: Холодюк Ганна Іванівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як колись колядували?*

– Йак ми були мал'ї / хо'дили 'вече"р 'пере"д Р'їзд'вом Хрис'товим / кол'адували / со'ўгалис'а на сан'чатах / хто не" ма'ў сан'чат / ми б'рали шатк'ї'ўниц'у / ту шо р'їзати і з 'д'ї'ўчино'ў 'їїздили // 'чобати по'дерг'ї / попе"ре"ў'їязували 'чобати моту'с'ками і 'їїздили / і ве"се"л'илис'а / ве"л'ика 'вулиц'а / троту'ар та'кїі бу'ў 'ўк'ладе"ннїі / та 'д'ї'вочка іде ту'да / а йа з'в'їги / с'каже"м / 'добриі 'вечир / і так ми розва'жалис'а / бо х'т'їли 'їїсти / і с'пати не" х'т'їли і хо'дили дес' до 'дес'їт' ча'со'ў / і так ми хо'дили і г'ралис'а / шчи'тали шта'хети / 'ўд'ї'вец / моло'дец / розв'ї'дец / котр'ї по'паде"с'а / так 'ўже с'а 'т'їшис'а // 'чобати пе"ре"ки'дали 'чере"з 'хату / пе"ре"кинули 'чоботи / х'лопчики 'ўк'рали / 'за'ўтра 'рано до ш'коли не" ідем / бо не"ма 'чобата / 'ўс'о було / б'ї'дили / але" були ве"сел'ї / здо'ров'ї і не" слабу'вали / і 'бос'ї хо'дили / 'коло 'хати г'райме"с'а в'ї'конц'а / за 'хато'ў ше сн'їх / а ми 'ўже 'бос'ї //

– *Як святкували різдвяні свята?*

– Ко'лис' 'пере"д р'їзд'ў'їаними с'в'а'тами 'д'їти г'ралис'а / кол'адували 'пере"д с'в'а'тами / 'б'їгали / то'ди йак нас'тало Р'ожд'ес'тво Хрис'тове" хо'дили кал'адувати / хо'дили 'ў'гос'т'ї / 'п'їс'л'а Р'ожд'ес'тва Хрис'тового почи'найес'а Но'вїі р'їк / Ва'с'їл'ї'яа / ше на С'в'а'тїі 'вечир 'пере"д Р'ожд'ес'твом Хрис'товим 'ўно'сили д'ї'дух / 'д'їти 'б'їгали / ки'дали го'л'р'їхи баг'ї'ки / во'ни зби'рали шо'би квоч'ки наве"сл'н'ї були / то'ди на 'Новїі р'їк ви'носили д'ї'дух с 'хати / тої шо poste"лили на С'в'а'тїі 'вечир і пе"ре"ў'їязували то'ў со'ломо'ў і го'л'р'їхи / і сли'ў'ки / і че"решн'ї шо'би ро'дили // то'ди 'п'їс'л'а Ва'с'їл'ї'яа почи'найес'а Криш'чен'ї'яа Гос'подн'е / 'д'їти ідут шча'дру'вати / шча'дру'ют / г'райу'ца / було ве"сел'о / кру'гом стар'ї і мо'ло'д'ї / 'ўс'ї 'разом з'дїбалис'а / с'ї'дали за с'т'їл / і го'л'р'ї'ўку 'пили / і ви'но 'пили //

Село Залісці Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Крижанівська Станіслава Адольфівна, 1949 р.н., освіта – 11 класів.

– *Як колись у селі готувались до Святої вечерї?*

– Так / 'було ди'є'тино / до ве"чер'ї ба'гато ро'боти / і 'ў'п'їецу па'лити / 'ўс'о з'лагодити / шо'би 'було на ве"черу два'нац'їт' стра'ў // об'ї'зат'їл'но /

узвар / го'рох / ва'рили фа'сол'у / љжари'ли 'рибу / л'іпили ва'рени'ки / гри'би / кашу гре'чану / боршч п'іс'ний / 'голуц'і с пшо'ном // сама / сама 'важна ст'рава / ку'т'а с 'тоўче'ной пше'ниц'і // кар'тошку ва'рила / та'ї хл'іп / та'ї ў'с'о ў'род'і / та'ї ў'с'о ў'род'і // пома'гала ме'н'і 'дочка 'Гал'а // чоло'в'ік оп'ходиў ху'л'добу / в'ітки'даў сте'ш'ки в'іт с'н'ігу // до 'хати за'н'іс с'н'іп 'жита на д'і'дух / а п'ід' с'т'іл при'н'іс 'с'іно в'ід злих сил / в'ід злих сил // а йа к'лала на вуг'ли сто'ла го'лоўки часни'ку / шоб зла 'сила т'ікала // по'тому чо'ло'в'ік хре'с'тиў ха'з'а'ство / і с'ідали за с'т'іл до С'в'а'тойі ве'ч'ер'і / хри'с'тилис'а три 'рази // спо'чатку 'мовили 'Оче' наш / а по'тому ми 'йіли ку'т'у / сампе'рет 'йіли ку'т'у по'тому 'голуц'і / ва'ре'ники / 'рибу / шо хто хт'іў // а ше за'була // о / ў нас ў се'н'і і 'ран'ше" / ми но'сили ве'ч'еру до 'б'ідних / од'ноких / не" 'було ку'му йіх об'і'ти // а / ну / 'може" шос' за'була // не" з'найу // мо'же" ўже і голо'ва 'добре" не" 'робит / то виба'ча'ї //

Село Мала Кужелівка Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Матвієва Віра Дмитрівна, 1947 р.н., освіта – 11 класів.

– *Які страви готуєте на Різдво?*

– Боршч / ку'т'а / го'луц'і / холо'дец' / ка'пуста / салати ў'с'ак'і ол'іўйе салат і йа'кйіс' ово'чевйі салат // ва'ру пше'ниц'у / но пше'ниц'і не" п'іхайу / ва'ру пше'ниц'у / ви'сушуйу / ви'поло'скуйу / і ва'ру пше'ничку 'доки во'на не" зва'риц'а / шоб була мн'а'ген'ка // зва'рилас'а / тру мак і то'д'і на'ки'дайу ў ма'к'ітру пше'нички / ту'да мак рос'терти' / во'дички / на'си'пайу ба'гато 'цукру / го'р'іхи / мед' // холо'дец' го'туйу / м'н'асо йа'к'шо св'і'жен'ке / то пе'ре'поло'кала ў двох чи ў трох во'дичках // с'таўл'у ў ка'ст'рул'ку // 'поки во'но почи'нае за'ки'пати шу'мовуйу / шоб шу'ма не" 'була ў холо'дци / а йа'к'шо м'н'асо з 'банки / то йа йо'го на'мочу на н'іч / а по'том ўже пе'ре'поло'шчу йо'го / пе'ре'шк'рабайу ў'с'о і то'д'і с'таўл'у ва'рити'с'а / і ва'риц'а к'іпит не" 'дуже ш'витко / го'дин чо'тири с поло'винойу / п'ят' го'дин к'іпит // чут' чут' ўже п'робуйу там / йа'к'шо во'но не" со'лене та'ї чут' по'сол'у / ли'с'точок ту'да 'кину / ци'бу'линку / а по'тому ўже тру час'ник / пе'ре'ц ў'с'о то тру і ўже то'д'і йа'к м'н'асо го'тове / п'робуйу / йа'к'шо во'но з'варе'не і м'н'асо ви'т'а'гуйу // 'йуше'чку ў'с'у за'праўл'айу 'тими ў'с'іми при'правами і м'н'асо роск'лала ў та'р'ілочки / а ту ў'с'у при'п'раву проц'ідила / шоб там не" 'було н'і часни'ку ку'сочк'іў там / н'і ци'бул'і / н'і чо'го / і за'ли'вайу це м'н'асо 'йуше'чкойу //

Село Грушка Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Храма Катерина Іванівна, 1940 р.н., освіта – 8 класів.
– *Що і як готували на Різдво?*

– О / на Р'іздво голоуїна ст'рава була кут'а на стол'і на С'в'атій вечи'р // йїї починають готувати за'ран'а // ў пїец'і розпал'уйут дванац'ат'ма пол'інами і кладут окр'іп / пот'ім кидають туди пем'ребрану і п'іт'суше"ну пше"ниц'у / а йїї треба зо три |рази помити к'іпйат'ком // ц'ойу во'доу ўми'вайут д'іўчат і кажут / шоб се |д'іўче було таке |добре і ба'гате / йак кут'а // запраўл'айут кут'у гу'р'іхами / |маком / котр'і |терли ў мак'ітрах / таї чим ба'гат'ша кут'а / тим ба'гат'ша і с'імйа //

Село Кам'янка Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформатор: Бочарнікова Галина Миколаївна, 1929 р.н., освіта – 5 класів.

– Нам |було |саме тор'жестве"но / ко'ли тато за'носив д'ідуха до |хати // но не" та'кого йак йа |бачу / шо отак'ї во сн'іпок зўйязанї / а |тато за'носив |жито / ко'лис' ка'зали о'коу'літ / так |жито ў сн'іп заўйязане / вимоло'че"не і так зўйязане ўпро'доўж" // вот ўже |тато ў|д'агни"ц'а ў со'л'рочку |но'ву // нас т'рохи при'чесут / при'бе'рут / і хо'вайте"с'а / закри'вайте" во'ч'і / бо ў |д'ідуха |будут хо'вати во'р'іхи // от накладут тих во'р'іх'іў п'ід ту со'л'ому // цу'коро'чок йа'кихос' / хто маў на цу'керки // |але так не" |було / і во'р'ішка не" |було / з'лидн'і були // от |н'іби |д'іти ўже по'вин'і зби'рати // |перш'і |д'іти ў с'імйї ўже були |в'ід'ан'і / а ми з б'рато'м були |менш'і // і хто |має з'би'рати? / ми // нас на пїец за'женут // йа схо'вайус'а / таї во'ч'і за'жмуру / а в'ін |чере"з ко'м'ін |диви"ц'а / де во'р'іхи / а с'казали |копати / шоб к'вочки си'д'іли // йа |кокайу / |кокайу / а в'ін го'р'іхи |виз'би'рає // йа н'ічого ўже не" |маю // то ме"н'і ўже се"ст'ра ц'а |перша ли'ешайе ў |мисоч'і / бо |Іван назби'рає і по'тому йіст' зо два дн'і ц'і во'р'іхи / а ў |мене" ўже не"ма // була би не" |кокала / а во'р'іхи з'би'рала / так'і були св'а'та // по'тому к'лали кут'у / ўс'і ўкл'акали на ко'л'іна / мо'лилис'а |Богу // ко'лис' не" мо'лилис'а нас'то'йачи / так йак |зараз" це |робл'ат // то'ди на С'в'атїй |веч'ір ўс'і ўкл'акали і ве"лик'і / і мал'і / по'мо'лилис'а |Богу // то'ди |тато благосло'виў ст'іл // то'ди ўс'і с'ідали за ст'іл / по'ве"чер'айут / а то'ди ідут ўс'ї х'лопц'і // по'зби'райут |лож"ки на

сто'л'і / т'і шо йіли // їдут на по'р'іг / дзе'лен'кати лиж'ками // з'в'ід'ки
суджена дол'а буде? // де пес за'гаўкайе / ў йа'к'іі сто'ро'ні з'нач'іт /
з'в'іт'и же'н'іх при'їде // ота'ко / т'іл'ки по' се'л'і чуйеш там / гаў / пес
і / дзен' / дзен' / т'і лиж'ки дзво'нат' ў 'кажн'іі хат'і // ў 'кажн'іі хат'і
були д'іти // д'ітеі 'було то'д'і то ба'гато' //

Село Кугаївці Черновецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Як святкували Різдво?

– Дал'і їде С'ва'тій 'вече'р / їде Рожде'ство // на С'ва'тій 'вече'р
'лагод'ат пше'ниці / се' саме глаўне / за'нос'ат д'ідух до хати / кладут
на ст'іл с'іна / д'ідух сте'плили по земл'і по ўс'і // д'іти йа'к'і ма'лен'к'і
'дуже г'раліс'і / 'дуже ка'зали / *кво кво на Р'іздво / сід'іла к'вочка 'коло
к'ілочка / а кац'уба / шоб'н з'начит' к'вочкі були* // на сто'л'і х'рестик
ўсе / пше'нички пок'лалі / з'начит' ў кут'у / і на кут'ку зробили х'рестик
с:о'ломи і зап'хали тої х'рестик // доки не' с'ілі д'іти ве'ч'ерати / доки
не' при'шоў 'тато / не' благосло'виў / йак йе 'тато // йак не'ма / т'іл'ко
'мама / поблагосло'вили / з'мовили 'Оче наш і тоди д'іти по три 'рази
ўз'али пше'нички / тоди присту'пали до ве'ч'ер'і // на ве'ч'еру 'лагодили
два'нац'іт' страў / майе'ш то 'перший раз' пше'ничку / д'руге боршч /
'трет'і голупц'і / че'т'верте ка'пуста / п'йаге 'пончики / 'шосте холо'дец з
'риби / с'оме 'риба 'жаре'на / вос'ме 'фасол' 'туше'на / пи'ро'ти с ка'пустоў
де'ўйаге / ки'с'іл' дес'ате / ви'н'іг'рид' оди'нац'ате / два'нац'ата 'нав'іт'
п'іг'пен'ки // се була 'биднос'т' / но два'нац'іт' страў // холо'дец йа'к'і
буў таї та'кі зва'рили // а в'ін та'ко / а йак ў'р'іжут йо'го / шо там м'н'асо
бу'ло ў н'ім / та'ко бе'реш / хи'тайеш ним / ку'сайе'ш / с'ам'і дри'гл'і /
но буў холо'дец // добаў'йали до пше'нички м'ід / мак / во'р'іхи 'терли /
хто йак со'б'і хт'іў // но ми ро'били пше'ничку чис'тен'ку / т'іл'ко
м'ід' / були 'терли 'маку / но на сто'л'і чис'тен'ка пше'ничка / чо'го
'добраго / то ше 'йабл'учок накри'шили / з'найе'ш / ў 'мисц'і но // ўс'о
се'се п'ісе'не / два'нац'іт' страў / се ўс'о п'ісе'не / ве'ч'ера // на Рожд'ество
кол'ад'ку закол'адувати / кол'ад'ка / се саме 'перший с'ва'тій 'вечер /
шо Рожд'ество то / йе Хри'ст'і 'Боже // ўс'о так / йак ве'ч'ерали / шо на
сто'л'і сто'йали / то'то ли'шали // ка'зали на ц'винтар / бо 'зара не' ни'с'ут //
но'сили ве'ч'еру / но'сили йа'ку пше'ничку / там б'рالی і голупц'і / на
С'ва'тій 'вечер но'сили і так йа не'су до 'сейі по'ри // кажут не' 'треба /
не' 'хочут / шоб'и не' при'шли до хати / н'е / но'сили ми ве'ч'еру і
'носим до 'сейі по'ри // боршч с п'іпен'ками п'ісе'нен'ке / голупчика /

воз'му / навіт' мурашка чи пес / най хто з'іст' / но занести / до с'іх пор // зара / то йа ўже не годна / т'іл'ко Волод'а но'сиў // на перший ден' ўс'о жирне там холодець / котл'етка / хто шо м'іг' то'то злагодиў / но С'ватіі в'еч'р н'іх'то не с'іў до жирного ўс'о се п'існе // д'іти на в'еч'еру приходили до бат'к'іў / д'іти // йа б'жили о'д'ел'но / то ми ўсе хо'дили до мамі на в'еч'еру // ўже тут йа була В'олог'ки ў т'імо / С'ватіі в'еч'ер / ми зби'раем'і ўдома / налагодили ўс'о / на с'вата хто до ко'го хо'че п'ішоў суб'і тоїв'о / а на С'ватіі в'еч'ер ми ўсе ішли в'еч'ерати до мамі / бо мама ше жи'є // хто чи хустинку / чи бл'уску мам'і на в'еч'еру //

Село Заставці Старосинявського району Хмельницької області

Інформант: Брика Ганна Іванівна, 1930 р.н., освіта – 8 класів.

– *Які страви готуєте на Різдво?*

– На Р'ізд'во ми го'тували / на С'ватіі в'еч'ір п'іс'ну ст'раву / от / а на другий ден' ўже ми го'тували ст'раву ни п'іс'ну / ми го'тували холодець / го'луп'ці / котл'ети от / йак бу'ло л'уче" нам // по'том на чотирнац'ятого на старій н'овий р'ік т'оже" ми го'тувалис'а / от стр'ічати н'овий р'ік по старому с'т'іл'у // т'оже готувалис'а ст'рави ни п'іс'ні / а ско'ромні ст'рави // на С'ватіі в'еч'ір ми го'тували / ку'т'а на'сампе'ред / по'том ва'реники с' капуста / по'том го'рох / от / по'том слиўки ва'рен'і і до сли'вок пик'ли сласт'они / та'к'і бл'інчики / от / по'том на другий ден' го'тувалис' ско'ромні ст'рави // на Во'дохре"шче т'оже ци с'аме / на С'ватіі в'еч'ір бу'ў п'іс'ний / це с'аме го'тували шо і на Р'ізд'в'аній тої на Во'дохре"шче / таї так ми пи'рисв'аткували дв'і не"д'іл'і / н'ічо'го не" ро'били / св'аткували / от / то ўстр'ічали н'овий р'ік / то прова'жали пот'рошки / таї так //

Селище міського типу Стара Синява Хмельницької області

Інформант: Мазурець Текля Кондратівна, 1931 р.н.

– *Як колись колядували?*

– На Р'ізд'во хо'дили д'іўчата кал'адувати / і х'лопц'і хо'дили кал'адувати / і сп'івали / і в'есело бу'ло // х'ата в'ід х'ати хо'дили кал'адувати і вино'сиў хто ма'ў шо / коп'ілки / бо хто то'д'і рубл'і ма'ў / али хо'дили / і мален'к'і хо'дили д'іўчатка / аї д'іўки / і паруп'ки / і по Р'ізд'в'і ўж'е ро'бл'ат в'ес'іл'а / в'есе"ло бу'ло //

ЩЕДРІВКИ

Село Улянівка Ізяславського району Хмельницької області

Інформант: Клімов Андрій Васильович, 1939 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись щадрували?

– Роска'жу йа йак парупку'ваў // були ў 'мене ха'рош'і дру'з'а / ми парупку'вали 'разом // їдем з ро'боти / за'ходим щчадру'вати до тих д'іў'чат / до ко'торих хо'дили // не" позвол'айут' нам щчадру'вати // ми йім заў'йажим д'вери / шоб во'ни куку'р'ікали до 'ранку там / по'том ше шос' з'робим // п'ішли ў д'ругу 'хату // не" позвол'айут' // загл'анули 'чере"з в'ікно ў 'хаг'і 'гос'т'і / 'тоже заў'йазали кл'амку / їдем 'дал'і // за'ходим до заго'товача / сто'їт' в'із на дво'р'і / ў 'хаг'і 'гос'т'і / ска'зали ни"ма гр'оше"ї // ми ко'леса з 'воза позн'імали / за'несли на 'р'ічку поў'кидали // п'ішли 'дал'і // при'ходим ў клуб / там ба'гато ше йе // п'ішли ми до д'іў'чат / чут' не" до 'ранку пробу'ли / а 'рано ўста'їем / ви'ходим на до'рогу і дивимос' / хто шо 'буде ка'зати // це за щчадру //

СВЯТО МАЛАНКИ

Село Пищатинці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Голомий Ганна Іванівна, 1938 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкували Маланку?

– Ше Маланка була 'дуже ў нас інте'ресна / се на ста'рїй Но'вій р'ік / 'пере"д ста'рим Но'вим 'роком // х'лопц'і с'і пе"ре"би'райут за ж'інок / йе дв'і мо'лодици заў'йезаних ў ко'жу'хах / ў ши'роких с'п'ідниц'ах ў'браних / ў г'рубих сороч'ках виши"гих даў'них 'чорни"ми ни"т'ками і Маланка // Маланку заў'йезу'ют ў пе"ремн'етку / та'к'і ко'лис' бу'ли виши"т'і пе"ремн'етки / і ту Маланку заў'йезу'ют ў ту пе"ремн'етку / та'кож ў г'рубу со'рочку ў'би'раут / ў 'запаску / ў с'п'ідниц'у ри"совану і ку'б'ух // і Маланц'і да'їут ку'дел'у / Маланка не"се ку'дел'у / ве"ре"тено і ў 'кажд'іі 'хаг'і с'і'да'їе / де пус'ка'їут Маланку // їдут напе"ред х'лоп'чики з дз'в'іночками / пи"та'їут / чи пус'ка'їете Маланку // йак пус'ка'їут Маланку / то ўже їдут до 'тойі 'хаги // там бу'ла та Маланка / дв'і мо'лодици / і бу'ло ш'іс'т' / с'ім ко'зак'іў / і буў 'дохтор буў / і буў та'к'їй / шо зби"раў / назив'али за'ремба / шо по'даток зби"раў / і ўже до 'каждого п'ід'ходиет і би даў по'даток // і буў тої / ш'чезло би / з 'вилами / то ска'каў і ше 'кажду 'мус'іў ў 'сажу змас'тити / то де ўздр'іў 'д'іў'чи"ну / то 'мус'іў й'їїй ў 'сажу вимас'тити // то бу'ли ц'і'каві с'в'ета // ў нас ше і доте"пер

Маланка с'ї ў нас збе"р'їгайе / ше йе с'а традиц'їя // а те"перка ўже лиш молод'ї їдут / стар'ї н'е / а колїс' так і хо"дили молод'ї хло"пц'ї і д'їўч'ета / і стар'ї с'ї пе"ре"бїрали / алеї б'рали ўже та"кого чолов'їка / шо найпога"н'їшїї і доўгоб'разиї / бо Маланка 'маїе 'бути круг'лен'ка / 'фаїна / а во"ни б'рали та"кого доўгоб'раза і йо"го зави"нут / заў'їежут ў 'хустку / то в'їн не" под'їбнїї на Маланку / 'але" под'їбнїї на йа"кус' пе"ре"пуду / 'бабу Йа"гу // їдут в'їд 'хати до 'хатн'ї пл'ешут / і збїрайут г'рош'ї / і при"їмайуц'а / ў гос'ц'їе с'е / гу"л'айут / ве"се"лїлисе'а 'л'уди //

Село Мишків Залїщицького району Тернопільської області

Інформант: Борейко Марїя Петрівна, 1935 р.н., освіта – 5 класів.

– *А як святкували Маланку?*

– Таї та"ке / ўсе та"ко збїралїсе'а ў моїї 'хат'ї / бо 'тата не" 'було / а 'мама п'їде до су"с'їтки // таї збїрайуц'ї хло"пц'ї / їдут до 'хати / таї при"нос'ат д'їўч'ета / та ко"жух при"не"се та ко"жу'шину / а та 'татову со'рочку / а та 'шпку при"не"се / тоїво // а та даст 'фаїну 'хустку / сп'їднїц'у / фар'тух / таї Маланку ўбе"рут 'фаїно ў 'в'їшїту со'рочку / дад'е йїї ко"жух на пл'еч'ї / заў'їежут йїїї па"ц'орк'їў на 'шїйу / дад'е сп'їднїц'у / хус"ток наў'їежут // се була Маланка // а козакам по'шїйут так'ї 'доўг'ї шап'кї ви"сок'ї / то се бу"лї козаки // а смерт' 'мала таку 'доўгу 'б'їлу со'рочку / і таку з'верха 'маску 'б'їлу ро"били і да'вали йїї ко"су / шо в'їтесували с пати"ка / лиш кра"сили на 'б'їло / бо не" да'вали 'остру ко"су бї хто // а 'чортїк'їў / пе"ре"бїралїсе'а / ро"били 'роги / таку 'маску / таї 'мали та"кїї ф'їст / ро"били з д'ротом кол'учим / таї 'б'їгали 'шоби ко"го зач'е"пїти / бо то 'чортїки бу"лї // а буў жид і жид'їўка / та"кож так'ї 'мали курт'кї на 'себе" і 'бороду ч'їпали / з'верха капе"л'ух / і 'мали таку 'сумку і про"сили / даї ко"л'їїку // а не" хош ти / во"ни б'рали 'попе"лу ў 'сумку / таку кобел'ку / таї не" 'хоче"ш / а во"ни ку"лак 'попе"лу на 'тебе" // а йак не" 'хоче"ш / то даї йо"му ко"п'їїку / 'чуйеш даї / даї // а 'чортїки таки 'дерлї до 'хати а'бї шо"с' ур'вати / шо не"бу"т' // але" де колїс' була 'д'їўчина / та"ке ўже до"росла / то да'вали ко"лач / козакам / ну і п'їўл'їтри го'р'їлки / і во"ни тог'ди най"мали за'баву і гу"л'али // ота"кїї буў 'даўн'її обр'їд / 'фаїно бу"ло // ну те"пер 'того не"ма // шо ро"бити //

Село Сивороги Дунаєвцького району Хмельницької області

Інформант: Гришук Дем'ян Семенович, 1935 р.н., освіта – 7 класів.

– *Які колїсе'а булї зїмовї свята?*

– 'Дуже че"кали кол'аду / бо це т'реба хо"дити по се"пл'ї кал'адувати і 'тоже до д'їўчат / но там бу"лї р'їз'н'ї кал'атки / йак де йе д'їўчї"на /

там од'на кал'атка / сло'ва од'н'і / а де не^{ма} д'і'їчи^{ни} / то там д'руга
кол'атка / ну і да'вали нам // так це ми хо'дили заробл'ати / так / так
би мови^{ти} / заробл'ати го'р'іхи // то'д'і 'саме б'іл'ше це да'вали
го'р'іхи / го'р'іхи ви^{нос}'ат / ми закал'адували п'ід хато'їу / ми ў хату
не^н хо'дили / а п'ід в'ікном закал'адували і ви^{нос}'ат там го'р'іхи /
й'аблука / п'ірош'ки / от / 'дехто г'рош'і ви^{носи}ў / хто й'ак // о'це ми
закал'адуй^{ем} дес' зо три 'сотн'і го'р'іх'іў / от / а то'д'і 'мама воз'ме
п'іде на ба'зар / ц'і го'р'іхи про'дас'ц' і нам ўже дас'ц' г'рош'і / не^н з'найу
с'к'іл'ки там / по три рубл'і чи по / й'а з'найу / по рубл'у 'сотн'а бу'ла
і по два рубл'і 'сотн'а / й'ак й'акїй р'ік // ко'лис' бу'ло 'сотн'а го'р'іх'іў /
ну а 'сотн'а го'р'іх'іў / це шчи^{та}'ї к'ілог'рам го'р'іх'іў // а на шчад'ру
й'а з'найу / шо й'а чос' / чос' ме^{не} пере'д'івали ў д'і'їчи^{ну} / от // і
хо'дили Ма'ланка / це на Ма'ланку то'д'і во'дили і с'п'івали // хо'ди^{ем} з
Ма'ланкої / ме^{не} пере'д'івали ў Ма'ланку / над'івали сп'ідни'ц'у та'ку /
хустку заўй'азували / ш'чоки намал'ували цим че'р'воним бу'ра'ком //
ну а там пере'д'івалис'а ў'с'ак'і / тої ў 'чорта пере'д'іва'ўс'а / тої ў
й'акогос' ме'д'вед'а / тої ў й'акус' со'баку / тої з 'вилами / а тої з м'іг'лою
і тако / ду'рачи'лис'а // хо'дили по ха'тах от / 'але^н нас при'гош'чали /
при'гош'чали / да'вали нам го'с'тинц'і / го'р'іўку да'вали / ми та'ко на хо'ду
там нал'е / та'ко на хо'ду 'випи'ели / по с'топц'і 'випи'ели / там шо 'небуд'
ўку'сили і до д'руго'їй хати / і так ду'рачи'лис'а аж до 'ранку // а по'том
ўже 'виспалис'а / ц'ілії ден' спи'мо / а ўже на 'веч'ір зноў зби'райе'мс'а //
ми заробили і г'рош'і / і го'р'іўку заробили / і й'їжу / то ўже п'разнуйе'м /
п'разнуйе'м / с'в'ат'куйе'м і гар'мошка / і шо 'хоче'ш там / і ане'г'доти
ў'с'ак'і / п'іс'н'і / та воп'ше 'весе'ло // 'зара ц'ого ў'с'ого не^{ма} / 'зара
молод'ош' не'по'н'атна / й'ак во'на с'в'ат'куйе? // тої с'в'ат'куйе / а тої
закла'д'ут т'і на'вушники ў 'вуха і хо'д'ат / і хо'д'ат / не^н з'найу / шо во'ни
там с'лухайут / шо там ін'т'е'р'есного / шос' там буб'нит / проїде б'іл'а
'тебе і бу бу бу // на Анд'р'їя ми ди'бо'лшири'ели на ўс'у ка'тушку //
хо'ди^{ем} / зн'імайи'ем / при'с'таў со'б'і / зн'імайе'м во'рота і вит'агуйе'м
аж на хату / воп'ше по'т'еха / і хо'дим і см'і'їе'мс'а / 'вит'агне'м во'рота
на хату / а то дес' х'в'іртку захо'вайе'м ў та'к'і кушча'ки / шо 'ходи'т'
'рано і це'во // а то в'із'мем / то'д'і 'в'іри'ели ў'с'ак'і та'к'і / ну й'ак то'б'і
ска'зати / ої // й'ак це? / й'ак це нази'вайе'ц'а? / ў зл'і д'ухи / шо 'мона шос'
ко'му зроби'ти / при'воро'жити / шо то ми до та'ких жу'їнок / а о'собе'но
та'к'і ж'ін'ки / й'ак'і 'мали д'і'їчата і во'ни д'уже пере'жи'вали / шоб
там шос' д'і'їчи^ні не^н накру'тили / не^н зво'рочи'ли / тоїї с'оїї // а ми
на'рошне в'із'мем й'акихос' цих / заўй'аже'м бу'кет'іў та'ких не'ве'личких
бу'кет'іў кв'іток і пере'д' хато'їу / пере'д' по'рогом раз та'ко наўх'рест

поставим / і набеш'реш ше йакус' баночку воґди і поставим тоже коло поґрога / коло тих кв'іток / шо буд'то х'тото шото то нашеп'таў / о // ґрано чуйе'м / ме'н'і ўже пороґбили / л'уди // ўже йак'іс' в'ед'ма хоґдила тут і на мо'йу д'іўчину шос' нашеп'тала / а ми со'б'і см'і'їемс'а / бо знайе'м / шо це ўс'о з'начит' че'пу'ха / бо йа то'б'і кажу воп'ше було д'ілоў // о / шо там споми'нати / йе шо // бу'вали так'і / ў 'кого су'ров'їй бат'ко / то ми бо'йалис'а / бо ше може / ше може по'том нас поло'вити і налуц'у'вати / або шос' таке / но ми б'іл'ше ўс'і ста'ралис' таких / а оп'ше / то л'уди пон'їмали / то'д'і такий об'ичай буў / це де ґ'ітко / шоб де над ким небуд' не' п'ідшучували / а то осноў'ном дл'а ўс'іх // во'ни з'нали / шо це такий по'радок / а то в'із'мем до'рогу / пере'путайе'м до'рогу шпа'гатом / та'ко до'рога не' дуже ши'рока по'селах / там вус'к'і до'роги // воз'мем до од'ного д'ере'ва при'ў'їаже'м ц'у / такий шпа'гат / шоб не' видно було / шоб не' ц'его / бо йак в'іроўку / то видно / от і пере'т'а'гнули до'рогу раз / д'ругї раз та'ко // позаў'їазували ту'да до йа'когос' колушка / чи до во'ґ'іт / от / і їде їде / не' знайе / шо там те / гух і ўпаде // а ми за ку'шчами т'іки / т'іки ре'ґоче'мо / воп'ше'м / було д'ілоў ўс'аких //

Село Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Як святкували Маланку?

– Новїй ґ'ік / таї схо'дилис'і д'іў'ки / х'лопц'і / хо'дили кол'уду'вати / хо'дили зас'івати / роґбили Ма'ланку / ше м'їй Во'лод'о ше буў ма'лен'кїй на Новїй ґ'ік // пи'ри'б'іралис'і / хто пи'ри'б'іраўс'і на ц'игана / хто ц'иганка / зро'била / шо во'роже' / хто та'ка / ка'зали / ко'за / так'і ко'за / ґолову с ко'зи ў т'їмо і так бл'ейе і скаче / тре х'итроґо х'лопц'а та'кого // смерт' / переби'єрали ўс'о б'їле і роґбили та'ку фа'ту / па'тик доўгїй / а на к'їнци ўс'о росп'лете'не / шо во йак дошч / чи йа'ку калабан'ку / чи шо нама'чайе / то в'ін перес'коче та смерт' бис пл'їт / бис ўс'о от за тобоў / шутки так'і т'її / бїе тоў фа'тоў // забаў'алис'і / дуже була забава ве'лика / се на Новїй ґ'ік / кол'ад'ка // добрий'веч'їр'тому / хто Гос'пода ў до'му / радуїс'а / ої'радуїс'а / земле / ґ'ік но'вий наро'диўс'а // а за п'ершим с'толом Ро'жде'ство Хри'стове / радуїс'а / ої'радуїс'а / земле / ґ'ік но'вий наро'диўс'а // напе'чем ко'лач'їў з'їяроїй пше'ниц'ї / радуїс'а / ої'радуїс'а / земле / Син Божїй наро'диўс'а // а за д'ругим с'толом С'в'а'тїй Водох'реци' / радуїс'а / ої'радуїс'а / земле / ґ'ік но'вий наро'диўс'а // а за т'ретим с'толом / бу'ваїте здо'ров'ї / радуїс'а / ої'радуїс'а / земле / ґ'ік но'вий наро'диўс'а //

Селище міського типу Кельменці Кельменецького району Чернівецької області

Інформант: Лопатко Олександра Іларіонівна, 1926 р.н., освіта – 2 класи.

– Як святкували Маланку?

– На пл'ацов'і ми про'водили Маланку / пере"би'рали ти 'наш'і хлопц'і / хаз'аїї // хо'дили мсти по се"лу кол'аду'вали / хто'шоси ма'у да'ва'у йім // по'тому бу'тане"ц на д'ругий ден на пл'ацови / там'були 'баришн'і пе"ребран'і ў 'кози / козак'іў і гу'л'али з д'іў'чатами та молоди'ц'ами / а то'т'і л'уди шо не"гу'л'али / хо'дили на витр'ішки / по'тому опсуждали / шо то 'фаїна / чи то фаїнеш / а то по"ган'і та с'а 'б'ідн'і //

СВЯТО ВАСИЛЯ (14 січня)

Село Чагарі-Збаразькі Збаразького району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– Новий р'ік / 'зарас Новий р'ік // а кол'ис' с'в'атку'вали чотир'нац'етого 'с'ічн'і Новий р'ік // то 'було Васи'л'а // на Васи'л'а зби'ралис'а ўс'і йур'бою хлопц'і і д'іў'чата моло'д'і і 'зарос йе / но ўже 'меншост'і і хлопц'а переби'рали на Маланку три'нац'атого 'с'ічн'а / а д'іў'чину на Васи'л'а розмал'овували // р'ізн'і 'маски ро'били рушну хлопц'і і д'іў'чата і йшли 'пот'ім 'хати і сп'івали Маланки // переважно хо'дили де хлопц'і жи'вут / де д'іў'чата / т'рохи з'битки йім ро'били / т'рохи / ну так / по'водилис'а 'весело // кол'аду'вали про Маланку і Васи'л'а / шо во'ни там / та'ка во'на госпо'дин'а / шо ўсе наобо'рот ро'била // але 'самого Васи'л'а так хо'дила Маланка з три'нац'атого на чотир'нац'ате до оп'іў'ноч'і / а на Васи'л'а ўсе п'равило'с'і ў 'церкв'і чит'верта го'дина 'ранку / 'п'ата / ўс'і йшли пере'д'а'гати'с'а до'дому ў св'атковий 'од'аг і йшли ўс'і до 'церкви // с' 'церкви вихо'дили д'іў'чата ўс'і по до'м'іў'ках / а ўс'і р'ешту йшли зас'івати // зас'івали 'т'іл'ки пше'нице'у і 'житом // бо ка'зали шо це на уро'жайн'іст' і на хл'іб / на до'бро / на при'буток / 'т'іл'ки не йач'мене"м // до'бр'і 'газди ди'вили'с'і / йа'к'ий зас'івал'ник зас'іва'у йач'меним / йо'го т'рохи сва'рили / бо ка'зали / шо йа'кшо ти л'уд'ам ба'жайеш до'бра / то 'т'іл'ки т'реба зас'івати пше'нице'у і 'житом // на Новий р'ік та'кож і д'іў'чата зби'ралис'і і 'гадали / воро'жили / ну хто йа'кої' ўм'іў / і на ва'реники / і на 'воду /

і на п'їун'а / чи буди° чолов'їк пїйак чи заможний / р'їзне робили гадан'а // ну а спраўджилос'а чи не° спраўджилос'а то ўже само буде° видно / по жит'у / во так св'аткували Василюа і Новий р'їк колис' //

ВОДОХРЕЩА (19 сїчня)

Село Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофїївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Як святкували Водохреща?

– А Гардан / що хрест'ат воду / с'ват'ат у р'їчках // на Гардан / то ве°чера масна / ўже і хто хт'їў приїшоў / хто н'е / се ўже йак трета ж'їнка ў хат'ї / так само ўже трете с'вато // с'вато / но таких не° було обрад'їў / кол'адувати ходили / тайак зара ход'ат на церкву // збиралис' д'їточки / зара д'їти не° ход'ат / а д'їти збиралис'ї ходили ўс'о се°ло / хто шо даваў // давали пран'їки / пир'їшки пе°чен'ї / давали грош'ї чи давали йапка / хто шо даваў / то брали і ходили хата ў хату кол'удувати / не° то шо там ми°нули / х'їба йеке не° хт'їло вїїти / шо кол'удуйут там / а так хати не° ми°нули // а ўже по с'ватах збирали д'їдухи / то'то ўс'о коло вул'їт палили / пере°с'какували через° них // а шо / йак ти пере°с'кочиш / то мол ти будеш шчаслива / а бис вогон' попробуй пере°с'кочити / ўс'ї д'їўчата / хлопц'ї // така забаву була / вогон' горит / а ти пере°с'какуєш //

Село Самчики Старокостянтинівського району Хмельницької області

Інформант: Москалюк Тетяна Дмитрївна, 1937 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкували Водохреща?

– А з ре°л'їг'їйними с'в'атами ў нашо°му се°л'ї Самчиках дуже гарно с'в'аткуйут Водохришча // це с'в'аткує°мо ми це с'в'ато де°в'атнац'атого с'їчн'а // і за тижден' до н'ого / до ц'ого с'в'ата ўсе п'їдго'тул'ували // за тижден' з л'оду випил'ували ве°ликий хрест і обливали його бур'яковим к'васом / щоб в'їн буў че°рвоної / випил'ували його парупки / парупки / щоб в'їн / а пот'їм його / коло н'ого ўлашт'овували коло н'ого типу цар'кого трону / це ўсе так робилос'а / зви°чайно з л'оду // ше робили йак'їс' парки йа°линових г'їлок і можна с.основих // о // і це ўс'о назвали цар'к'ї ўрата // і ўже

ўран'ц'і / де в'атнац' атого с'ічн'а / ко́ли це с'в'ато почи́на́ло с'а / то ў
м'іс'ц'і // та ў то́му м'іс'ц'і в'ідбува́ло с'а бо́гослуж'і́н'а і св'аш'чени́к
ос'в'ачуваў це́й хре́ст б'і́л'а опо́лонки і обли́вали не́йу / бра́ли з'в'і́ти
в'оду і обли́вали не́йу і х'ати і кри́ниц'і / і тва́рин і са́м'і обли́вали с'а
ў це́йу во́дойу і / а п'от'і́м / п'іс'л'а Во́дохри́шча ўс'і че́кали / шоб
йі́сти св'аш'не́ні об'і́д / ўран'ц'і н'ічо не́ йі́ли / а че́кали п'оки
ўсе це в'ідбу́де с'а / а п'от'і́м ўже ўже і́шли на св'аш'не́ні об'і́д // ну
бува́ло і́ так / шо х'лопц'і почи́нали бо́йі б'і́л'а ц'о́го хре́ста і хто
си́л'н'і́шы / то́і за́браў со́б'і́ це́й хре́ст // а д'і́чата на Во́дохри́шча
то́же л'уби́ли воро́жити / ви́ходи́ли бува́ло на го́род / на до́рогу і /
йа́кшо зустр'і́нут' йа́когос' йуна́ка / шчи́талос'а / шо в'і́де зам'і́ж за
х'лопц'а і і́м'а ў н'о́го бу́де та́ке / йа́к ў ц'о́го йуна́ка //

СТРІТЕННЯ (15 лютого)

Село Чагарі-Збаразькі Збаразького району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– Шче зи́мових с'в'ат йе та́ке с'в'ато йа́к Стр'і́те"н'а Го́сподн'е //
р'і́зн'і л'у́ди йо́го по р'і́зному тра́кту́ють / стар'ш'і́ ми л'у́ди з'на́ем
шчо то о́знача́е Стр'і́те"н'а // з'арос' ка́жут / зустр'і́лас'а зи́ма з
ви́с'но́йу / пере́боруйут / ўзна́йут л'і́то йа́ке б'уди / зи́ма б'уди йа́ка /
а́ли наспра́ўд'і́ / чо́му ос'в'ачу́ють св'і́чки ў ц'еркв'і́ / і во́ни та́к'і
пом'і́чн'і́ / та́ка стр'і́те"н'с'ка с'в'і́чка гро́мови́ц'а / ко́ли гри́мит' і
б'ли́ска́е / си́л'н'і́ зли́ви / л'у́ди с'таў́л'ат / зас'в'і́чуйут с'в'і́чку і
с'таў́л'ат ў в'і́кно // то́му шчо во́на ма́е ве́лику си́лу // а стр'і́те"н'а
нази́вайец'а то́му / шчо Ма́т'і́р Б'о́жа приве́ла І́суса Хри́ста до
с'в'а́тойі́ ц'еркв'і́ і по́в'і́ла йо́му / шчо це йе д'і́м Ба́т'ка Тво́го // а
ў ц'еркв'і́ прислу́говуваў та́м і ди́виўс'і́ за по́ратком с'в'а́тій Семе́он
і в'і́н ко́лис' ка́заў до Йо́сипа / шчо йа по́в'і́ру шчо йе Син Б'о́жій
І́сус / ко́ли т'і́л'ки по́бачу на ў́ласн'і́ о́ч'і́ / то́д'і́ йа б'уду знаў́ / шчо йе
та́кі́й Син Б'о́жій і то́д'і́ мо́жу поми́рати // і ў т'і́й ц'еркв'і́ в'ідбу́ло с'а
з'устр'і́ч Семе́она з І́сусом Хри́стом // і в'і́н ска́заў́ / шчо те́пер йа
мо́жу поми́рати / бо йа зустр'і́ў Сина Го́сподн'о́го // то́му і́ ка́жут /
шо це Стр'і́тин'а / з'устр'і́ч Семе́она зо с'в'а́тим / з'устр'і́ч Семе́она з
Сино́м Б'о́жим // ка́жут шо це Стр'і́те"н'а / то́му с'в'і́чки стр'і́те"н'с'кі́
дуже пом'і́чн'і́ / йі́х три́ма́ють і́ так зас'в'і́чуйут в'ід гро́мови́ц'і́ //

**Селище міського типу Смотрич Дунаєвського району
Хмельницької області**

Інформант: Кітаєвич Євдокія Артемівна, 1923 р.н., освіта – 5 класів.

– *Що робили на Стрітення?*

– На Стр'іте"н'а йшли ўс'і до церкви° / а т'воїа 'мама ш 'ходе" до церкви° / во"на з"найє 'добре / во"на 'лучє з"найє йак йа // ко'лис' так 'само с'ватку'вали Стр'іте"н'а // йшли до церкви / с'ва'тили 'воду / с'в'іч'ки // праўда ў нас на це с'вато не" воро'жили / ти'л'ко на Йандр'іа // там ф'ірт'ки с'н'імали° / пиро'ги пик'ли / а на це с'вато так не"ма // тії не" памн'ітайу ўже так / за 'вос'імдис'ат ш'тири 'роки 'мона забути / д'іти // йак ко'лис' було // начи"наўс'а п'іст / та начи"наўс'а п'іст так / йак 'зара а'во буде п'іст начи"наўс'а // л'уди° їдут до церкви° / мол'ац'а та начи"найє"ц'а п'іст / шо 'постити // не" 'можна н'ічо 'йісти 'жирного / а хто 'хоче 'постити / то тих три д'н'і чи ш'тири 'постит 'першого 'тижн'а 'посту // 'тижде"н' не" 'йісти / 'може 'тике 'чайу / во'дички по'пити // ўс'о // то це з"начит в'ін 'постит / то це а'во цей 'тижде"н' / бо во 'заўтра буде а'во п'іст // ў нас йак 'маєє 'бути ве"ликий п'іст / то робили ўже ўс'о мас'не / лагодили / мака'ран / мн'асо / конк'л'ети // мака'ран ўсе пе"к'ли на ве"ликий п'іст / мака'ран по'вине"н ўсе 'бути / ше наш 'д'ідо не"бошчик ўсе мака'ран було тра спе"чи // і шо на'лагодили / с'одн'і ўс'о пови"йі'дати / а йак не" пови"йі'дали° ўс'о / то зби"рали / бо ўже 'заўтра ве"ликий п'іст і не" 'можна було 'йісти / та порозда'вали° псам / худоб'і // а 'йісти ўже не" 'можна було / бо 'перший 'тижде"н' 'посту // т'раба було 'добре 'пере"д тим на'йістис' / то'ди ше було ўс'о 'йісти / вистаўл'али° на с'т'іл і 'жаре"не і 'варє"не / ўс'іл'акє і 'йісти / а 'заўтра ўже ўс'о / горш'ки по'мили / шоб не" 'були 'жирн'і 'гарно во'дойу / шоб не" 'пахло йі'дойу // і 'перший ден' то ст'рого // ва'рили уз'вари° з 'йаблук там / з гру'шок / кам'поти // це 'ц'ілій п'іст до са'мого Ве"ликодн'а // хто 'може 'постити / то 'постит / а хто не" 'може / то йіс'т' // 'каже так 'нав'іт' 'бат'ушка / а'во ма'лен'кий / ста'рен'кий / хто сла'бий / то 'можна 'йісти шос' // а так не" 'можна // се"ре"да і п'йатни"ц'а / це ўже йак ўс'ім / шоб 'постити ўс'ої п'іст до 'самої Паски /

Інформант: Лотоцька Віра Іванівна, 1929 р.н., освіта – 5 класів.

– *Що робили на Стрітення?*

– Веисн'аній ден' Стр'ітин'а ўстр'ічали / йшли до церкви / палили с'в'ічку і ц'у с'в'ічку ми три'мали 'ц'ілій р'ік / йакшо гри'мит йійі

запал'ували / ц'а с'в'ічка називалас'і в'ід грому / п'іс'л'а Стр'ітин'а
шо їде п'іст / ў п'іст ми ц'ілії тижде"н' хо'дили ў церкву / р'ано і в'ечир /
'били пок'лони / п'іс'л'а посту ше їде с'в'ато Благо'в'ішче"н'а / на цій
благо'в'існій ден' ўс'і пташ'ки ўже ви'лаз'ат і п'іс'л'а благо'в'існого дн'а
ўже м'ожна зач'іпати садити / п'іс'л'а Благо'в'ішче"н'а ўже при'ходе" тої
т'иждин' до Паски / ше і Масл'ана не"д'іл'а пер'ед постом / йа'ке т'іки
ўку'шали йа'йічка / молоко / сир / сме"тану / ота'ке / п'іс'л'а цего дн'а
тої'во їде п'іст та'кій / а там ўже пер'ед / т'иждин' до Паски там Ж'иўній
че"твер / тоже" ішли до церкви / 'били пок'лони / па'лили с'в'ічки і
с'тими с'в'ічками ми запале"ними ішли до'дому і б'іл'а во'р'іт / на
во'рот'ах робили х'рестик с' тойі с'в'ічки йак па'лили / а дохо'дили до
х'ати і на гар'ц'абови теж робили сим с'в'іче"чком х'рестик та'кій / до
Ж'иўного че"твер'га ше м'ожна було так ўс'о робити / т'іки го'товилис'
до с'в'ат / до че"тве"р'га ўс'і дн'і ўже не" м'ожна було / ц'і дн'і т'іки
ўже го'товили / паску пе"к'ли / ко'баску / таке"во / і ў ни'д'іл'у ўже н'очу
ішли до церкви / с'ватити / б'рали паску / ко'баску / пи'ч'іночку / сало
си'ре / хто шо ма'ў / то накла'да'ў ў кошик і несли с'ватити / п'іс'л'а
ни'д'іл'і ў в'і'ўторок по м'ойе'му ішли на ц'винтар / це поми'нал'ний бу'ў
ден' / ішли несли пасочку / йа'йічка / там бат'ушка п'рави'ў / а пот'ім
ішо'ў по гроб'ах / с'ватити гроб'и // хто бу'ў коло пам'ятника / то там
хо'дили / в'ін с'вати'ў // до с'воїх хо'дили / за ўс'іх ми споми'нали / бо
ў пам'яни'ку йе за'писано / і йа би ўже на ц'винтару / то ми хо'дили
по гроб'ах ўже / мо'лилис'і // ўже на Ве"ли'кодн'і с'вата ўже н'ічого
такого не" було / бат'ушка т'іки п'рави'ў р'ано / н'оч'у і в'ече"р'і ўже / а
на д'ругі ден' б'авилис'а йа'г'іл'ки / б'ралис'а за р'уки / б'ігали кру'гом
церкви і с'п'івали йа'г'іл'ки / с'п'івали ўс'аких п'ісен' / хор та'кій
бу'ў / б'ралис' за р'уки / ше ко'лис' були муш'чини і х'лопц'і / д'і'ўчата
і ж'ін'ки / стар'і ўс'і і б'авилис' йа'г'іл'ки / п'іс'л'а о'б'іду / п'іс'л'а
церкви пово'б'ідали і хо'дили там с'п'івали // на Й'ура н'ічо пуш'т'і
тоже" та'ко не" робили / ка'зали шо м'ожна садити кор'топл'у / но неі
са'дили / а ка'жут на Й'ура ўже ж'ито їде ў п'іра / с'і'йали ше до Й'ура /
а на Й'ура во'но ўже ў п'іра ви'ходило //

**Село Велика Шкарівка Шепетівського району
Хмельницької області**

Інформант: Шекера Віра Яківна, 1932 р.н.

– То т'реба св'ічки / стр'іте"н'с'к'і св'ічки // во'ни ос'в'аче"н'і ў
церкв'і і йак'шо ве"лика гроб'а / з'начит' т'реба запал'увати стр'іти"нс'ку

св'ічку ну і мо^литву / йа^ку знай^деш // ^лОч:е наш / спа^сити^л'ну
мо^литву / Бого^родиц'і і об'і^зат'і^л'но стр'іти^н'с'ку св'ічку // ^лнада
стр'іти^н'с'ку св'ічку ви^рнут' йак^шо ви^сно^йу ^лзамо^роски / то на
го^лрод'і с^таў^л'ат' с'в'а^чену ^лводу / а ў ^лхат'і с'в'ічку за^пал'уйут' / а на
го^лрод'і ў ^лрад'ках с'в'а^чену ^лводу с^таў^л'ат' / шоб ни^е по^мерзло //

РОЗДІЛ 2

ТРАДИЦІЙНІ ВЕСНЯНІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

2.1. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ТЕМИ

1. Особливості комплексу весняної обрядовості українців.
2. Стрижневі слова-поняття українського національного типу у весняних обрядах.
3. Назви весняних обрядів як відбиття сакрального змісту.
4. Номінації етапів Великодніх свят.
5. Номінації святкування Теплого Олекси.
6. Народні прикмети та перестороги у текстах про весняні обряди.
7. Тематичні групи лексики в обрядах весняного циклу.
8. Назви обрядових страв. Походження назв.
9. Назви обрядового хліба.
10. Словесні символи весняних обрядів, у яких зафіксований світогляд народу.
11. Обрядові фразеологізми.
12. Варіанти та синонімічні ряди фразеологізмів весняних обрядів.
13. Структурно-семантичні моделі фразеологізмів.

2.2. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Система рекомендацій і застережень, оберегів і запобіжних заходів у весняній обрядовості в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі N говору (говірки села N)).
2. Повір'я та прикмети у весняних обрядах села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
3. Номінації довеликодніх обрядів і звичаїв села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
4. Номінації атрибутики обрядів весняного циклу в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
5. Номінації обрядових предметів (на матеріалі N говору (говірки села N)).
6. Номінації обряду випікання паски в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
7. Номінації підготовки до Великодніх свят в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
8. Назви етапів Великодніх свят в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).

9. Назви весняних обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
10. Назви учасників весняних обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
11. Ареальна характеристика назв ритуального хліба.
12. Номінації атрибутики Великодніх свят в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
13. Відбиття діалектних рис у текстах про великодні традиції N говору.
14. Дійства великодніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
15. Номінації страв і напоїв Великодніх свят в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
16. Фразеологізми весняних обрядів села N (N говору).
17. Великодні гуляння та забави в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
18. Записати етнолінгвістичний матеріал у селі N (N говору) за запропонованою програмою-питальником.

**ПРОГРАМА-ПИТАЛЬНИК
«ВЕСНЯНІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ»**

1. Свято Стрітєння у місцевій говірці:
2. Стрітенська свічка:
3. Тиждень перед Великим постом:
4. Четвертий тиждень посту:
5. Свято Теплого Олекси:
6. Повір'я, обрядові дії на це свято:
7. Свято Благовіщення:
8. Птахи, які приносили з собою весну:
9. Останній тиждень, остання неділя Великого посту:
10. Робота, яку протягом тижня потрібно було обов'язково виконати:
11. Обрядові дії з лозою в цей день:
12. Четвер останнього тижня Великого посту:
13. Освячена в чистий четвер свічка:
14. День Воскресіння Христового у місцевій говірці:
15. Великодній обрядовий хліб:
16. Великодні фарбовані і розписані яйця:
17. Продукти, які крім галунок і паски люди несли святити:
18. Річ, яку використовували замість кошика:
19. Глиняний посуд, у якому готували їжу:
20. Посудина для випікання паски:
21. Перший тиждень після Великодня:
22. Другий день Паски:

23. Третій день Паски:
24. Місце святкування Поминального дня:
25. День Святого Юрія (6 травня):
26. Зернова культура, що мала зійти до цього свята:
27. Обрядове свято на другий день Паски:
28. Пісні, що виконувались під час цього свята:
29. Свято Вознесіння Христового у місцевій говірці:
30. Веселощі на Паску:
31. Тваринна їжа, яку вже можна вживати після посту:

2.3. ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.01 – українська мова. – Київ, 1999. – 189 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: етногр. нарис / Олекса Воропай. – Київ : АВІТ «Оберіг», 1993. – 585 с.
3. Голі-Оглу Т.В. Походження обрядових календарних термінів весняного циклу (на матеріалі української, російської, білоруської, урумської та румейських мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 – загальне мовознавство / Т.В. Голі-Оглу. – Донецьк, 2003. – 17 с.
4. Ігри та пісні. Весняно-літня поезія трудового року / упорядкування, передмова і примітки О.І. Дея. – Київ : Наук. думка, 1963. – 670 с.
5. Календарно-обрядові пісні / упор. і вст. ст. О.Ю. Чабанюк. – Київ : Дніпро, 1987. – 390 с.
6. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [монографія] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
7. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : у 3 кн., 6 т. / Степан Килимник. – Факс. вид. – Київ : АТ «Обереги», 1994. – Кн. I. – Т. 2. Весняний цикл. – 1994. – 400 с.; Кн. II. – Т. 3. Весняний цикл. – 1994. – 528 с.
8. Колесса Ф., Роздольський О. Мелодії гаївок // Гнатюк В. Гаївки. – Матеріали до української етнології. – Львів, 1909. – С. 12–15.
9. Кордуба М. Писанки на Галицькій Волині // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1899. – Т. 1. – С. 169–210.
10. Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди / О.В. Курочкін // Українці: Історико-етнографічна монографія : в 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 297–332.
11. Народні пісні Буковини в записях Юрія Федьковича. – Київ : Музична Україна, 1968. – 222 с.
12. Народні пісні в записях Івана Франка. – Київ : Наук. думка, 1981. – 335 с.
13. Народні пісні з-над Дністра в записях Євгенії Ярошинської. – Київ : Музична Україна, 1972. – 323 с.
14. Пісні з Волині. – Київ : Муз. Україна, 1970. – 332 с.
15. Пісні Поділля. – Київ : Наукова думка, 1976. – 523 с.

16. Ужченко Д.В. Етнографічний дискурс говірки як джерело фразеологічних інновацій / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2008. – № 2. – С. 59–73.
17. Ужченко Д.В. Що за структурно-семантичною східнослов'янською фразеологічною моделлю / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2009. – № 2. – С. 90–106.
18. Українська минувшина : ілюстр. етногр. довід. / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. – Київ : Либідь, 1993. – 256 с.
19. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 323 с.
20. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського. – Київ : Наукова думка, 1974. – 782 с.
21. Українські народні прислів'я та приказки. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1961. – 526 с.
22. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упор. А.П. Пономарьова та ін. – Київ : Либідь, 1992. – 638 с.
23. Філіпчук М.В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / М.В. Філіпчук. – Київ, 2007. – 20 с.
24. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – Київ : Наук. думка, 1983. – 526 с.
25. Черепанова С.О. Філософія народознавства : навч. посіб. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2008. – С. 186–214.
26. Чубинський П.П. Мудрість віків : українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського : у 2 кн. / П. Чубинський. – Київ : Мистецтво, 1995. – Кн. 1. – 224 с.
27. Шарапа М. Назви обрядових предметів як лексико-семантична група номінації традиційних весняно-літніх календарних обрядів Середнього Полісся / Марина Шарапа // Волинь-Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіон. проблем. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – Вип. 22. – С. 381–392.
28. Шкаровська Т. До питання семантики шанованих днів народного календаря (на матеріалі говірок середньополісько-наддніпрянського порубіжжя) / Тетяна Шкаровська // Наук. зап. : філол. науки. – Вип. 81. – Київ, 2009. – С. 81–86.

2.4. ТЕКСТИ

ВЕЛИКОДНІ СВЯТА

Село Худіївці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Гудз Ганна Григорівна, 1949 р.н.

– Як святкували Великдень?

– Роскажу тоб'ї за Ве^ли^кодн'ї с'в'ата / йак ко^лис бу^ло / йак йа шче бу^ла ма^ллоў д'іучинкоў // ў п'ятницю Ве^ли^кодну закла^дайут плашч'іу^ницу / Ісус Хри^стос ў гроб'ї ли^кжит / і ми ўс'ї ма^л'ї д'іти

хо|дили в'ід по|рога на кол'інах / ўс'і / і мо|лилиси / ўс'і в'ід малих до
ве|ликих / ўс'і ходили спов'ідатиси // і ко|ли йа при|шла п|ерший рас
до с|пов'іди // то та|ка була спов'ідал'ница / та|ка го|роджична з ло|зи /
пола|кована / та|ка фа|йна / і с'в'ашченик по то|ї б'ік си|дит і пи|тайе"ти"бе
йак'і ти |мае"ш гр'іхи // ну а йа шче ди|тина була / йак'і там гр'іхи йа
|мала / йа шче і бо|йаласи / три|сласи ўс'а / бо ни|е знала шо ка|зати / шо
бу|де пи|тати / йак то|то ўс'о |мае"бути // і ми ўс'і на кол'інах л'ізли і
о|дин ден' нас спо|в'ідали з о|б'іда / а причашч|чали ра|нен'ко // шче ми
н'ічо ни|е |мали |йісти і се ўс'о ми при|чашч|чались / так се Ви|ели|кодна
п|іятница // су|бота / ўс'і ішли до |божого г|робу / і х|лопц'і так'і мо|лод'і /
|фа|йн'і х|лопц'і / зби|єрались ў та|ке ко|зацке" / укра|їнски|е ў|бра|н'а /
йак ко|заки ў ша|раварах / ў жу|па|нах / у кита|їках / ша|пка с кита|їкоў
та|ка / та|ка чи|рвона кита|їка була |з:аду // і ўс'і сто|йали |коло |божого
г|робу // а о|ден буў та|кий розво|д'ашчий / то буў у та|к'ім ко|с'т'ум'і і с
ша|бл'ами / збро|їоў / і ўс'і так сто|йали і в'ін розво|д'ашчий буў / в'ін
про|водиў х|лопц'іў / два або чо|тири х|лопц'і сто|йало / два по о|дин
б'ік / так у нас лиш два / бо ў нас |мало х|лопц'іў ў си|л'і // а у |моім
си|л'і було ба|гато х|лопц'іў / ўс'і сто|йали |коло |божого г|робу / так до
Ве|ели|кодной су|боти / і ц'ілу н'іч // то |рано ми при|ходимо до |церкви /
і ви|нос'а плашч'іў|ницу / х|лопц'і з |варти ідут / І|суса Хри|ста з г|робу
ви|нос'а і то|ди зачи|єнайеси бо|го|слу|ж'ін'а / с|лужба |божа п|равиц:и //
|л'уди ўс'і ідут с |коши|ками // ми го|туємо |начинку / мн'асо / коўба|са /
хр'ін / чисо|чок / йа|їц'і / сир і |сами|е се шо ми го|туємо ў |кошки / то
|сами|е по|вин:о с'в'а|титиси // йа|їц'і / сир / і мн'асо / і п|аска / і се ўс'о
ми зби|єраєм ў |кошик // ідем до |церкви / скла|даєм кру|гом |церкви
|кошки // |л'уди со|б'і ідут на с|лужбу |божу / |коло |кошик'іў хтос
ли|єшайеси / і то|ди с|лужба |божа в'іт|праўл'айеси / ск'інч|айеси с|лужба
|божа і то|ди п'і|с'ла с|лужби |божой і с'в'ашченик с'в'а|тит |кошки
і ідем до|дому // при|ходим до|дому / при|ходиш до |хати і ка|жи"ш
Хри|стос воск|рес // при|носиш |кошик / кла|деш на с'т'іл і то|ди го|сподар
|дому по|вине"н р'ізати мн'асо / коўба|су / се ўс'о скла|даєм на с'т'іл /
нар'і|зайем і с'ідаєм і йі|мо // |сами|е |перши|е т|реба по|кушати йа|їце / а
по|тому мн'асо / і так в'і|дбу|вайеси на Ве|ели|кодн'і с'в'ета // по|тому
йак шче ідем с |церкви / то дз'вон'а дз'вони / х|лопц'і ўс'і ідут дзвонити
у дз'вони / спов'і|шчати л'уди|ї шо Ве|ели|кодн'і с'в'ата по|чались //
по|тому ўже по|йіли / з об'і|да ўс'і ідем |коло |церкви / |д'іти мам|лен'к'і
і ве|елик'і і ста|р'і / і ж'інки і чолов'іки і ўс'і г|райтси га|йіўки / кру|гом
|церкви / і х|лопц'і / і д'іўчата / і сп'івайут і ў |коло ста|йут / а х|лопц'і
пери|скакуйт ко|зи о|ден на д|ругого / і так // так про|ход'а Ве|ели|кодн'і

с'в'ета // на третій ден' Ве^{ли}кодних с'в'ат / се ўже у в'іўторок / д'ругий ден' ўливаний пони^д'іўнок / приїдут хлопці ўливати д'іўчат // а третій ден' / то ўже ви^ломл'уйут так'і бучки то^н'к'і і д'іўчат бйут по ногах / ўже к'інчайуци с'в'ата / ў нас так було ў си^л'і / так // яй не знайу / то то так т'ікали / бо то знайеш так'і то^н'неси^н'к'і г'ілочкі / то так аж виш'чали д'іўки / ну то шо зробиш / ўс'о //

Село Пищатинці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Голомий Ганна Іванівна, 1938 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись святкували Великдень?

– Колис' йа памйа^лтайу / ше йа була мален'коў / ўже таким п'ідл'ітком була / ше ^лмоја ^лбапка ^лжила / та йак при^шли с'в'ета Ве^{ли}кодн'і / то зби^ралас'а ц'і^ла ^лвулиц'а / стар'і / мал'і / се^лредн'і / ўс'і ^лбави^слис'а гайіўки // от ^лнаша с'а ^лвулиц'а йа^к доўга / во^на ^лмаіе ^лдоси^т / то ішли с:амого к'інц'а // ўс'і стар'і пе^ре^би^ралис'а б^рали п^рутики і с'п'івали гайіўки ц'ілим се^лом // і жартували ^лдуже ^лл'уди / була та^ка ў нас ^лж'іночка горба^т'ен'ка / ўз'ала ^лвил'ізла д'ругому чолов'ікови з^верха на кор'кош'і / і в'ін с тоў гайіўкоў йійі ўздоўж ^лвулиц'і н'іс // а сте^р'і чолов'іки пона^тикувалис'а п'і^р'им і с'п'івайут / і гул'айут // і так'і були ^лдуже^н ве^ссел'і с'в'ета / йак та при^ходила Паска / то та^ка була ве^ссел'іс'т' / шо ну / ўс'і с'п'івали / і мале / і ста^ре / ўс'і //

Смт Золотий Потік Бучацького району Тернопільської області

Інформант: Шкварило Софія Михайлівна, 1939 р.н., освіта – 10 класів.

– Як колись святкували другий день Великодня?

– Хо^лдили ўс'і три дни на Ве^лликде^н'і на д'ругий ден' на ўливаний поне^д'ілок / хто хт'іў тої і йшоў / і молод'і і с'тарш'і ^лл'уди ^лбули так'і / шо знали / б^ралис'і за ^лруки і хо^лдили крух ^лцеркви / таї д'іги б'ігали / г^ралис'і / т'ішилис'і шо с'в'ета // ^лдубовайа ^лдошче^чка / ^лдошче^чка / ^лўмивала ^лличко ^лмоіе б'ілен'ке / ко^лму будеш ми^лен'ке / ^лмолодому даї ^лБожі / а ^лстарому ^лброн' ^лБожі / ^лброн' ^лБожі // ^лйіхоў ко^зак на в'і^нон'ку / ^лпрош'чаў с'воіу д'іўчи^нон'ку / ^лпрош'чаї д'іўчи^но чорноб^ривайа / ^лйіду ў ч^лжуйу сторо^нон'ку / даї ми д'іўчи^но ху^стину / ^лможе ў ^лбойу за^гину / ^лнакр'ийут ^лоч'і ^лтемной ^лноч'і ^ллехше ў мо^гил'і спо^чину //

– Як готуєте паску?

– До паски додаємо дріжджи / яйічка / цукор / молоко / і так зам'ішуйемо / стоїт від вечора до ран'є / а рано ўстаїем і виробл'єем / хто йак соб'і зроби таї так йє // ў кошик паску / макаран / яйіц'і / хр'ін / чис'ник / сало / м'н'асо / куба'са і масло / ўс'о то'то скла'даїем і не'сем св'ітити //

Інформант: Демах Ганна Миколаївна, 1944 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись святкували Великдень?

– Колис' хо'дили аг'іўки / прихо'дили с' церкви до'дому / по'їїли і ўже п'ішли б'іл'а церкви // хо'дили аг'іўки / ка'зали ўсе кри'вого тан'ц'у / там було наса'дже'не дере'во коло церкви і поза то дере'во л'уди хо'дили так за ру'ки і так хо'дили // хо'дили х'лопц'і / чо'тири сто'їало на ни'зу / а два наго'р'і / на пле'чих йїм сто'їали / три'малис'і ру'ками / ішли та'кого обо'рога коло церкви // колис' було ве'село / коло церкви с'п'івали / дзво'нили // в'ід ран'і до веч'ір'і пе'ре'важно коло церкви ў с'в'єта ве'ли'кодн'і ўс'о було б'іл'а церкви // моло'д'і ішли ди'вилис'і / а старш'і л'уди ўс'о с'п'івали / хо'дили аг'іўки / моло'дих мало / а ўс'о старш'і л'уди // пе'ре'важно / йак хо'дили наў'коло церкви / то с'п'івали Хри'стос Воск'рес / а так с'п'івали п'іс'н'і хо'дили ку'лком аг'іўки // ну ў церкв'і с'п'івайемо / Хри'стос Воск'рес ли'куїте нин'і // ўс'і три дн'і йак були три дн'і с'в'ат / то три дн'і була і аг'іўка аш п'іс'л'а трох ден' там йє про'води / пров'ідна не'д'іл'а / прихо'дили л'уди с' церкви до'дому / по'їїли / трошки в'ітпо'чили і ўс'і зби'ралис'і коло церкви і хо'дили аг'іўки / то м'ожна було ро'бити с'таршим л'удим но' д'ітим н'іх'то не' дозвол'єў на аг'іўки іти / се во'ни х'іба за му'ру ди'вилис'і йак ми хо'дим с'тарш'і // на пров'ідну не'д'іл'у була аг'іўка до веч'іри / ўвеч'ір ўже п'ізно / а ми ше хо'димо аг'іўки ше с'п'івайемо / то була та'ка ве'сел'іс'т' на ц'іле се'ло //

Село Сновидів Бучацького району Тернопільської області

Інформант: Злепко Гафія Федорівна, 1945 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись святкували поливаний понеділок?

– На с'в'єта Ве'ли'кодн'і х'лопц'і хо'дили' д'івок ўли'вати'є / на ўливаний поне'д'ілок ўли'вали / то дуже' було шо не' во'доў а ди'калоном / дуже' було ва'жне шо д'іўку ўли'вали'є ди'калоном / ну ўливани'ї поне'д'ілок озна'чоў шо ўли'вати не' во'доў / а тим таї йак

до|дому при^схо|дили^с / йїх за с^тїл за^саджу|вали^с / да^вали^с їм там |пити^с
таї ї|ду йа^ка там бу^ла та^ке бу^ло // ну шо там бу^ло не^н то шо |зараз їе /
там бу^ли^с ги^сш^ки / се бу^ла |перша ст^рава ги^сш^ки / ка^пуста / |голубц^ї /
о / і пи^сро^ги да^вали^с //

Село Теклівка Гусятинського району Тернопільської області

Інормант: Сова Марія Іванівна, 1943 р.н. освіта – 8 класів.

– А |паску / то так |само ри^сх^туйуц^с до |Паски // пе^чут^с |паску /
пе^чут |бапку // до |бапки да^їут |б^їл^ше йа^їец^с / до |паски |менше //
пе^чут / по^тому ўже ри^сх^туйуц^с |кошик с^ва^тити до |церкви // ко^лис^с
|каже с^ва^тити ў су^богу / то ў су^богу / а ко^ли ў не^дїл^у / то ў не^дїл^у //
ко^баску / га^лушку / хр^їн // то ўс^о си с^таў^лат ў |кошик / і їдут
св^атити // а ў |церкв^ї |п^равис^е ра^нен^{ко} на Ве^ликден^с / то ў су^богу
пе^ре^важно с^вїтїт^с с^ваш^ченик |паску / шо ўже го^това // то^ди ў |церкв^ї
с^ва |п^раве ра^нен^{ко} // хо^вайут плашча^ниц^у і |п^равис^а с^лужба |Божа /
їдут до|дому / с^таў^лат на с^тїл / |р^їжут |паску / |бапку |р^їжут // |каждї
бе^ре по ку^сочку / а то^ди |решту / ко^баску / йа^їечко / хр^їн / то ўс^о /
|шинку / то ўс^о ри^сх^туйут на с^тїл і с^їда^їут за с^тїл і об^їда^їут // то^ди
ў поне^дїлок ве^ли^кодн^її їдут на ц^винтар і с^ваш^ченик голо^сит^с /
шо на ц^винтар |коло хре^ста в^їт^праў^ла^їе пана^хиду / а по^тому їде по
гро^бах / к^ропе гро^би // ну і ше хто там да^їе ше |коло с^войїї гро^бїў /
|пише ўс^їх с^войїх по^мерших і то^ди во^ни чи^тайут^с / з^гаду^їе про них /
в^їт^праў^ла^їе //

Село Увисла Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Бойко Галина Василівна, 1959 р.н., освіта – 8 класів.

– Ко^лис^с на |Вербну не^дїл^у їшли до^с |церкви / ну жи не^сут с^войїї
т^ї |к^вїткі^с // а їе та^кї |це^рк^ви / шо там п^їде пала^мар / на с^їно^лжет^с /
нар^їже / по^св^їте / а |л^уди їдут до^с |мирован^а // а в^їн |кождо^му
да^їе // то назї^вайут^с а |к^вїтна не^дїл^а // то їе ло^лза та^ка с^так^їми
бас^ками // на |к^вїтну не^дїл^у ўже ўс^ї їшли з та^кїми бас^ками до^с
|церкви / і ста^ре / і ма^ле їшли // і ўже в^їт^прави^сло^се / і та^г в^їд^було
с^е // |пот^їм ўже ў Ве^ли^кодн^її че^твер / стра^ст^с с^ї |п^рави^сла // |л^уди
їшли |вече^ром / там ўже стра^ст^с / два^наїц^їт^с |Йе^лванге^лїї // та^кош
ўс^ї |л^уди їшли на стра^ст^с // то зак^їнчи^ло^се ўно^лчи // а ў |п^їятни^цу
ўже |рано^с ў плашче^ниц^ї // |Ісус Хри^стос по^лмер // їшли |л^уди / так
|само^с п^їст / в^їт^прави^сло^се // |вине^сли плашча^ниц^у / по^ло^лжили

на пре^стол'і / ц'ілували / до^ддому йшли // так ^ссамо ст^рогий п'іст // а
ў су^бботу ўже пе^ккли паску // ми пе^ккли ў ^ннашо^му се^лі ў че^твер /
бо^у ў нас церкви не^н було / ми но^сили ўже с^в'ітати ў су^бботу паску //
і ўже гуту^вали с^ее до^д Ве^ли^ккодн'і ц'ілий ден' // а на Ве^ли^кден' ўже
ўста^вали так ^ссамо // ше до^д ран'е да^леко^у було^у // йшли до^д церкви /
п^рави^ло^у с'і до^дго // при^йшли до^ддому / по^с'н'ідали / а то^ди ўже
йшли на гай^іўки п'іт^н церкву / ^ббави^ли^с'і гай^іўки^е / а по^у по^лмерших
мо^лилис'а / і так с^вата про^йшли //

Село Чагарі-Збарзькі Збарзького району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– *Що таке Вербна неділя?*

– Ве^рбна не^д'іла / ну ^ззарас називайут Ве^рбна не^д'іла / в
і^нших / називайут Лозо^ва не^д'іла / шче ў мо^йейі ба^бус'і називалас'і
Шутко^ва не^д'іла чо^м'ус' / чо^м'ус' йа не з^найу^лали // вот ^ззарас вот / ^лоза
б^іе не^е заб^іе за ^тижден' Ве^ли^кден' // ве^рба б^іе не^е заб^іе за ^тиже^н'
Ви^ли^кден' // а ў ба^бус'і ми йак ко^лис' при^йїжали то ка^зали / ^шутка
б^іе не^е заб^іе за ^тиже^н' Ве^ли^кден' / і гово^рили ў нас л^уди стар'і /
там св'аткували / ўс'і готу^валис'а до за ^тиже^н' шо ^буде Ви^ли^кден' /
приби^рали ўсе за це^й ^тиже^н' і гово^рили шчо^би то^ї ^тиже^н' / в'ід
Лозо^вой не^д'ілі до ^паски не ^можна н'ічо^го са^дити / то^му шчо ўс'о
ме^к'увати і дикувати таке йак ве^рба ви^соке ви^ростати / а не^е ^буде^н
^добре^н ро^дити / то^му шчо час бу^ў не са^дити го^роди // а т^реба / бу^ў
час то^ї ^тиже^н' приби^рати бу^динки / там хати п'ід^б'ілувати / ^ззарас
не^іх^то ^майже не^н п'ід^б'ілу^йе ^хати / п'ід^б'ілувати ^хати / ма^л'увати
^р'ізни^е / ну прикра^шати і очиш^чати с^войі о^сел'і шчо^б ^було чис^тенко
ўс'о до ^паски //

Село Ходамків Козівського району Тернопільської області

Інформант: Астриб Любов Іванівна, 1947 р.н., освіта – 4 класи.

– *Як святкували Великдень?*

– Ко^лис'а на ^вербну не^д'ілу йшли до церкви / ну / ўже не^сут с^войі
т'і кв'ітки // а йе так'і церк^ви / шо там п'іде пала^мар / на с'іно^жец'
на^р'іже пос^{'в}'іте / а л^уди їдут до му^ро^ване // а в'ін ^кожному да^йе /
то називайец'а кв'ітна не^д'іла / то йе од^на с^т такими ^баз'ками //

на к'в'ітну не^мд'ілу ўже ўс'і йшли с такімі баз'ками до церкви // і старе і мале йшло / ўже та в'ідбу^лос'а // пот'ім ўже Великодн'їй чет'вер ст'раст'і п'равила // луди йшли за н'ом / там ўже ст'раст' ч'итати йевангел'іе / теж л'уди йшли на ст'раст'і / то зак'інчилось' ўночі // а ў п'ятницю ўже л'ерша н'іч / Ісус Хрис'тос по'мер / шли л'уди так / в'ітп'равилоса / в'инесли плашчаниц'у / положили на пр'истул'і / ц'ілували / до'дому йшли // так само ст'рогий п'іст / а ў суботу ўже п'екли п'аску / ко'лис' п'ек'ли ў нашому се^мл'і ў че^твер / бо ў нас церк'ви не^м було / тог'ди но'сили ўже ўсв'а'тити ў суб'оти п'аски / ўже ш готувалис'а до Ве^мликодн'а ц'ілий ден' // а з Ве^мликодн'а ўже ўста'вали так само // ше до ран'а да'леко було / йшли до церкви / п'равилоса доўго // пр'ийшли до'дому / пос'н'ідали / а то'д'і ше на гай'іўки п'ід церкву / а по об'іду ўже йшли на ц'винтар / за по'мерших мо'лилис'а і так с'в'ата пр'ойшли //

Село Велика Побійна Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Холодюк Ганна Іванівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.
– Як готувалися до Великодня?

– Пере^д Паскойу л'уди лагод'ац'а / пови^машчуйут ў ха'тах / ўс'о приберут гарно // то'д'і ў че^твер рошч'н'айут п'аски // бе^мру с'ію муки / б'іу туда й'аїц'і / цукор / добаўл'айу д'рожж'і // солотке^м молоко п'ражу / кидайу л'асла туда і се ўс'о зам'ісила // поче^мкала / во'но п'ід'іішло // ў'з'ала ринки / помас'тила чи во'ливоў / чи с'мал'ц'ом // в'иробила / во'но п'ід'іішло // ў п'йецу запа'лила / наго'р'іло // са'джайу і д'уже^м гарн'і запашн'і п'аски // то'д'і ў суботу ве^мликодну зби'райу с'умку / бе^мру й'аїц'і / коўба'су / хл'іб^м / с'іл' / сир / с'ало // ўс'о накла'дайу ў кошик і д'іти не^мсут до церкви // по'несли / пос'ва'тили // пр'иход'ат і ўс'і с'ідайе'мо за ст'іл / хрис'тосайе'мос'а / ц'іл'у'йемс'а // а ц'ул'у'йемс'а то'го шо Йуда / йак вида'ваў Спа'с'іт'ел'а ц'іл'у'ваў йо'го ў р'уку / бо ска'заў / ко'го йа поц'ул'у'йу то'го бе^мр'іт / бо уче^н'ік'іў було два'нац'іт' / а Спа'с'іт'іл' три'нац'атиї // то ко'го ў'з'ати? / то в'ін поц'ул'у'ваў йо'го і сим про'даў // то то'го ми по'вин'і христу'ватис'а і ц'ул'у'ватис'а //

– Пере^д Пасхойу б'рали с'ійали муки / росч'н'али п'аску / й'аїец' б'или / цукру / д'рожж'і / п'аска п'ід'іішла / то'ди м'ісила / в'иробл'али ў ринки / до церкви пе^ккли ма'лен'к'і п'аски / і д'іт'ом ма'лен'к'і пе^ккли / д'іти т'ішилис'а / йшли на н'іч до церкви / с'лухали ўс'о /

тоди прихо|дили с|церкви / с|їдали за с|т|їл і|перви|кушали с|в|ачене"
їаїце / ц|їл|у|валис|а на |Паску то|го шо |Йуда Спа|с|їт|ел|а про|даў і
ц|ул|у|ваў йо|го / бо не" з|нали ко|го ў|з|ати //

Село Сивороги Дунаєвцького району Хмельницької області

Інформант: Гришук Дем'ян Семенович, 1935 р.н., освіта – 7 класів.

– *Як колись святкували Великдень?*

– |Дуже / ми |дуже че"кали |Паску / це бо ми з|найеїм / шо на
|Паску |дуже готувалис|а / пе"к|ли / пе"к|ли ц|ї паски пе"к|ли / ў|с|аку
|їїжу го|тували / м|н|аса зап|їкали / кол|баси / бо до |Паски ми н|їчого
то|д|ї не" |їїли / ско|ромно так / |пости|ели // ну їак |пости|ели / |їїли / але
бо|їалис|а |їїсти |жирне / м|н|аса не" |їїли / |сала не" |їїли / |їаїц|а не"
|їїли / ну моло|ко / то |тоже та|ко / ко|тор|ї там стар|ї ба|бус|ї там д|їди
пос|тилис|а / то бо|їалис|а |їїсти |жирне / с|к|їл|ки там |їїли / там ў
картошку там на ол|їїї |жарили / таке"во там ўс|о на ол|їїї готували //
то ми ўже так скучали за цеї |їїже"їу / за |цейу кол|баскойу / за цим
м|н|асом / то |дуже че"кали / ко|ли це ўже |будут| с|в|а|та / |Паска // а
ўже на |Паску їак наго|тоўл|ат ўс|о|го / сто|ли тр|їш|чат / но ми не"
|їїли / |поки с|церкви не" при|чини|суть с|в|аченого / т|реба спочатку
по|їїсти с|в|аченого // от / а но|сили с|в|а|тити |їаїц|а / |писанки /
галун|ки ў нас ка|зали на ц|ї |їаїц|а / шо пок|раше"н|ї |їа|койус| од|нойу
т|їки к|раскойу / чи че"р|вонойу / чи зе"л|еноїу / чи |син|ойу / то це
нази|вайуц|а галун|ки // а |їа|к|ї були по|писан|ї / от / помал|ован|ї там
це |разними ф|ї|гурками там це|го / то|то нази|валис|а |писанки // ну а
о|так ми / ўже при|нос|ат с|церкви ц|ї |писан|ки / ми ўже |цокаїе"мс|а /
хто ко|го роз|їб|їе / от ўже по|їїли с|в|аченого / то|д|ї ўже |їїмо / ну
і |дуже ми на |Паску обли|валис|а / це та|кїї буў об|чаї // ми хо|дили
х|лопц|ї / хо|дили ў се"л|ї |поли|вати / нази|валос|а поли|вати / так ў нас
ка|зали / це бе"р|ем / бе"р|ем со|бойу |баночку та|ку чи к|рушку ве"лику
з во|дойу і ш|ч|їточку та|ку / ну не" ш|ч|їточку / а бук|ет|їк с|к|в|їт|їў /
не" с|к|в|їт|їў / не" з|е"л|ених а су|хих / су|хих / там чорно|бриўц|ї су|х|ї /
там ше та|к|ї т|рави су|х|ї / |їа|к|їс| там |л|їкарс|к|ї з|їязували і ро|били
та|ку / та|ку кити|чку і хо|дили поли|вати д|їў|чат // це ў |кого / ў |їа|к|її
|хат|ї |їе д|їў|чина / ми т|їл|ки до д|їў|чат хо|дили / за|ходим ў |хату і
д|їў|чат поли|вайе"м / к|ропим / к|ропим / та|ко ў|мочиў ц|у ш|ч|їточку
ў к|рушку з во|дойу і на д|їў|чи|ну / Хри|с|тос вос|крес / Хри|с|тос
вос|крес / Хри|с|тос вос|крес // і так |їїх пок|ро|пили / но це ми ўже були

то'д'і ве'лики' х'лопц'і / та'к'і нам бу'ло по п'ят'нац'іт' 'рок'і'ю / по ш'іс'нац'іт' // це ми за писанки / це нам да'вали 'писанки по дв'і / по три / по п'ят' / хто с'к'іл'ки йа'к'і / хто йа'ка с'ім'йа с'к'іл'ки да'вала // а то'д'і нас са'жали за с'т'іл і при'гош'чали / при'гош'чали го'р'і'юкою / ви'ном / 'вопше'м там і йі'же'йу ў'с'акойу / ми / ну ми ба'гато там не' йіли / т'рошки там 'випили чут' чут' / так дл'а при'ел'ч'і'я і ў'кусили / і п'ішли до с'л'едуй'ущої 'д'і'ўчи'ни / і так по ў'с'ому се'л'і хо'дили / поли'вати так нази'валос'а / поли'вати //

Селище міського типу Смотрич Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Кітаєвич Євдокія Артемівна, 1923 р.н., освіта – 5 класів.

– Як колись святкували Великдень?

– На Ве'ликиден' л'уди' зби'ралис'а / та'ко б'ралис'а за 'руки / от / і 'шли кру'гом 'церкви і с'п'івали // *ми кри'вого 'тан'ц'у їдемо / к'ін'ц'а йо'му не' найдемо / к'ін'ц'а ми їму не' найдем // а хто 'буде 'к'інец' 'вести / 'тому 'будем 'в'інец' 'п'лести / 'тому 'будем 'в'інец' 'п'лести // о / ти' так с'п'івали // це нази'валис'а йа'г'іл'ки // ішли так так по 'м'іс'т'і / 'ц'іла зг'райа л'уде'ї з'беруц'а / моло'д'і / стар'і і ў'с'о та'ко їдут здо'ж 'м'істом і це с'п'івають так / та с'п'івають / і кру'гом 'церкви с'п'івають // то це так 'було на 'Паску // йак пос'ва'т'ат 'паску / п'рийдут до'дому / понай'даюц'а ў'же ў'с'ого // на д'ругий ден' / на т'рети'й ден' / н'іби ше на 'перший їдут 'добре в'ід' к'ін'ц'а до к'ін'ц'а і то с'п'івають так // це воро'та'йчику ка'зали / воро'та'йчику с'п'івали' / йа'г'іл'ка бу'ла // то хо'дили тут йак 'церкви не' 'було / хо'дили кру'гом кос'т'ола // с'кр'із' то'то ў'с'о о'б'їдуд та с'п'івають // по'мучилис'а т'рохи / по'ходили / пос'їдали // то стар'і зо стар'ими с'їдають / а моло'д'і так'і з моло'дими с'їдають су'б'і // по'сид'ат та' зноў їдут // а 'йаїц'а 'мали' / галун'ки / шо 'били / з'най'еш йак с'тукалис'і / ў' 'кого поб'їец'а / то 'виграў / то забраў йаїце / а ў' 'кого н'е / то ли'шиў // ў'же та забулас'і // ну там буў обли'ўний поне'д'ілок на 'Паску / з'най'ете // обли'валис' ў'с'і // х'лопц'і хо'дили до д'і'ўчат / де зас'танут / там об'їл'айут // зас'танут ў' 'хат'і / ў' 'хат'і в'їдро 'вил'айут // і ми так ро'били / обли'валис' //*

– А ў'же на Ве'лигден'н' пе'чут 'паску / ва'рат 'йаїц'а / пе'чут 'начинку / 'р'іжуд поро'с'атко / начи'н'айут йо'го 'к'істом / нава'рат / за'м'шат пл'ацки на 'йаїц'ах / с'таўл'ат 'висохнут та'ко / щоб про'сохли'с'одн'і // заўтра пор'їзали'с' і зварили'с' / і ў'же будуд / н'е / по'том

в'ідварили° / їайец набили° / ўс'о помастили° і ў те пороc'а ўсунули° і ў пйец / та ў пйец // спе°кли // бо ўже мае заўтра бути Ве°лгиде°н // то їдут до церкви с'ва'тити паску і бе°рут те пороc'атко // то те°пер ўже не°сут ў кошиках / а колис' йак пороc'а несли / там ше шо / то брали° ў так'і мале°н'к'і нечики / ночоўки так'і / знае°ш / де°ре°ўйан'і / в'идоўже°н'і / в'идоўбан'і з дере°ва // ў мене° ше дес' на го°р'і йе // і то ўс'о ў нейі складали° і несли с'ва'тити // не° ў кошиках несли / а те°пер ўже // накривали° рушник°м вишитим / хто ўм'іў вишиваў / хто не° ўм'іў / то купуваў // таі так н'іс //

– *Що робили у Чистий четвер?*

– С'в'ічки с'в'ітили пере°д Паскойу ў че°твер / Жиўніі че°твер або Чистий че°твер казалі / або страс'т // то їшли зо с'в'ічками до церкви / бат'ушка правиў / читалос'а дванац'іт' раз Йе°вангел'а / дванац'іт' раз бат'ушка пе°ре°ўд'агаў ризи°е д'ругого кол'іру // ц'їйі с'в'ічки с'ва'тили / по°том їшли з ними до°дому / шоб не° зага'сити ц'ілу до°рогу туйу с'в'ічку // і до°дому при°ходили / йа знайу шо там казалі / то де там на д'верах на гарцабах х'рести°к ро°били ти°тво / поставили т'і с'в'ічки тиї стоїали° // докуп'али ше так'і с'в'ічки // коли д'уже° гри°мит / тиї с'в'ітили йїйі і так хто сла°бі / то па°лили там // йа знайу / шо казала Ца°берци°ха йак була ста°ра / слаба то°то М'ікуска казала / шо хо°дили во°ни / шукали дес' тойі с'в'ічки зас'в'ітити / бо во°на не° годна була ўмерти з Богом // с'в'ічки з ве°ликих с'ват т'реба / шоб° ўсе були ў ха°г'і // йакшо с'тане°ц'а трагед'їа / йакас' б'їда / м'лосно л'удин'і / то то°д'і д'істаїец'а зас'в'ічуйец'а ц'а с'в'ічка і шоб° во°на була пого°р'їла ў ха°г'і //

– *Що робили у провідний тиждень?*

– Першіі тижде°н' п'іс'л'а Паски казалі пров'ідніі // но дес' ўс'уди по р'ізному // ў нас на пров'ідніі тижден' тут зара їдут на ц'винтар на т'ретій ден' / а дес' їшли за тижде°н' // от йак на В'іниц'к'їі облас'т'і ўс'і на проводи їшли аш за тижде°н' на ц'винтар // несли хто шо злагодиў їйден'а прилагоди°ли / ти та°ке / во°на та°ке / їшли на ц'винтар і шоў бат'ушка по гробах ўс'і і с'ва'тили° / і тоди росте°ли али с'кате°рку і к'іки°е коло гробу йе дес'іт' душ / с'тали°е на тої о°б'їд / помо°лилис' / пооб'їдали°е і порос'ходи°лис' // а на проводи ў сил'і було навіт' жадна н'і л'удина / н'і ди°тина / но ўс'і їшли на проводи // а те°пер ўже не° так / ти п'їшла тоди // на т'ретій ден' п'їшли / і там бат'ушка йак ўсп'їла / то в'ітправиў пана°хиду // і шо с'в'ічки с'в'іт'ат на пров'ідніі ден' // то так са°мо // ў нас то тут ў С'могри°чу їдут на

третій де'н' // при'носи'ли ўс'о / паску і начи'нку / ўс'о шо саме луچه і хто той / йак йа кажу / шо налагодиў / то напе'чене і наваре'не // ти хоч злагоди'ла йедно / а ти д'руге і ўс'і с'ілі'є разом до того / росте'лили і йіли // но з'ара так ў нас не' робл'ат // н'іх'то на ц'винтару не' с'ідає / не' с'телит н'ічо / но так п'ішли шо паску ўз'али' і п'ішли / бат'ушка п'раве / купили'є с'в'ічку / ў паску зап'хали / пок'лали на кл'ійонку т'і с'в'ічки і паски // бат'ушка в'ітп'равиў / ўс'о йак майе'бути / і то'ди т'ийі паски розби'райут // не'сут ў бол'ниц'у / ў сад'ік / ку'да йім тра / ту'да нос'ат / та ту'да нос'ат / а так бе'з н'ічого не' з'найу // а йак зак'інчи'ўс'а п'іст / зби'рали'є на так'і с'в'ата / йіхали'є на май'оўку // то це було на п'ерше майа / д'руге майа / на майа йіхали / май'оўка була / а по'том б'ралис' го'род'іў ўже // ої д'іти'є д'іти / ўс'о проішло йак сон //

Село Завалля Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Гура Леоніда Олексіївна, 1931 р.н., освіта – 7 класів.

– То'ди йак ми зби'ралис'а на Паску / то'то було та'ке ве'лике с'в'ето // на Паску мама старалас'а / шо'би ўс'і д'іти були ўбран'і ў но'вому // ўс'о шила нам зо с'татного / готувала ўс'о // ўби'рала так йак майе'бути / йак Бог прика'заў / бо то ўс'і ішли до ц'еркви // на Паску не' було та'кої л'у'дини / йа'ка би хо'дила сво'їми но'гами і не' ішла св'а'тити паску // ну то ўже була та'ка да'лека п'ідго'тоўка / ко'ли ўже ішли на Паску / зби'ралис'а / Боже // та то п'ере'д тим ў ве'ли'кодну п'іятниц'у / то т'реба було ўже ўс'о / шо'би майже було го'тове // йа'їц'і / ва'рили йа'їц'і ў та'кому в'ідвар'і з'є цибу'лин'і // на'кидали ту'ди цибу'лин'а / шолу'хи цибу'лин'а / і ко'ли во'но закип'іли / то'ди ки'дали ту'ди йа'їц'і і во'ни були та'кого чир'воно ко'ричнивого кол'ору / о // то були та'к'і галун'ки ми ка'зали // ну паски пикли / на пас'ц'і обо'ўйасково тре було с пр'існого т'іста в'иробити слова Хри'стос воскр'ес // або йак'шо менша пасочка / там не' ўлазило'є Хри'стос воскр'ес / то мама ўсе вир'ізала п'росто букву х / о // так / а по'тому ўже то'то ўс'о ў суботу ўвече'р / то ми ўже ўс'о скла'дали ў ко'шик / п'ере'д тим т'реба було йо'го фа'їно вимити / висушити / шо'би в'ін бу'ў чис'тен'кїй / гарнїй / о // і то'ди ўже то ўс'о ми скла'дали ў ко'шик / на сп'ід мама ўсе скла'дала ку'сок п'росто'го хл'іба зви'чайного / бо ка'зала / шо то ўсе т'реба йак при'їдеш з'є Паски / т'реба ў'с'аку худо'бину в об'іс'ц'у по'вина була поп'робувати с'в'а'ченого // ку'сок хл'іба

ўсе мама с'тавила на доліну / на сп'ід / а зверху то'то к'лала п'аску / йайці / то'д'і галун'ки // йайці т'иреблин'і так'і / шоб во'да пападала на йайце // хр'ін с'тавили / с'іл' / с'тавили мас'ло / сир / о // з' с'ира робили таку ве'лику / ў нас називали йййі п'лесканка // то'то б'рали сир / то'ди ки'дали ў н'ого і'з'ум / ки'дали ў н'ого цу'кор / а по'тому заўййазували т'існен'ко ў т'рапочку б'ілен'ку / з'верху прикла'дали кам'ін'цем / шобі д'обре в'іт'ик'ла с'ирватка / і во'но по'тому робилос'а та'ка ф'айна круг'лен'ка пал'е'ничка // алеш во'но бу'ло смач'не смач'не / йак ми бу'ли мал'і // йак то ми с'і р'вали / х'т'ілі по'пробувати / во'но та'ке бу'ло д'обре // мама ка'зали / шо п'аску с'в'а'тити / то т'реба шобі ўс'о бу'ло з' с'вого ха'з'а'йства / бо йак с' с'вого ха'з'а'йства то'то ўс'о пос'в'а'тиш / то бу'де то ўс'о в'ести і на д'ругіі р'ік // то на Ве'ли'кодн'і св'ета ма'йже ўсе р'ізали сви'н'у / начин'али ко'ўба'су сво'йу / шинку сво'йу / п'ізн'іше ко'птили ў ко'пт'і'лках // а ше ко'лис' да'м'но бу'ли та'к'і ши'рок'і ко'м'іни ў х'ат'і / а ў т'ому ко'мин'і сто'йали та'к'і пр'ути дзи'л'ізн'і / і на та'к'і га'ки ч'іпл'али кус'ки м'н'аса і во'но там ко'птилос'а // ў п'лит'і ва'рили ййісти / дим ішоў ў ко'мин і ко'птиў то'то м'н'асо // йа'ке то во'но д'обре бу'ло / о // і ўже по'тому шо ше ми к'лалі ў ко'шик // п'аску мама ўсе не'сла ок'ремо / во'на ў ко'шик йййі не" к'лала / мама п'аску не'сла ў ок'рем'іі хус'тин'і / заўййазувала і с'тавила се ко'ло ко'шика ў ц'ерк'ві і так св'а'тилос'а // а ў ко'шику бу'ло то'то ўс'о / шо т'реба бу'ло ййісти / ўс'а'ке р'ізне // та' ўже йак ми при'ходили с' П'аски / йак ўже пос'в'а'тили ў ц'ерк'ві / йак Бог при'казаў // при'ходили до'дому / т'ато браў с'іл' / йа'ку с'в'а'тили ў ста'канчику і ка'заў нам / шо іде опси'пати х'ату сол'ойу / шобі н'і'як'і зл'і д'ухи не" ч'іпл'алис'а х'ати / ўс'ак'і ву'пир'і йа'к'і в'ід ко'рови мо'ло'ко мо'гли за'б'ирати і та'ке ўс'а'ке р'ізне // то т'ато ўс'і бу'динки опси'поў / йак сон'це с'ходе // за сон'цем ўс'і бу'динки опси'поў со'лем / і так в'ін захи'ш'чаў сво'йе об'іс'ц'а в'ід з'лого і не"чистого //

Село Загоряни Новоушицького району Хмельницької області

Інформант: Пантелей Ніна Андріївна, 1927 р.н., освіта – 7 класів.

– А на Ве'ли'где'н'у го'ту'вали то се / шчи'тати п'аски пе"к'ли / це т'реба об'язат'і'л'но / шоб ў риноч'ках / бо то шо йак хл'іб" / то'то к'руг'ліі / а йак ўже п'ас'ки / то ў риноч'ках / то п'ас'ки пеик'ли / т'істо пе"к'ли // це на Ве'ли'где'н'у // ну / ми пе"к'ли та'ко / шо м'і'сили т'істо / кри'шили / ва'рили і пе"к'ли / з'ара к'упле"не" т'істо пе"чут / а то / ну / галун'ки кра'сили / і так шобі / ну / йак йе м'н'асо / м'н'асо ва'рили / холо'де'ц ва'рили // а так / а так ба'гато страў не" го'товили / ди'тино / бо неи бу'ло ш' ч'ого / не" бу'ло ш' ч'ого //

Село Вікторівка Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Ляскевич Валентина Іванівна, 1947 р.н., освіта – 10 класів.

– Як колись святкували Великдень?

– Ну Паску с'в'аткували так / сампе^мред / бабун'а йа помн'у наша ше жила / каже^м вот пере^мд с'в'атами / пере^мд Великодн^м пробуджуйе^ца зе^мл'а / ве^сна настаїе / ўс'о / мусим ми ў хат'і поб'ілити / прибр'ати / по^мити в'ікна / і ўс'о поч'іпати / і занавіски / і ўс'о повітр'іпувати // ну а тод'і йак настаїе Ве^ликодний цеї тижде^н' / сампе^мред їдемо до церкви ло^зу с'в'атити за тижде^н' // і бїем / зустр'ічаємс'а наприклад д'воє і бїем одно д'ругого ло^зоў і каже^м / ло^за бїе / ло^за бїе / за тижде^н' Ве^ликде^н' // і вона так само ўс'о / н'іби в'ітайемс'а / коли їдем с церкви // а тод'і ўже лагоди^мос' до Паски / ў м'иўний че^твер почи^наєм пе^кти паску / м'іси бабун'а / а по^том мама м'оїа / а по^том то ўже йа м'ісила // бїем т'риц'іт' йаїец' / бабун'а чи мама зби^ваєе масло в'ід ко^рови / кидаєе тод'і п'іўки^ло масла ў паску / напал'уєе меду / так само ро^дзинки / зам'іси / тод'і напал'уєе ў пїєцу / пїєц на дво^р'і / такиї с пагик'іў / і са^жаєм то ўже так'і пахошч'і на ўс'о се^ло // маїже^м ўс'і л'уди ў че^твер / бо ўже ў суботу ўс'о так лагод'ат / не йїд'ат цих два дн'і / бо ж ў пїятни^ц'у плашч'іўниц'у винос'ат / тожи^ч їдут ўс'і до церкви / а ў че^твер ўс'і пе^чут і так'і пахошч' пере^мд Ве^ликоднем / ну ўс'і здобне^м пе^чут // йа помн'у йак ми їшли до бапки / то йа ўсе д'уже^м л'убила пампушки бапчи^н'і / то так'і нажарит на ол'їйови і ўса^дит ў пїєц / бо ше ж перед Паскоў п'іст / не м'ожна паски йїсти / Боже^м боро^н'и // бабун'а то ўс'о по^лагоди / йаїц'і покра^сит / то там по^може^ммо / тод'і їдем ў церкву // от наприклад ц'ого ро^ку і так ўс'о^ремне / хо^дили ў чо^тири го^дини ноч'і / хо^дили с'в'атити паску // привезли до нас Зарваниц'ку Мат'ір Божу / д'уже^м зйїжалис'а ўс'і / м'оже^м д'їсно вона і захишч'аєе ўс'іх л'у^деї / кожне про^сило со^б'і про с'воїу допо^могу / ну так і св'аткуїємо // а пот'ім на д'ругий ден' ве^р'тайемс'а с церкви / с'їдаєм за ст'іл / тод'і с'в'ачену п'робуїєм паску / галунки ц'і с'в'ачен'і / ну хто там маїє ўс'о / на^в'іт' масло не^сут с'в'атити / шоб ко^рова гарно доїїлас'а / і коўбаску / шоб с'вин'і тоже^м вели^с'а // приїїжайут родич'і / ў мене н'іби бу^ла се^с'тра / ў мами тожи йїх т'роєе бу^ло / тоже^м во^н'и ўс'і жили в од^н'ому се^л'і // зарас то се^с'тра м'оїа жи^ве дал'ше^м в'ід мене^м / приїїжайут во^н'и ўсе ко^жного ро^ку / мами ўже не^ма / мама ўже по^мерла / приїїжайут на мо^гилу шчо^ро^ку // на Ве^ликден' ў нас в'ітп'рава шчо^ро^ку або

на д'ругий ден' в'ітправа // час' так заведе"но / о"бично то ў л'удей на пров'ідну не"д'іл'у / а ў нас п'ісл'а 'церкви збирайуц'а ўдома ўс'і / ўс'а р'ід'н'а // пой'ід'ат / а тод'і їдут до 'родич'іў с'воєїх на ц'винтар і прий'іжайе 'бат'ушка / в'ітпраў'л'айе на ц'винтару / о"так ў нас ў се"л'і заведе"но // на д'ругий ден' гаїїўка / зби'райуц'а 'тоже" їдут до 'церкви д'іти мал'і / там 'бат'ушка заїмайец'а з н'ими / в'іршики пороздаїе до 'Маг'ір 'Божойі / і там мален'к'і д'ітки / шо 'нав'іт' ше до ш'коли не"ход'ат //

Село Залуччя Черновецького району Хмельницької області

Інформант: Шершун Ганна Іванівна, 1945 р.н., освіта – 8 класів.

– Ў нашому се"л'і св'ат'куйут' Паску / Ве"ликден' // поче"найец'а з жиўного четверга / це називайец'а 'Чорний чет'вер // дес' 'б'іл'а с'омойі / шостойі години 'вечора їдемо до 'церкви // ў 'церкв'і жиўній чет'вер чи'тайец'а два'нац'ата Івангл'іа // с'ход'ац'а ба'гато л'удей / котр'і 'хочут ц'і Й'івангл'ії послухати // д'ітеї / д'іўчат / х'лопц'іў // Івангл'ії чи'тайец'а при с'в'іч'ках / 'кожна л'удина по'вина 'мати с'в'ічку з собою / ц'а с'в'ічка по'вина го'р'іти ўс'у н'іч // ну не" ўс'у н'іч / но тако'во дес' до 'часу 'ноч'і // два'нацит' Івангл'іў цих чи'тайец'а дес' зо години / д'руга п'іўгодини і так 'нишче / 'нишче // за 'кожну Івангл'іу с'тароста 'церкви б'іе ў дзв'ін / по дзв'онах 'можна ўзнати / йа'ка Івангл'іа чи'тайец'а // прочи'тали Івангл'ії / сп'івайут це"р'коўн'і ж'інк'і / сп'івайут // тод'і їдемо до'дому / 'кожи"н с'тарайец'а / шоб с'в'ічка го'р'іла ц'ілу н'іч / шоб при'іти до'дому // ко'ли при'ходили до'дому ў две"р'ах по'вин'і по'ставити х'рестик / так йак с'в'ічка го'р'ит' / так йак 'саджейу бу'ло / це 'дуже по'л'езно в'ід ўс'аких сл'учайіў хво'роб // п'іятниц'а / ви"носим плашч'іўниц'у / ви"носим дес' 'б'іл'а два'нац'ати годин / за'ходим зноў ў 'церкву / с'лужби // тоди чо'тири х'лопц'і при'ход'ат / 'бат'ушка до 'в'іўтара / во'ни при'ход'ат до 'в'іўтара на 'руки / і ви"нос'ат на дв'ір // на дв'ір сампе"ред не"сут' о'браз / тод'і бра'ство / не"сут' о'браз / тод'і бра'цтво / не"сут' х'лопц'і плашч'іўниц'і з д'ругого бра'ства // їд'імо / 'пеўч'і з 'бат'ушком / 'робимо л'уди / при'сутн'і 'робимо об'х'ід' / за'нос'ат д'іўчата о'брази / так ўс'о бра'ство // сампе"ред про'ходить 'бат'ушка / 'коже"н с'тарайеси 'головоў ц'іїейі плашч'аниц'і торк'нутис'а / це по'л'езно на здо'роўл'а // ко'ли ўс'і пе"ре"ш'ли / плашч'іўниц'у стоїїт ц'ілу н'іч / ц'ілий ден' / ў су'боту п'ісл'а два'нац'ати с'ходимс'а до 'церкви / за'носит' 'бат'ушка плашч'іўниц'у ў 'в'іўтар // тод'і п'ісл'а

дванац'ати ноч'і / почи^енайец'а почалас'а служба / ц'ілу н'іч / до п'яти / до шес'ти // тод'і почи^енайец'а осв'аче^н'а паски // на Паску дуже приходе багато л'удей / ну с'іміями приход'ат // ў нас дужи гарна церква / стародаўна / де^ре^уїяна / була зруїнована / знесе^на / л'уди в'ідремон^т'ірували / зробили дужи гарно / ўсе^ре^дин'і дуже гарно // осв'ачуйец'а паска / ну хто шо приносе / коўбаску / йайечка к'раше^н'і // посв'атили / ну росход'ац'а л'уди додому йісти паску / хре^стосайуц'а з д'ругими // ранком сход'ац'а с'іміями / д'іти до баг'к'іў / баг'ки до д'ітеї їдут хре^стосайуц'а // дуже гарно / коли ше перши б'іл'а церкви / п'ісл'а об'іду і гор'їўки дуже сп'івали // зара такого не^ма тих л'удей // ну шо ше можна сказа^ти / ну паска йе паска / Хре^стос Воскр'ес / Воістину Воскр'ес //

Село Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– *Що таке гайвки?*

– На Паску шо^би так'і йа^к'іс' вобради були / гайїўка / хо^дили дуже бавитис'і гайїўки / а^во сп'івайут вот каже / кри^віи тане^ц та^кіи бу^ў / шо ход'ат кругом церкви / то церква була ў нас // йа була ў Боднар'іўц'і / то ше до не^даўна / і жила ў С^мотричу т^рохи була за першим чо^лов'іком / то там до с^ейі по^ри кругом се^ла збе^райуц'і ўс'і л'уди і вот ход'ат і кажут / ми кри^вого танц'у їдемо / к'і^нц'а йо^лму не^м знаїдемо / гоп / гоп // пан'і Крим'інец'і ви^ди / ко^ли тане^ц п^росто по н'імец'і / і зноў // ми кри^вого танц'у їдемо і так ўс'о се^ло вопход'ат / і сп'івали // на с^{ос}ници дв'і квас^ници / а на ве^рб'і з^руш'і / а на ви^рб'і з^руш'і / виби^рала йа Н'іна з'ат'а до ду^ші / ни^хай во^на виби^рає / во^на не^м ўга^дає / за буга^ча рихтувала / за п'і^йа^ка дала // і ше та^ка йе // ої г^{ор}бом г^{ор}бом шеї доли^ною / сто^їит' ху^сточка п'і^дм калі^ною / а хто ж йіі з^зубуї?[?] / Волод'а п'і^йаніи / ви^де^д Вал'ун'у / то тв'іі ко^ханіи / а йа не^м ви^ду / ма^ми с'а бойу / йа с^войіи мам'і ў но^ги с'а ў^клон'у // а мо^йа ма^ма / во^на не^м пан'а / во^на не^м пан'а / а гос^подин'а / а ў не^їи с^укн'іў по^ўнайа ск^рин'а / а ў не^їи ск^рин'а з^лотом облита / ви^ди Вал'ун'у / бо будеш б^ита / йа^к буду б^ита / зна^їу за ко^го / л'убл'у Волод'у мо^лоде^н'а ко^го // то так ўс'і рука^ми / зна^їе^ш / д'і^ўчата х^лопц'і / а парочка ў се^ре^дин'і так ўже с^уйу / шо мол прис'п'івали і так во^ни во^боє / шо ў се^ре^дин'і / і так кругом їдут / ве^рп'тайут так // йа на ро^боту не^м хо^дила / бо мене ма^ти не^м пу^стила / ў тем^ну ко^лмору за^микала / а ў т'іі ко^лмор'і в'і^коне^чко / по^ді^ўйу йа

с'а де |соне"чко / а там м'її |милиї по |саду |ходе / та таї сво|го |кон'а за
з|воздочку |воде / ої ти мї|лайа / ої ти / ої ти / ку|ди ж до |тебе заї|ти? /
заї|ти // |садом |Волод'а / |садом / |садом / ў |мене го|р'їлка з |медом / з
|медом / шеї конї|кови |вобр'їк / |вобр'їк / шеї |Волод'ови по|душку п'їд
б'їк // про облі|їний поне"д'їлок / то |воблі|вали ўсе / то се |вобле"вали
Ісуса Хри|ста йак в'їн |воскрес / з|начит' |йо|го |воблі|вали і |нази|вайес'ї
|воблі|ваний поне"д'їлок // ста|р'ї / |д'їти ўже так с'ї ў|ли|вали / шо се
спа|с'ен'їя не" |було // се та|ке |при|водили до кир'ниц'ї і т'а|гнули |воду
і |л'али на |голову і се н'їх'то не ў|серди|с'ї / і н'їх'то н'їчо не" ска|заў //
шо д'ї|їчата с х|лопц'ами / то ўже с'ї так ў|ли|вали // |була ста|рен'ка
ха|тина / шо не" |було |с'їний / а ў |с'їн'ох с'тел'а / н'е / |в'їти |їед|на |хата /
|в'їци |друга |хата / а |с'їни |витко со|лому / дах // |дра|бину |кладут /
|л'їзут на |вишку // а |при|краси |йак'ї |були / ма|стїли |земл'у йак не"
г'їмн'а|коў / то г|линоў |пوما|стїли / то г'їмн'а|коў |грати ро|били / а йак
г'їмн'а|коў |пوما|стїли г|линоў |грати ро|били / на а|ле |чис|тен'ко |було /
ста|рен'к'ї |були так'ї ўс'ї |л'уди |жили // |дуже |р'їтко / шо ў |кого |була
|хата дв'ї |хати / а то ўс'о |їед|на |хата і ка|заў па|лило там і |варило і ўс'о
то|то ро|билос'ї // по|ўми|валис'ї ми // |їа |во|ни с'ї по|ўби|рали на |вишку /
а |во|ни |їдут / ут|во|райут |двер'ї / а з |вишки да|ваї |ту|їу |воду на них /
крик / то се |воблі|ваний поне"д'їлок / шо |воблі|вали //

Село Мар'янівка Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Оконна Людмила Іванівна, 1953 р.н., освіта – 8 класів.

– Як святкуєте Великдень?

– На Паску ми |ц'їлу н'їч ми с|пати не" л'а|гаїе"мо / ў |кошки
на|ложуїе|мо |галунки / коў|ба|са / |сало / м'н'асо / ну хто шо |може / |воду
бе"рут' с'в'а|тїти |тоже // і |ц'їлу н'їч ми там ў |церкв'ї се"ди|мо / ну
|рано ўже / ў |пїят' |го|дин чи ў |ш'їс'т' |го|дин |ранку / ўже |бат'ушка |їде
с'в'а|тїти // ста|їт кру|гом |церкви / за|пал'уїт с'в'ї|чки / |бат'ушка
два |рази оп|хожуїе с ка|дилом / а т|рет'їй раз ўже |начи|наїе |кро|пити /
по|кропи // то|ди |ви|нос'ат ст'їл на дв'їр с |церкви / с|тане"мо кру|гом |того
с|толу / в |оч'їр'їд' / |бат'ушка |ро|ска|зуїе по це"р|коўно|му / йак т|раба
слу|жити |церкв'ї |хре"сти|їан'с'к'її // і так се ўс'о |ро|ска|заў нам і то|ди
бе"ре нас мї|руїе / |поми|ру|ваў і так ми ўже до|дому / |поросхо|дилис'а //
|при|ходимо до|дому / за|ходимо ў |хату і |каже"мо три |рази Хри|стос
|Воскрес // хто ў |хат'ї |їе / |ц'їлуїмо |їїх / чи д'їд чи |бапка / ну хто |їе ў
|хат'ї і ми ўс'їх ў |хат'ї |ц'їлуїмо //

**Селище міського типу Сатанів Городоцького району
Хмельницької області**

Інформант: Ярошинська Галина Іванівна, 1949 р.н.

– *Як готувалися до Великодня?*

– Ше до того Ве^нликодн'а дес' за м'іс'ац' / пеўно / дес' за м'іс'ац' / ўже м'іж соб^{ом} л'уди ба^ллакали / ба^ллакайт / шо ўже т^реба с'і р'іхтувати до Паски / бо ше т^рошки / та ўже б^уде Паска / таї т^реба їти / ўсе ше м^ама ка^зали м^ої / шо то т^реба на ба^зар / та т^реба ку^пити ва^пна / ну ўже зби^раймос'і / шоб т^оїе ва^пно на^стойілос'і / ну ку^пили ўже т^ого ва^пна / та зага^сили т^оїе ва^пно / зага^сили ми й^ого / пога^сили / пос^тавили ми й^ого до л'о^ху / во^но ўже б^уде че^мкало там / ко^ли там ўже т^реба б^уде ма^стити х^ату // пе^ре^д с^в'атами ўсе ма^стилос'і / то те^мпер ўже де так / те^мпер так не^ма / а то^ди ўс'і ма^стили х^ату / то м^ашче^н'а т^оїї х^ати то ўсе й^а з^найу / і ў^дома і ўсе за^т'агувало / і ста^рен'ка б^ащ'а б^жила / по^мо^гала / за^т'агувало м^ало не^к'і^л'а д^н'іў / бо то т^реба ўс'о ф^аїно пови^машчувати / то т^реба б^уло т'і кут^ки ўс'і пови^машчувати // йі^ден д^н' ма^стили так й^ак би ве^лику х^ату / потим д^ругу / потим ван'кир / та ўс'уда т^реба б^уло ро^бити по^р'адок / так ка^зала м^ама / бо ўже не^д'алеко б^уло і до т^оїї Паски / то ўс'і ро^били // потим й^ак ўже з^робилис'мо ўс'о т^оїе ў х^ат'і / т^реба б^уло ро^бити ўже ўс'о на под^в'ірови / т^ато то пл'іт й^акос' п'ід^лагоджиў / м^ама ўсе ка^зали / шо да^в'аїте й^ого п'ід^масти^мо / шоби б^уло б'іло / ўс'і ш^чепи ў са^ду / ўс'о до Паски / при^р'іхтувалис'і / бо ўже м^ала б^ути Паска / і ўс'і т^оїе ро^били / ўс'і су^с'іди / гос^подин'і йі^дна на^пере^д д^ругоїї // й^а ше са^ма пе^чу п^аску / на^йа^кжи^ш / то ше за^ўчасно пе^чут ше ў п'їятниц'у / з^ран'а ўс'о со^в'б'і нар'іх^туйу / бан'ачки / рих^туйу со^в'б'і рин^ки / бл'ашки / м'іс'ат' п^аску / ў к'істо б^йу ба^гато й^аїец / то^ди т^реба че^мкати / шоби во^но п'ід'їшло т^оїе к'істо / то^ди т'ії рин^ки р'іх^туйут / ма^с'т'ат' йіх во^ливом / ма^с'т'ат' рин^ки / бл'ашки / дечки / ба^гато пе^чут ў п'їецови / бо і п^аска д^обра ви^ходе / рих^туйут че^ре^ну / то^ди че^мкайт / шоб п^аски п'ід'їшли / пе^ре^д тим ўс'о д^уже м^ийут м^итком / ўс'о пови^мі^вайут / то ро^бл'ат з'іпра^ўдиве с^в'ато / на^в'іт' ход'ат ти^хен'ко ў х^ат'і / з^верху ма^с'т'ат во^л'іком / й^ак й^е жар / то са^джайут п^аску ў п'їец // за^сунули за^сл'інку і че^м'каєм / ну ўже к'і^л'ко там проїшло ч^асу / п^аска с'і спе^к'ла / ви^т'агуєм п^аску / з^машчуємо во^ливом п^аски / то те^мпер та^ке ўс'а^ке ви^роб^л'айут / так н'іколи не^робили // п^аска / то с'в'а^тїї хл'іб / й^ак ос^тигне / то ў ма^л'ен'кїї рон^делик д'іт'ом к^ушати // та ше ў су^боту ўс'і л'уди рих^туйут тої кошик / кла^ду п^аску с^аме пе^рше /

мн'асне / салатки ку'сок / шинку за'вудим / бо 'мали сви'н'у / ко'лоли на с'в'ата / зро'били хр'ін / та'ку з бура'ком / с'в'ікл'і ў нас назива'ють / йайц'і найакжиш // йа ў цибу'лин'і йіх 'фаіно за'пару / пе'ре'х'рестимо / накри'вайут 'л'уди рушни'ком / та з'ран'а ўже їдемо св'а'тити / ў нас не" св'а'т'ат ўно'чи // то 'сема / 'вос'ма 'година 'рана / дз'вони дз'вон'ат / 'л'уди 'с'ім'яами їдут / ста'йут на в'ітп'раву // ў нас чос' 'бат'ушку назива'ють кс'ондз / ми не" 'пол'ск'і / а так назива'ють / ну ўже ў 'ризах с хре'с'том в'ін 'виходит / ўс'і с'лухайут / 'мол'ац'і / 'д'акуйут 'Богови / шо доче'кали до 'Паски / ўс'і 'хором 'кажут 'Воістину воск'рес // за к'с'ондзом ви'нос'ат форин'г'ви / моло'д'і так'і 'л'уди ви'нос'ат / три ра'зи об'їшли 'церкву / с'в'іт'ат св'іч'ки / йід'но д'ругого ц'ілу'ють / в'іта'йут'і зо св'а'тами // при'шли до'дому / в'іч'н'айут 'кошик / ўс'о шо йе с'в'аш'чене виста'ўл'али / 'буде"мо с'н'ідали / 'коло де"с'агої / оди'нац'ігої / 'перше йіли йайце с'в'аш'чене / ху'допц'і за'нести ок'раічк 'паски / ми с'іда'ємо / чо'ломка'ємос'і / йімо с'в'а'чене / а ўже аж 'потим ў нас ў не"д'іл'у сво'їй / спо'лудн'а то йід'но до д'ругого 'ходимо / о'дин до йід'ного 'ход'ат / то аж по по'лудн'у ў не"д'іл'у / а на д'ругий ден' ўс'і їдут на ц'винтар / ў нас так дам'но / їдут і п'равис'і на гроб'ах //

Село Волиця Красилівського району Хмельницької області

Інформант: Андрощук Марія Андріївна, 1932 р.н., освіта – 7 класів.

– Як готувалися до Великодня?

– П'іст / би'ремс'а б'ілити сво'ю о'сел'у / ха'ти сво'їй / тож не" було ха'т'іў ко'лис' та'ких / йак 'зара // дв'і ни'д'іл'і до 'Паски ми ўже би'ремс'а / їдем за г'линойу да'леко / с п'іўтора к'ілометра їдем // би'рем чир'вонойі г'лини / шоб 'гарно помас'тити / ўс'о приладну'валис'а / пи'чем 'паску / краси'мо крашан'ки / хто 'маіе / сви'н'у зако'лоў / а хто тий так / крашан'ки краси'ли б'іл'шинст'во ў цибу'лин'і / бо не" було та'койі к'раски / не" було і не"ма // ўс'о це зро'били / ўже су'бота / ве'ли'кодна / по'милис'а / з'ібра'лис'а / чи'каймо 'буде п'ят' го'дин / будем їти с'в'а'тити 'паску за ш'іс'т' к'ілометр'іў // с'в'ейі 'церкви не" було // там стої'мо ц'ілу н'іч / п'равиц'а ў 'церкв'і / чи'каймо / по'ка 'бат'ушка пос'в'а'тит // пос'в'а'тиў 'паску / ми за сво'їй кошич'ки і до'дому чимчи'куйім // при'шли до'дому / побудили сво'їх 'р'ідних / хто ше бу'ў ў'дома / і христу'валис'а / і прос'тили йіден д'ругому гр'іхи і

с'ідайім с'н'ідати // пос'н'ідали / хто має йаку роботу / хто п'ішоў по хаз'аіств'і поратис'а / хто ўже такіі бол'ніі / л'агайт спати // спл'ат до два'нац'ати / по'ка зноў йіісти не" схо'т'ат' // п'ісл'а Паски ше ходим на к'ладбишче / до'водимо до по'ратку г'робики по'мерших / наве"ли по'радок там / чи'кайім тейі не"д'іл'і // приішла пров'ідна не"д'іл'а / приішли на к'лад'б'ішче / хто має скате"р'тину шчонай'крашча ў'дома / ўз'аў з со'бойу / засте"лиў / клаў к'в'іги / крашан'ки / цу'керки / пран'іки / й'аблука / хто шо має на т'і г'робики // чи'кайім бат'ушки / ўс'і пос'ходилис'а / бат'ушка приішоў / опходіў круг к'ладбишча три рази с х'ресним ходом / о // по'том ста'йе читати г'рамоту за луме"рших // прочитаў ц'і г'рамоти / п'ішоў по ц'винтар'і / пос'в'атиў г'робики / заби'райім це ўс'о / де шо дали ста'рим / йак йе старц'і дати / бо ти'п'іро ўже і не"ма тих старц'іў // а ко'лис' так було / шо че"кали хто дас'т' / ти'п'іро ўже не"ма // заби'райім це ўс'о / ідем до'дому / приходим с к'ладб'ішча до'дому / с'ідайемо го'б'ідати / може йе сво'йі блишч'і / а може с чужого се"ла хто р'ідніі приішоў / с'ідайім / с'н'ідайім і згадуем ў'мерших / о //

Село Заставці Старосинявського району Хмельницької області

Інформант: Брика Ганна Іванівна, 1930 р.н., освіта – 8 класів.

– *Як святкуєте Великдень?*

– Пере"д Паскою було дуже ба'гато роботи / мас'тити / ст'ірати / сажу вим'ітати кругом / от / б'ілити / і тут саме йак п'ізн'а Паска / то / йак ран'а / то було легше" / бо хот' на го'род'і / а йак п'ізн'а Паска / то так і ў хаг'і ўс'о приби'рали / г'ладили / тоі у'т'ужити / в'ішати / бо ш перше" рушни'ки і обра'зи вис'ат' / те"пер ўже та'ке і то ни ўс'іх / а т'іки ў нас от / ну йак Паска / то цих с'ім не"д'іл' посту / тоже" постили / а то"д'і ўже пик'ли паску / от // го'ту'валис'а / ц'ілу н'іч ни спали / го'ту'вали корз'ін'ки і йшли до ц'еркви св'атити паску // ну скла'дали ми ў корз'інку паску / крашан'ки / от / ку'сочок масла / от / к'рушку сира посв'атити / ку'сочок сала / от / ўс'о'го пот'рошку ми брали ў корз'інку / йшли ўноч'і і св'атили паску // приходили с ц'еркви / от / то там по'порали / от / і с'н'ідали / пос'н'ідали / то т'реба т'рохи в'ідих'нути / бо ц'ілу н'іч ни спали були / от / о'так // а то"д'і йшли ў гост'і і до бабушки / до д'едушки от на Паску / посв'атку'вали три дн'і таі зноў до п'рац'і //

**Село Гаврилівці Кам'янець-Подільського району
Хмельницької області**

Інформант: Цвіляк Ніна Михайлівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкуєте Великдень?

– Великодні с'в'ята зачиналис'а с Чистого четве"рга / на Чистий чит'вер ў кожд'їй родин'ї треба було ўс'тати досв'їта / п'їти до кир'ниц'ї / викрутити тойї води с кир'ниц'ї / тойї першої / і поставити йїї і во'на так стої'ала аш до самого вечира / а ўвечир ту воду гр'їли / ў с'в'ат'ї вод'ї купали д'їтиї / сами милис'а / ўми'валис'а / шо'би були чистими аш ўже до Паски / бо того тої ден' так і називайес'а Чистий чит'вер // на Чистий чит'вер так само ка'зали / шо'б господар по'винин об'їти кругом с'вої хати і зробити кругом по'р'адок / надву'р'ї / а також господин'а по'вина була ўс'о поприб'рати ў хат'ї / шо'би було чисто / шо'б н'їде не" було поро'х'їў / шо'б н'їде не" було паву'к'їў / ўс'о мало бути чистен'ко кругом / прибрано мало бути / о // ше ка'зали шо дуже добре ў Чистий чит'вер треба було / йак'шо на пуд'в'їру дес' / за хатою чи за хл'ївом дес' росли йак'їс' б'зини / то йїх дуже добре було ві'рубувати ў Чистий чит'вер / то ка'зали шо во'но с'а буде ви'чишчувати ўс'о на об'їст'у / не" буде н'їяка дийавол'с'ка сила ходити по об'їс'т'у / о // по'тому ў чит'вер / тої самїї чит'вер ішли до церкви / мо'лилис'а / по'тому / ўже йак насту'пала п'їятниц'а св'а'та / то так сами ішли до церкви / до плашч'їўниц'ї / вино'сили р'ано плашч'їўниц'ю / і коло нейї л'уди там сид'їли / мо'лилис'а / от // і так та плашч'їўниц'а ў церкв'ї зна'ходилас'а аш до Вели'кодного дн'а // ну а ў суботу л'уди пе'к'ли паски / паски пе'к'ли / м'їсили / та'ку шо'би була з'добна / би'ли ба'гато йаїец туди / о / ки'дали ўс'акого / ўс'акого фаїного / із'уму ки'дали / от / цукру ба'гато да'вали / масла / смитани / і то'ди м'їсили та'ку паску / пик'ли йїїї ў п'їєцу / нап'їкали добре / напал'ували добре ў п'їєцу / о / і са'джили туди паску і во'на ви'ходила та'ка дес' це по'тому дес' черис го'дини в'їти ви'мали / то во'на була йак писанка фаїна / ви'блискувала // а також ше готували з'начит йаїц'ї / були крашанки та'к'ї // так / йїх ў чо'му ро'били / брали цибулин'а / цибулин'а здале"г'їд' ше з зи'ми / добра господин'а ше з зи'ми поназ'бирує со'б'ї цибулин'а ў торбинки / поприўїезуй до бан'тини на пуд'ї / о // там во'на йо'го збе"р'їгала / а ўже на Вели'гдин' при'носила цибулин'е / ски'дала ў бан'а'чок йа'кис' / о // вода зак'їпала і то'ди опу'скали т'ї йаїц'ї і во'ни трошки пок'їп'їли і наби'рали та'кого чир'воно ко'ричнивого кол'ору // то були фаїн'ї писанки / не" то шо з'ара йа'кас' х'їм'їя / йак помастит тоў х'їм'їю тоў фарбоў ту писанку /

опте"рибила йайце / а воно на с'под'і чир'воне" / |б'іли / зил'ене / |сини / йаке |хочиш // а тоди н'ічого н'ікуди на йайце не" пе"ре"ходило / було йайце йак намал'оване" // а хто хт'іў шоп зе"лени було йайце / то б'рали кропиву / і так |само на'варували ў кропив'і / таї було зил'ене йайце / і було чир'вони йайце / о // а ше |можна було ў зв'іробойі / ба'гато на'кидати зв'іробойу / і туда опу'стили то йайце і воно та'кож було чир'вонен'ке // хто ўм'іў |фаїно мал'у'вати / то тої мал'у'ваў |воском / ў'с'аке рос'писуваў на тих / крашан'ки та'к'і |фаїн'і |р'ізні / о // то'то було т'рохи інакши йак |зара / |зарас ідут на ба'зар на'купл'ат л'іпучок / таї тоў л'іпучоў обл'іпл'ат йайце таї ўже та'ка |фаїна |писанка шо йа ти дам / о // а ў ни'д'іл'у / таї ше к'лали ў |кошик хр'ін / к'лали ў |кошик |масло / з'бите ў|дома з'і сми'тани в'іт ко'рови / бо то ўс'о с'а |мало посв'атити / це було св'а'чени / се прино'силос'а на об'іс'т'е і то воно |мало ц'іл'ушч'і ўлас'тивос'т'і так'і / бо ўже йо'го при'н'іс на пуд'віре ос'в'ачине в'ід ко'рови / в'ід худоби с'вої / бо м'н'асо ту'ди |несли / а м'н'асо т'реба ўр'ізали обоўйас'ково // хто буў та'киї за'можн'ішиї / то |р'ізали поро'с'а / о // і з'начит с' |того поро'с'ати ро'били і кубасу / і ро'били |шинку та'ку |дуже |добру / і то ўс'о гос'подар з гос'подинеў |несли св'атити // то воно ос'в'ачувалос'а / то хо'з'аїство |велос'а в'ід |того і так воно |мало |бути // та'кож ко'пали хр'ін / то ц'ікаво було то / шо су'с'іди ўсе зма'галис'а / ў |кого |доўшиї хр'ін бу'де ў |кошику / ў |кого пели'хат'ішиї / йа'киї |гичку ўже |маїе та'ку // а то ве"сна / ше не" повила'зило з зе"мл'і / де лиш де не" де йа'к'і лис'точки зе"лен'і / о // а то важ'ливо / шо'би хр'ін маў |голову кучи'р'иву / о / то було |фаїно // йак ўже вигл'адаїе зе"лениї лис'ток с' |кошика / о // таї та'ке / таї шли до |церкви / ў|досв'ігом // ўно'чи ішли до |церкви ўс'і / і |д'іти ішли / і до'рос'л'і / і ста'рен'к'і бап'ки // ішли ўс'і / ўс'і ішли до |церкви / дз'вони |били / до |церкви / ўс'і с'п'івали / ўс'і ста'вали кру'гом с' |кошиками |коло |церкви / |бат'ушка с'в'атиў то'то ўс'о / чи'таў мо'литву / і по'тому ўже кро'пиў |кошики / опхо'диў три ра'зи кру'гом |церкви с' |п'іс'н'ами ў'с'акими / і тоди ўже т'і с'в'ачен'і |кошики |несли до|дому // та'кож с'в'атили с'іл' / мак // ко'лис' ше наш |тато / |наш'і йак бу'ли ше жи'в'і / о // то ўсе прихо'дили до|дому / б'рали ту с'іл' і за с'ходом |сон'ц'а ішли і опси'пали ўс'о под'в'іра кру'гом / ўс'і бу'динки опси'пали |солеў // то ка'зали шо н'і'йак'і зл'і |сили не" |будут с'і ч'іпл'ети |хати / о // і громо'виц'і |будут обми'нати / та'кож збе"р'італи ше ў сил'і ло'зу / або ше іїнакши називали |шутка / так |само іїїї збе"р'італи йак обе"р'іг ў |хат'і // по'тому б'рали ту ло'зу з |вербнуйї не"д'іл'і і ниў вигочили худобу |першиї рас' |пасти / на дв'ір / на |поли // ка'зали / шо то йак тоў

лозоў вигнати ко́рову / то ко́рова бу́де ситна / фа́йна / бу́де до́бре пасти́са / бу́де да́вати ба́гато мо́лока // та́кож ту ло́зу ше збе́р'італи ў ха́т'і за о́бразом // ка́зали / шо́ йа́кшо би́ часом дес' се́рид л'і́та бу́ла ду́же с'ил'на зліва / а чи́ ду́же бі́ли гро́ми / то́ винисти ту ло́зу і́ кину́ти йі́й на пуд'в'іру / то́ то'д'і стра́шн'і́ с'или та́к'і при́родн'і́ ўс'і́ в'іт'ступла́т / не" бу́де та́ких гро́м'іў / не" бу́де та́ких бли́скаво́к / о // то́ та́к'і бу́ли засти́реже"н'а та́ких в'ід при́роди / за до́по́могою́ Бо́жойі́ с'или та́койі́ / о // та́ то ба́гато бу́ло ўс'а́кого р'і́зного // ка́зали ду́же гра́д і́де / то́ т́реба шо́би хто́ йе́ п'ершы́ ў с'і́м'йі́ п'ерв'і́сток з д'і́теі́ / шо́би в'и́йшоў на дв'і́р і́ пе"ре"ку"сиў то́й гра́д / то́ не" бу́де г'ра́ду / о // то́ та́к'і ўс'а́к'і́ йе́ в'і́руван'а л'у́деі́ / та́к'і́ надпри́родн'і́́ с'или / і́ с'илу́ Бо́жу́ пр'оти́ при́родн'ойі́́ с'или / то́ йе́ ўс'о́ в'ід Бо́га // та́й та́к'і́ об'р'ади́ ми́ з'найі́м //

Село Лисківці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Войтюк Марія Павлівна, 1936 р.н., освіта – 8 класів.

– Як святкуєте Великдень?

– Ц'ого ро́ку Па́ска бу́ла о́динац'а́того к'в'і́тн'а / хо́чу ро́ска́зати ў́ нас па́ску св'а́т'а́т' п'і́д са́мий ра́нок / при́ход'а́т л'у́ди с чу́жих с'і́л пр'ийі́жайут ма́шинами́ с Ча́бан'і́ўки / Лип / з Г'рушки ба́гато л'у́деі́ / за́ра ў Г'рушці́ то́же" ст'ро́йці́а це́рква / але" во́на ше по́ка ў ре"монт'і́ // пр'ийі́жайут / при́ход'а́т п'і́шки і́ бат'у́шка к'ропи́ ўс'і́х // ро́ска́зуйут ко́ліс' ца́р не" по́в'і́риў в І́суса Хри́ста / а Ма́р'і́я Магда́л'і́на ўз'а́ла чи́сте йа́йечко на́ руку і́ п'і́днесла до́ н'ого́ і́ в'і́н сказа́ў / йа́кшо ст'ане" йа́йечко че"рвоне́ / йа́ то'б'і́ по́в'і́ру / йа́кшо не" / то́ не" по́в'і́ру / і́ на йі́йі́ р'уц'і́ йа́йечко ст'ало́ че"рвоне́ // та́к в'і́д тих пор по́чали пи́сати пи́сан'ки / кра́шан'ки ма́л'ува́ти / ма́л'у́ють / та́к ми с'в'а́т'ку́ємо Па́ску // при́ходимо́ до́дому́ і́ там т'ро́шки с'ира / т'ро́шки сала́ / коўба́ски // па́ску пе"к'ти́ т́реба ба́гато жо́ўт'к'і́ў / цу́кру / і́з'уму / зам'і́сити т'і́сто / ви́робл'а́ти р'ино́чки / хто́ о́дин то́ мо́же" спе"к'ти́ со'б'і́ ў ду́хоўц'і́ / ван'і́л'і́ну / шо́б во́на па́хла і́ з'ве́рха т'ро́шки прит'ру́с'ува́ти / тим шо́ за́ра прода́йут //

Інформант: Маковецька Лідія Григорівна, 1938 р.н., освіта – 7 класів.

– Ў́ нас ў́ йа́ркови́ ше́ йе́ кир'ни́чка / там х'рестик / це́ даў́н'а кир'ни́чка там во́да чи́стен'ка́ / ви́дно а́ш до́ дна́ / на Возне"сен'і́я

до Паски йак с'в'ати'мо паску / Господ' хо'ди'ю по зе'мл'і / а на Возне'сен'і'а Господ' возн'іс'а ўже на небо / його О'тец' забраў / ми їдем на Возне'сен'і'а / бат'ушка їде і ўс'і ў церкв'і хто йе / до кирнички / чи'таец'а мол'ебе'н і там наби'раем ц'ейі во'дички // кажут / шо ц'а во'дичка пома'гаїе в'ід о'чеї / т'іл'ки ў ко'го бо'лат' о'ч'і / но й'її треба б'рати до сх'ід' сонц'а і ки'дають ту'ди мо'нети / так ми тут жи'вем //

Селище міського типу Теофіполь Хмельницької області

Інформант: Гончарук Любов Іванівна, 1938 р.н.

– *Що таке гайвки?*

– Во'пше бу'ли традиц'ійі д'уже ха'рош'і / особ'ливо йак на Паску зби'рали'с'а ўс'і д'і'ї'чата і с'п'і'вали п'іс'ні гай'ї'юки // ўсе се'ло схо'дилос'а на гай'ї'юку / ста'р'і л'уди б'рали з со'бою / хустки ве'лик'і / ве'лик'і т'і хустки // во'ни п'іт'стел'ували н'ими і ц'і'лих три дн'і слухали гай'ї'юки // гай'ї'юки д'уже кра'с'ів'і // ўс'і д'і'ї'чата б'рали'с'а ко'лом і сп'і'вали т'і гай'ї'юки // ну во'ни р'ано при'ходи'ли і ўже так до в'ечора і ўс'і бу'ли зад'о'воле'н'і // ну а те'пер зви'чайно традиц'ії та'ких не'ма / ўже не'ма тих гай'ї'юк //

Селище міського типу Смотрич Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Кітаєвич Євдокія Артемівна, 1923 р.н., освіта – 5 класів.

– Вербна не'д'іл'а / йшли до церк'ви // бат'ушка п'равиў / с'ва'ти'ю ло'зу / та ло'зу і ло'зу розда'ваў л'уд'ам // ран'че так бу'ло // те'пер ўс'екий не'се ж'мути'к ло'зи на с'вата / а ран'че ў церк'ві це маў с'тароста там церк'ви і ти'її двац'атка // во'ни й'їхали' / нару'байут т'ой ло'зи / при'возили до церк'ви і ў церк'ві йе шо розби'рають // ти при'їшла / ти при'їшла // хто г'іло'чку / хто дв'і розби'рали і ўже бат'ушка пос'ва'тиў // і йшли з ло'зо'ю до'дому / о // то ўже за мене' ка'зали / бе'ри до'бру ло'зу / бо ў тебе' ху'доба / ко'рови // шоб вигнати ко'рову п'ерш'ї раз п'астри ло'зо'ю // а йак при'ходили до'дому з ло'зо'ю ка'зали / ло'за б'їе / не' йа б'їу / ч'ере'з т'ижде'н' не'да'лечко че'р'воне йа'ї'ечко / за т'ижде'н' Ве'д'ли'де'н' // ти'ї та'ке бу'ло //

Село Розсоша Хмельницького району Хмельницької області

Інформант: Горохівська Євгенія Іванівна 1946 р.н., освіта – 8 класів.

– Як готуються до Великодня?

– Під'готуєш айуц'а до Паски / с четверга починайут зам'ятати пудв'іра / прибиратис' кругом шоб чисто було пудв'іря / ў ха'тах ў ком'натах прибирати / пило'сос'ат / вити'райут і мийуц'а ў чистій четвер / обов'язково митис'а т'реба / ў п'ятниц'у пе'чут паску / не / ў п'ятниц'у ни пи'чут паски / ў четвер пи'чут паску і ў суботу / а ў п'ятницю ви'нос'ат плашч'і'ї'ниц'у / то паски ни можна пек'ти вот / ну шо го'тоўл'ат / йак паску пек'ти / наприклад' йа пи'чу так / п'ятнац'іт жо'т'к'і'ї' три йа'ї'ца так виби'вайу з б'їл'ками розби'вайу / сахар по' ў'кусу да'їу шоб солотка паска була / сто грам д'рождж'і'ї' на л'їтру молока к'їп'я'чоного солоткого і ўс'о / і ўс'о і і'з'ум по'мила теп'лен'кою во'дойу / тоді га'рачойу залила шоб в'ін на'пари'є'ї' і в'їтц'ї'дила / в'ик'їнула чистен'кії ўже ў паску ў т'їсто / зам'їсила / добре вим'їсити паску шоб во'на була пух'ка / смачна / і ўс'о / викла'даїу ў форми / п'їди'їшли ў формах паска помас'тила йа'ї'їчком і ўже на'кал'ана духо'їка і йа ўса'жуйу паску пек'ти / ўс'о і їдемо ўже з'вечера їдем до церкви св'а'тити / св'а'тат шо на паску / паску / йа'ї'їчка крашан'ки / ну йа крашан'ки роблу с цибу'лин'а / от ў цибу'лин'ї йа ва'ру шо і д'їти р'учки не вима'ст'ат н'ї'чо / ше шо / м'їасо / коўба'са / ко'лечко коўба'си до'машн'ойї / м'н'аско за'печане / хр'їн св'а'тїмо / ну хто шо хоче то там соб'ї / ну ше си'л' йа ста'ўлу св'а'тити / масло тоже би'ру / а хто хоче то ше хр'їн бе'рут не на'тертиї / а та'кії вико'пайут і шкра'байут / св'а'тат тоже / хто соб'ї йак хоче / поме'дори купл'айут / ог'їрки тоже св'а'тат на Паску ну та'ке / і п'разнуйут / при'ходат до'дому п'разнуйут Паску //

СВЯТО ТЕПЛОГО ОЛЕКСИ (30 березня)

Селище міського типу Смотрич Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Кітаєвич Євдокія Артемівна, 1923 р.н., освіта – 5 класів.

– Розкажіть про свято Теплого Олексі.

– Ну а на Теплого Во'лексіє / та на Теплого Во'лексіє п'чолї ви'л'їтайут // то на Теплого Во'лексіє // а на Йура / то ка'жут йак'шо на

Йура кузут во'ди нап'йец'а п'ід по'рогом / то до Паски в'іл нап'сец'і //
ўже паша в'иросте // о / та'ку п'рипов'ітку л'уди гово'рили° // на
Благо'в'ішче"н'а кажут / шо не° можна йти ў л'іс / бо ўс'і ко'машки /
з'м'ійі ви'лаз'ат з 'норок // йак Бог / кажут / 'земл'у у'каже" / бо кажут
шо до Благо'в'ішче"н'а не" можна са'дити / бо ше Бог 'земл'у не"
побласло'виў // а йак ўже побласло'виў / то ўже 'можна са'дити то'ди
ўс'о // бо ўже ви'ходи'т ўс'о зо зе"м'л'і / ви'лазит / о //

СВЯТО ЮРІЯ (6 травня)

Село Самчики Старокостянтинівського району Хмельницької області

Інформант: Москалюк Тетяна Дмитрівна, 1937 р.н., освіта – 7 класів.

– Як святкували Юрія?

– Дуже гарне с'в'ато / це с'в'а'того Йур'ія // ў нас 'тоже 'дуже
йо'го с'в'ат'куйут' і йо'го с'в'ат'куйут' 'шостого т'раўн'а / ўже шчи'таіте
л'і'гом // ну ше ко'лис' мо'йа 'бапка распов'і'дала / шо це / шо 'ц'ого дн'а
випа'дала ц'і'л'ушча ро'са на ўс'і рос'линки / і на 'б'іл'ї / ў'бие'рали ў 'б'ілу
скатеир'тинку чи рушни'чок / кл'али хл'і'б с'іл' / а 'пот'ім за'п'рошувала
тих / хто там буў об'ї'ти 'ниву / чи 'поле / чи го'род т'рич'і / т'рич'і // і
оп'ходиели / а п'іс'л'а 'ц'ого бат'ки з'бие'рали з рос'лин тут ту ро'су і з
'нейу з'машчували со'б'і 'рани / ў'ми'валис'а 'нейу / і шчи'е'талос'а / шо
во'на во'на 'буде / дас'т' / дас'т' л'у'дин'і здо'роў'я //

РОЗДІЛ 3

ТРАДИЦІЙНІ ЛІТНІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

3.1. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ТЕМИ

1. Особливості комплексу літньої обрядовості українців.
2. Стрижневі слова-поняття українського національного типу в літніх обрядах.
3. Номінації Зелених свят. Їх походження.
4. Номінації святкування Спаса.
5. Номінації святкування Маковія.
6. Тематичні групи лексики у текстах про літні обряди.
7. Назви обрядових страв літнього періоду. Походження назв.
8. Прислів'я та приказки, пов'язані з обрядами літнього періоду.
9. Словесні символи обрядів, у яких зафіксовано світогляд народу.
10. Діалектизми в обрядових текстах (літній період).
11. Обрядові фразеологізми.
12. Варіанти та синонімічні ряди фразеологізмів літньої обрядовості.

3.2. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Система рекомендацій і застережень, оберегів і запобіжних заходів у літніх обрядах: етнолінгвістичний аспект (на матеріалі N говору (говірки села N)).
2. Традиційна народна мораль села N (N говору) в етнолінгвістичному аспекті.
3. Слова-символи у текстах про літні обряди села N (N говору).
4. Повір'я та прикмети у літній обрядовості села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
5. Фольклорні елементи у текстах про літні обряди.
6. Номінації літніх обрядів села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
7. Ареальна характеристика обрядової лексики (на матеріалах текстів про літні обряди).
8. Номінації атрибутики літніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
9. Відбиття діалектних рис у текстах про літні обряди N говору.
10. Дійства у літніх обрядах в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).

11. Номінації страв і напоїв літніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
12. Фразеологізми у текстах про літні обряди села N (N говору).

3.3. ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.01 – українська мова / І.В. Бочарова. – Київ, 1999. – 189 с.
2. Ігри та пісні. Весняно-літня поезія трудового року / упорядкування, передмова і примітки О.І. Дея. – Київ : Наук. думка, 1963. – 670 с.
3. Календарно-обрядові пісні / упор. і вст. ст. О.Ю. Чабанюк. – Київ : Дніпро, 1987. – 390 с.
4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [монография] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
5. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : у 3 кн., 6 т. / Степан Килимник. – Факс. вид. – Київ : АТ «Обереги», 1994. – Кн. II. – Т. 4: Літній цикл. – 1994. – 528 с.
6. Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди / О.В. Курочкін // Українці: Історико-етнографічна монографія : в 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 297–332.
7. Моспанова Н.Ю. Добро и зло / Н.Ю. Моспанова // Антологія концептов : в 5 т. / [под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина]. – Волгоград : Парадигма, 2005-2008. – Т. 3. – С. 53–67.
8. Народні пісні Буковини в записах Юрія Федьковича. – Київ : Музична Україна, 1968. – 222 с.
9. Народні пісні в записах Івана Франка. – Київ : Наук. думка, 1981. – 335 с.
10. Народні пісні з-над Дністра в записах Євгенії Ярошинської. – Київ : Музична Україна, 1972. – 323 с.
11. Осташ Н. Про назви літніх християнських свят українців: Зелені свята / Надія Осташ // Діалектологічні студії. 1.: Мова в часі і посторі / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – С. 248–268.
12. Пісні з Волині. – Київ : Муз. Україна, 1970. – 332 с.
13. Пісні Поділля. – Київ : Наукова думка, 1976. – 523 с.
14. Ужченко Д.В. Етнографічний дискурс говірки як джерело фразеологічних інновацій / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2008. – № 2. – С. 59–73.
15. Ужченко Д.В. Що за структурно-семантичною східнословобожанською фразеологічною моделлю / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2009. – № 2. – С. 90–106.
16. Українська минушина : ілюстр. етногр. довід. / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. – Київ : Либідь, 1993. – 256 с.
17. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 323 с.

18. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського. – Київ : Наукова думка, 1974. – 782 с.
19. Українські народні прислів'я та приказки. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1961. – 526 с.
20. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упор. А.П. Пономарьова та ін. – Київ : Либідь, 1992. – 638 с.
21. Філіпчук М.В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Київ, 2007. – 20 с.
22. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – Київ : Наук. думка, 1983. – 526 с.
23. Черепанова С.О. Філософія народознавства : навч. посіб. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2008. – С. 186–214.
24. Чубинський П.П. Мудрість віків : українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського : у 2 кн. / П Чубинський. – Київ : Мистецтво, 1995. – Кн. 1. – 224 с.
25. Шарапа М. Назви обрядових предметів як лексико-семантична група номінації традиційних весняно-літніх календарних обрядів Середнього Полісся / Марина Шарапа // Волинь-Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіон, проблем. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – Вип. 22. – С. 381–392.
26. Шкаровська Т. До питання семантики шанованих днів народного календаря (на матеріалі говірок середньополісько-наддніпрянського порубіжжя) / Тетяна Шкаровська // Наук. зап. : філол. науки. – Вип. 81. – Київ, 2009. – С. 81–86.

3.4. ТЕКСТИ

ЗЕЛЕНІ СВЯТА

Село Берездівці Миколаївського району Львівської області

Інформант: Мазура Марія Михайлівна, 1943 р.н.

– Як святкували Зелені свята?

– Ма'йали бе^нрезоў а'бо чим / чи 'йас'ін'ом // на Івана во ма'йали да'х'іўки к'в'ітами / 'з'іл'ом ма'йіли / п'ід^т да'х'іўку п'хали / а те^нпер но си |ф'іртку зама'йейут і то'во на д'верох хтос' пос'таве / хтос' не^н пос'таве // а не^р'ш'і то так по'п'ід^т да'х'іўку так п'хали к'в'іти // то'дї б'рала друг'і 'через' р'ік / шо с'і там ли'шило то 'вик'інула і с'в'іж'і запи'хала // йа ўсе ма'йала 'дос'в'іта на Івана / о // а йа 'рано ўс'тала таї 'мама ўс'тала / 'ану стан' поди'вис'і йак 'хату ти зама'йали хлоп'чиска / позапи'хали йак'іс' к'в'іти ве^н'ликих / то там / то там // ко'ли йа 'нав'іт' ў 'хат'і 'була / йа не^н 'вид'іла йак во'ни то п'хали // йа с'тала 'дос'в'іта да'ваї / а во'ни ўже зама'йали // во'ни прихо'дили ўсе 'вечир / пос'і'дали п'ід^т 'хату і гово'рили смо си ўс'і //

– П'їшла на Івана / а йа хату маїяла ўсе з в'ечора / з'найеш / би н'е р'ано / а во'ни ме'н'ї приш'ли замаїяли йак'бут' / йак'бут' // йа р'ано ўстала / д'иўл'ус'ї / йуї / йак хата за'маїяна // п'їт'а дах'їўку з'найеш позап'їхали // йа з'церкви їшла таї во'ни см'їйуд'ї з мене // каже / ти чо хату не' замаїяла? / та йа кажу їд'їт с'ї подив'їт йак ф'аїно замаїяла // во'ни с'ї за'чили см'їїяти // кажут то'то ми ти замаїяли / кажу та йа з'найу шо то ви //

Село Увисла Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Бойко Галина Василівна, 1959 р.н., освіта – 8 класів.

– На Зе'лен'ї с'в'ета п'аруб'ки з д'їўками виби'рали м'їсце / нап'риклад ў пол'ї йак п'асли ху'добу // од'но м'їсце не' р'ухали / ага / то б'уде'м запуш'чали со'б'ї тра'ву на зе'лен'ї с'в'ета // то називали на зе'ле'н'їўку // там не' го'нили п'асті // тра'ва шоб' п'їдро'сла т'рошки // і по'тому купали ў земл'у к'ругле таке / та'ку й'аму / йак'рас на ко'л'їна / ж'иби л'удина с'їла со'б'ї на земл'у / а но'ги зап'їхала у то'ту й'аму / в'икупали с'ходи / і т'ими с'ход'ками захо'дили до' споду / до тойї й'ами // а нап'роти тих с'ходо'к з'робили хрест // м'їс'їц' / то таке'во / то по'к'райували на тра'в'ї / до' того' їше виби'рали зе'леним / б'рали л'ипу / л'їш'чину / ўс'о до'ўкола ўб'рали // так т'рошки д'ал'ше в'їт того' / ж'иби не' зава'жало / йак с'їдали / ўс'о маїїли / ну / і там при'носили з до'му ўс'о / шо т'реба / йаїїчка / сир / масло / ў'ак'ї нап'итки / го'стилис'ї // то б'уло д'уже'м весе'ло / спраўл'али Зе'ле'н'їўку // д'ругий раз' П'ет'ра // при'ходить / П'ет'р'їўка / тоже' виби'рали та'ку с'аму д'їл'анку / але'м ўже не' к'руглу // а п'ет'р'їўка ўже б'ула на квад'рат / квад'ратна / і то саме / но'ги ж'иби б'ули ў зе'м'ли / ж'иби со'б'ї с'їў / і тоже'м о'бмаїували до'ўкола зе'леним // пог'їм тоже'м с'ї го'стили на то'му / пе'ре'важно мо'ло'т' / стар'її н'ї / пасту'хи / кут'р'ї ў п'оли п'асли // п'аруб'ки' / д'їўчата л'убили та'ке ви'робл'ати / то б'уло'м д'уже'м весе'ло / зарас тако'го не'ма // ўс'о зане'пало' //

Село Ходамків Козівського району Тернопільської області

Інформант: Астриб Любов Іванівна, 1947 р.н., освіта – 4 класи.

– *Як святкували Зелені свята?*

– На Зе'лен'ї с'в'ета та ўс'ї з д'їўками виби'рали м'їсце / нап'риклад ў пол'ї дес' / де п'асли ху'добу // од'не м'їсце на'рухали / а не гуш'чаву / р'вали со'б'ї тра'ву на Зе'лен'ї с'в'ета / то називали на

зеле'н'іўку // там не го'нили 'пасти / тра'ва шчо'б п'ідро'сла т'рошки // і по'тому ко'пали ў 'земл'у та'ку 'й'а'му // 'й'ак'раз на ко'л'іна / 'же'би л'у'дина с'іла ў ту / 'й'а'му / 'земл'у / а 'ноги зап'хала ў 'й'а'му // 'вико'пали с'ходи і 'тими с'ходами за'ходили до с'поду 'тойі 'й'а'ми / а наў'проти тих с'ходок зро'били хрест / 'м'ісце то та'ке покри'вали на тра'в'і / до 'того 'вибрали ше зеле'не / брали 'липу / л'іш'чину і ўс'о доў'кола ў'би'рали // так т'рошки 'дал'ше в'ід 'того // 'же'би не зава'жало 'й'ак с'і'дали / ну ўс'о ма'й'іли / ну і там при'носили з 'дому ўс'о / шо т'реба / 'й'а'й'ечка / рис / 'масло / ў'сак'і на'питки / гос'тили ўс'і // то 'було 'дуже 'весело / скла'дали на т'ілку / д'ругі' раз Пет'р'іўко // при'ходит / Пет'р'іўку називали та'ку 'пеўну д'і'л'анку / 'але ўже д'ругу / та Пет'р'іўка бу'ла ўже на квад'рат / квад'ратна / і то 'са'ме // ко'пали / шоб 'ноги 'були ў 'земл'і і опкла'дали зе'лене / 'пот'ім 'тоже то'во ўс'о / пере'важно 'молод' / ста'р'і пасту'хи 'були 'пасли / 'бапки // д'іў'чата л'у'били та'ке ви'робл'ати / то 'було 'дуже 'весело / 'зараз та'кого не'ма / ўс'о зане'пало //

Село Велика Побійна Дунаєвського району Хмельницької області

Інформант: Холодюк Ганна Іванівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– *Які традиції є на Зелені свята?*

– На Зе'лен'і с'ва'та ідуть л'уди на ц'винтар / приби'райут 'коло гроб'іў і ма'ят // ма'ї се назива'єс'а / то шо 'Господ' ў п'я'адис'аті'ї ден' п'і'слаў с'ва'того 'духа на 'земл'у а'посто'л'іў / то х'рами 'Господн'і украшуйу'ц'а 'зеле'н'у і 'хати зати'кають 'зеле'н'оў / і хл'і'ви / і ўс'о // бо се 'Господ' послаў с'ва'того 'духа на а'посто'л'іў на п'я'адис'аті'ї ден' свого воскре'с'і'н'а //

Село Гаврилівці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Цвіляк Ніна Михайлівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– *Які традиції були на Зелені свята?*

– 'Й'ак при'ходили Зе'лен'і с'в'ета // то ўже 'й'ак при'ходили с'в'ета / то 'кожен пасту'х маў при'кра'сити с'вою ко'рову 'майом / ў'дома на под'в'іру / на об'іс'т'у / замайували на б'рам'і / а 'такош запи'хали та'к'во кусок г'і'л'а'чок де'реў / к'лена або 'липи // запи'хали 'поп'ід' ст'р'іхоў / шо'би к'ругом ўс'уда бу'ло зе'лено // 'коло 'хати 'тато ўсе заби'вали 'колика // ми та'ку ве'лику г'і'л'а'ку при'носили / з л'іса / при'ў'йезували

йііі до того колика / то то воіні ўже так фаіно було коло хати // а пастухі ў л'іс'і мали замайувати своїі корові / то ше дома ми с'і рихтували до того / шо майємо майіти т'і корові // то ми приўезували шнуркі / йім до рогаў / ўже потому ў л'іс'і були перше / б'рали кусок хл'іба / шоб корову заманіти до себе / прикликати / приручити // таі ўже йііі фаіно г'ладіў // о'дин запихаў г'іл'аки за тоі шнурок / шо му приўезали до рогаў / г'іл'аки зат'агали аж тако до морди / до нося // корові шнуркамі / воіні зачінали брикати / гедзитис'а / ногами кидати // але воіні спочатку гедзилис'а / гедзилис'а і потому ўтихомирувалис'а і потому фаіно так ішли додому // т'і корові фаіно ідут / йак т'і олен'і з рогами / фаіно так тоі маі тр'ісец'а / і коже"н заб'ігаў напе"ред / шоб подивитис'а / чийа корова наіфаін'іша // багато так шо коли д'ідут додому / шо позл'ітаі тоі маі / але шо важливо було / шо ми його майіли // а те"л'етам пліли з г'іл'ачок так'і в'інкі / і чере"з голову закладали йім на шийу / і тими в'інками тин'ду / рин'ду ішли додому // таі ўже дома мама приўіаже ў с'тайу / майі в'іч'іпали / шнурок / бо то не" кожна корова тоі шнурок на рогах ноіси // бо йе так'і корові / шо йііі лоскоче тоі шнурок / то воіна не" хоче його тримати / фиркайе / б'йе / головоў мо'тайе // то так'і були Зе"лен'і с'в'ета // а ўже потому п'іс'л'а Зе"лених с'в'ет ше майіли об'іс'т'а на Івана / а на Івана Купала то ўже ў б'рам'і с'тавили маі с' такоого великого лопуха / пелехатого / фаіного // то два лопухи запихали ў б'рам'і / то так на Івана час' майіли //

Село Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Які традиції були на Зелені свята?

– За Зе"лен'і с'вата н'ічо / к'роми того шо / с'вато / там воп'тикайут дере"вом хату / на браму кладут / хаіти то так воп'тикали / бо то були стр'іхи / а зара куда зап'хайеш? // дерево ломали / таі так запихали до самоіі зе"мл'і / а тр'ошчу к'ідали по зе"млі / на ст'іл к'ідали тр'ошчу / вот за тр'ошчу йа туб'і не" скажу / шо тр'ошча в'означала / а дере"во / шо зе"лена / Зе"лен'і с'вата / то повіно бути зе"лене // шоп ве"лос'і хаз'аіство //

Селище міського типу Стара Синява Хмельницької області

Інформант: Гук Олена Олександрівна, 1945 р.н., освіта – 10 класів.

– Які традиції були на Зелені свята?

– Ну шо за йаке сказати / розкажу за Тр'їцу / ў нас дуже ха'рош'і обичайі Тр'їці / звечора пускайут д'ї'чата на р'ічку / в'іночки пле'тут / пот'ім чисто ста'р'і зби'рајемос' на вулиц'і / чистили к'ирниц'і / шоб дошчики ішли / шоб во'дичка була ха'роша / по'чистим кир'нички // а на Тр'їцу / на цей ден' ідем до церкви / ў хат'і приби'рајем з'іл'ам зе'леним ўс'аким і ўсти'л'ајем пол / в'ішайем в'іночки кру'гом ў хат'і / шоб зе'линен'к'і були / цв'іт йак ха'рошо цв'іте йак сказати / вака'їя с'ігда дуже гарно пахне / кру'гом приби'рајемс'а і майем / це такий ў нас одих // йак йаке с'в'ато це'р'коўне / то ходим до церкви / ў нас се'л'і зараз йе дв'і церкв'і і пост'ройали тр'ет'у таку капличку // була баб'ка ў нас / во'на замолоду з д'ецтва хо'дила ў церкву і по'мерла / ўней не'було д'іток / во'на подарувала ўсе шо мала / ўсе подарувала ў церкву // на й'їні хат'і / де ўней сто'йала хата / пост'ройили таку капличку / прамо мален'ка церква / дуже гарна / дужи'е прибралі л'уди // баб'ка пере'дала ўсе сво'є шо мала і грош'і / во'на зби'рала в'ік / бо во'на була самотн'а і ўсе до церкви пере'дала // бат'ушка пост'ройіў на й'їні са'диб'і / пост'ройіў церкву // зараз'е ми ходим ў ц'у церкву у в'іл'ну хвилину //

ІВАНА КУПАЛА

Село Берездівці Миколаївського району Львівської області

Інформант: Гаврилюк Володимир Іванович, 1945 р.н.

– Як святкували Івана Купала?

– Ўден' ми / мал'і були ше / ск'іки там / по два'наїц'ат' / по штир'наїц'ат' рок'іў / хлопчу'р'і // мус'іли нар'вати вишн'і // вишн'і мали бути обоўйас'ково по дв'і / по три на че'ре'мков'і / с чере'мками / в'ідали д'ї'чатам // д'ї'чата плели з'е них таке йак ко'са / ну так опл'італи одна до одної / одна до одної або до ве'рбовойі г'ілочки / г'ілочок / ну з верби таке йак йа'линочка / о // і тими вишн'ами ўби'рали / а пот'ім ўвечи'р ўже па'лили во'гон'і ми мус'іли / то г'іл'це називалос'а / ми мали ўк'расти а во'ни нас би'ли чим по'пало // і во'гон' го'р'іў до ранку / але то було не с'і с'омого на вос'ме / а с'і шостого на с'оме / то'му шо с'омого рано ми мус'іли / йак фа'йна по'года / ми мус'іли ди'витис'а йак сонце ўста'вало і казали шо сонце ку'пайец'а // і в'ірили до того / шо с'і зда'вало / шо сонце то в'ип'ірне то п'ірне // то кожен ден' так само / але так зда'валос'а / шо сонце ку'пайец'а / ну

Івана Ку'пала // і ўс'о / ро'сходилис'а по до'мам / але ц'ілу н'іч во'гон'
 го'р'іў / скакали 'черес' н'ого // а па'порот' шу'кали / ну то с'тарш'і
 кавал'ар з д'іўко'ю / п'ішли ў л'іс па'порот' шу'кати цв'іт // ну не"
 з'найу чи найш'ли / наў'р'ат // ше йа мал'им бу'ў / в'ийіхаў на нау'ку / не"
 парупку'ваў йа у се'м'л'і / а п'ітсвинком ше там ба'ви'лис'і // але д'іў'чата
 сам'і вишн'і не" мали пра'ва р'вати / ми м'ус'іли нар'вати / при'нести
 і ба'жано не" з до'му / а ўк'расти / і то т'реба бу'ло / шоб бу'ло дв'і три
 на чере'м'ку / а йак то во'ни ўй'азали йа 'того не" з'найу / тра'во'ю чи
 чим //

Село Худівці Борщівського району Тернопільської області

Інформант: Прокіпчук Софія Ільківна, 1931 р.н.

– Ў нас бу'ло 'ози'ро / во'но бу'ло так на гор'б'і і йа ше ў ди'тинств'і
 ше з одно'ў д'іўчи'но'ў ходилим / бо там д'ужи па'порот' / па'порот'
 ро'сла та'ка ве'лика / та'ке л'ист'а / та'ке во' па'порот'і ро'сло ў т'ім
 'ози'р'і / і ми ка'жи'м ідем / бо то гово'рили шо то з'ір'вати па'порот'і
 цв'іт прот'іў Івана Ку'пала / ў ту н'іч / прот'іў Івана Ку'пала з'ір'вати
 той цв'іт / то йо'му ў'со бде си ўт'во'рати ўс'і каси / ўс'і банки / ўс'і
 мага'зини / ўс'о бде си ўт'во'рати / буди'е д'ужи до'бри'е б'жити йак з'ір'ве
 тої па'порот'і цв'іт / се та'ка / ну йа з'найу чи ба'йка чи праў'да / ну али'
 та'ке при'пов'ідали стар'і л'уди / ну і ми п'ішли за тоў па'порот'о'ў /
 ше з одно'ў д'іўчи'но'ў / нар'валим тойі па'порот'і і ідем до'дому / а то
 да'леко бу'ло в'ід си'м'ла / ў нас се'м'ло р'ітко / і ідем до'дому і ўз'алим
 при'брали хрест / на по'ли сто'йаў хрест / і шо пок'лади'м ту па'порот' /
 па'порот' ў'пади'е / шо пок'лади'м / па'порот' ў'пади'е / ну таї ни'е годн'ім
 при'б'рати тої / при'шли до'дому і ка'жим ма'м'і / а ма'ма ка'жи / то
 ни'е ма'жна па'порот' ў хрест при'би'рати / бо то 'чортови'е на'с'ін'а /
 'чортови'е 'з'іл'а / на хрест йо'го ни'е ма'жна к'ласти / ну а ми в'ітки
 з'нали / д'іти / д'іти мал'і були / до ш'коли хо'дили / д'ума'йім / а
 хрест сто'йіт / а ми нар'вали тойі па'порот'і / ни'е сем до'дому / і та'ка
 іс'тор'і'я // до 'того 'ози'ра п'ішоў чо'лу'в'ік / бо хт'іў па'порот'і ц'в'іту
 на І'вана і ўз'аў со'б'і с'в'а'ченої к'реїди / се в'ін сам ро'сказу'ваў сеї
 чо'лу'в'ік / ўз'аў с'в'а'чену к'реїду і стаў там / ми'ежи'е тоў па'поро'т'о'ў /
 бо во'на на 'бери'з'і / па'порот' / ни'е в'ози'р'і / в'ози'р'і то л'і'л'і'ї д'ужи
 були / о / і обре'с'лиўси наў'коло с'в'а'чено'ў к'реїдо'ў а'би до 'него н'іхто
 ни'е присту'піў / н'і'йакі' д'і'явол / бо то 'чортови'е на'с'ін'а / і чи'ка'йи
 оп'іўночи / чи'ка'йи / фаїна н'іч / ка'жи'е / та'ка м'іс'а'чна / фаїна н'іч /
 і в'ін сто'йіт / і йа 'того чо'лу'в'іка памн'а'тайу і з'найу / в'ін ба'гато

с'тарший в'ід мениє буў / алиє шо йа йоґо добриє знала / приходиє / кажиє / о'п'іўн'іч / а в'ін сто'їит ў т'і папорот'і / йак зачало дес си ўз'ала х'мара / йак зачало грим'іти / йак зачало блискати / йак зачало шум'іти і йоґо в'іт:и в'игнало / ниє маў п'рава си ўт'римати / ниє годиєн / такиє в'ітиєр буў / шо йоґо в'іт:и з'било з н'іг і в'ін тойі папорот'і ниє дочиєкаўси / приішоў до'дому і росказуваў се / йа ходиў / кажиє за тоў папоротиєў / до того лозиєра і йа н'ічо ниє годиєн буў / до о'п'іўночи дочиєкаў / йакрас о'п'іўн'іч / зачалоси кажиє / і кажиє йа лиш си в'ітсту'пиў / то ўже файно / йасно / ниєма н'і х'мари / н'і н'ічо / али шо ниє дало йо'му / з'начит се чортовиє на'с'ін'а і / о / се та'ка р'оспов'ід' / а б'іл'шиє шо йа можу росказати //

Село Теклівка Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Сова Марія Іванівна, 1943 р.н., освіта – 8 класів.

– До сх'іт сон'ца їдут' д'іўчата / їдут' х'лопц'і і соне"чко с'ходе на стаў / то во'но с'в'ітит так ў водичку / д'іўчата бе"рут в'іночки і к'идають в'іночки / сп'івайут / на воду // і тої в'іночок пливе // і так во'ни до сх'іт сонц'а забаўл'ийуц'а на Івана Ку'пала // ку'пайуц'є //

Село Заставці Монастириського району Тернопільської області

Інформант: Гаркава Марія Михайлівна, 1930 р.н., освіта – 4 класи.

– *Які традиції були на Івана Купала?*

– Колис' на Івана х'лопц'і ро'били д'іўкам з'битки / бо та'киє зви'чай заведениі // зби'ралис'і перед Івана ўв'ечер / їшли де йе д'іўка / б'рали в'ідчи'пали / пси на х'ату ви'саджували / ўпи'нали / би с'і см'іятис'і х'т'іли / во'зи роз'ібрали на х'ат'і скла'дали / шчо'би малис'і с' чого р'ано см'іятис'і // д'іўчита їшли на р'ічку купатис'і до сх'ід сонц'є на Івана / леип'тиц'у р'вали / обви'валис'і / шчо'би борши с'і в'идати / така мо'да була заведеина і так во'ни ро'били / во'на так с'і неї з'нишчувала / але та'ка мо'да ў сеил'і була і ўте на д'ругий ден' мали с' чого с'і см'іяти л'уди // л'уди п'іл'нували / д'іўки сид'іли п'іл'нували / шчо'б з'битки неї зро'били / а х'лопц'і ўсером'но зро'били / ц'ілу н'іч ходили ўсером'но / де во'ни х'т'іли зро'бити / там во'ни зро'били // с'ічкар'у в'икотили / туа'лет дис' в'инисли / поставили так шо с'і х'т'іли см'іяти і так'і д'іўкам ро'били з'битки // та'ке колис' було //

Село Явтухи Деражнянського району Хмельницької області

Інформант: Іванюк Любов Кирилівна, 1927 р.н., неосвічена.

– *Які традиції були на Івана Купала?*

– На Івана Купала зби'ралис'а / д'ї'чата / хлопц'і / дуже гарно спраўл'али / а з'ара шо робиц'а / Бог його з'нає // ішли на долину хлопц'і / д'ї'чата // гул'айемо / сп'івайемо / плели в'інц'і з барв'інку / пускали їх на воду / і т'її в'інки пливут / а ми ходимо кругом р'ічки / куди приплине в'інок / то тайа там буде зам'іж / а тайа там / так було перше / а з'ара ўже не так //

Село Залісці Дунавецького району Хмельницької області

Інформант: Чайковська Алла Дмитрівна, 1947 р.н., освіта – 10 класів.

– *Як раніше святкували Івана Купала?*

– Коли йа була ще молода / то йа разом з д'ї'чатами зби'ралас'а / і хлопц'і ішли / ішли ми за село / там була кир'ниц'а // с'п'івали п'іс'ні / хлопц'і палили кост'ор // рано / йак сонце с'ходить / ўми'валис'а ро'сою / шоб гарними були / а йа с'помни'ла / шо ми р'вали кв'ітки / плели в'інки і закладали на голову // вечером / йак те'мн'іло / а ўночи за'пал'ували с'в'ічку і пускали в'інок на воду // і так / ў йаку сторону в'ін плиў / з'в'іти маў бути х'лопец // і ше ми робили ба'гато чо'го / но йа ўже не пом'ну / це ўже с'к'іл'ки часу пройшло // а с'помни'ла / шо скакали с' хлопц'ами чере'з вогон' / не м'она було тор'катис' до вог'н'у / бо казали / шо доўго ни' в'їде'ш зам'іж // таї таке то було //

Село Кульчіївці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Інформант: Войнеко Віра Павлівна, 1935 р.н., освіта – 4 класи.

– *Які традиції були на Івана Купала?*

– На Івана Купала зби'ралис'а д'ї'чата / хлопц'і / грала музика / во'ни розпал'ували кос'т'ор такиї / скакали чере'з тої кос'т'ор / були шутки / ре'гоче' / см'їялис'а // коло р'ічки / плели в'іночки / кожна мала на голу'в'і / тан'ц'ували б'іл'а р'ічки / пот'ім во'ни ішли пускали с'вої в'іночки ў р'ічку / коло ко'го во'но має зупи'ниц'а / то за то'го же'ни'ха во'ни майут' в'їдац'а / і п'іс'л'а то'го во'ни ста'ралис'а

п'іс'л'а двінац'ати найти к'в'ітку папорот'і / шоби знати йаке майе папорот' дати шчас'т'а / кажн'і д'евочц'і чи мал'чику / ко'го хо'т'іли / то'го зустр'ічали і до са'мого ран'а гу'л'али //

Село Браїлівка Новоушицького району Хмельницької області

Інформант: Мацюкевич Марія Григорівна, 1940 р.н., освіта – 7 класів.

– Які традиції були на Івана Купала?

– С шостого на с'омі липн'а с'в'аткували Йі'вана Ку'пала / зби'ралис'а компан'іями д'і'учата с х'лопц'ами / за'копували беи'резу / ішли х'лопц'і ў л'іс / ўк'в'іччали йі'ї гарно / і дес' коло кир'нички / ў йа'комус' та'кому м'ісц'і / шоб коло кир'ниц'і / коло во'ди / тиї зби'ралис'а л'уди / сп'івали п'ісен' / і тоуд'і ўже зачин'айец'а там ў ча'соў два'нац'іт' ноч'і г'рати // сп'івають / і г'рати зачин'айут' / і тоуд'і хто п'ервиї вил'ізе на беи'резу зломит верх / тої виїде зам'іж там / чи д'і'учина чи х'лопц'і // ўс'і р'вуч'а / рвут т'і кв'ітки / на во'ду ни'сут // в'інки спл'ітайут' / до р'ічки б'іжат / а тут ўже х'лопц'і сид'ат / ж'інки стар'і сп'івають // а х'лопц'і понаби'райут во'ди с кир'ниц'і ў в'ідра тиї обли'вають / ни раз ўс'і мокр'і ход'ат // пошт'і так до ранку г'райут / тиї вил'ізут зломл'ат би'резу / тої верх зломи хто / то Ку'пала к'інчалос'а //

Село Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– Які традиції були на Івана Купала?

– Ну за Йі'вана Ку'пала йа не" рос'кажу / бо йа н'іколи ту'да не" хо'дила і не" з'найу / шо во'но // те"пер спраўйайут Йі'вана Ку'пала / а то'ди н'іх'то не" спраўйаў // про папорот' з'найу / шо ка'зали йак ў л'іс'і / хо'дили д'і'уки / х'лопц'і папорот' шу'кати / йак знайшла / то д'уже шчас'лива / но але туйу папорот' знайти / се було т'раба не" знати шо / шу'кали у три ча'са ноч'і / ў ш'тири по л'іс'і // в'інки плели і пускали на во'ду то се на Йанд'рея / через' во'гон' на Йанд'рея / до пл'ацка ска'кали на Йанд'рея / во'рожили ўс'іл'ак'і фокуси се на Йанд'рея / а за Йі'вана Ку'пала ў нас не" було то'ди с'вата / с'его не" було зо'ўс'ім //

Селище міського типу Стара Синява Хмельницької області

Інформант: Мазурець Текля Кондратівна, 1931 р.н.

– Які традиції були на Івана Купала?

– А Івана Купаїла тоже спраўл'али Івана Купаїло // вирубали липух такий здо'ровиї з р'іпйа'хами / ўбрали кв'іт'ками йаг'іт'ками і кругом 'н'ого танц'ували / сп'івали / о // по'том но'сили і волокли ў р'ічку / бо стави були так'і 'гарн'і / викидали туди / купали йо'го ў вод'і і са'ми купалис'а / красо'та була / л'убо //

Село Ходаки Барського району Вінницької області

Інформант: Кирковська Фаїна Василівна, 1935 р.н., освіта – 7 класів.

– Івана Купаїла п'разнували с'ід'мого ійул'а // д'іўки і хлоп'ц'і догово'ралис' за'ран'а / с'ходи'лис' коло р'ічки і виби'рали най'імн'ішу ве'рбу // туйу ве'рбу хлоп'ц'і рубали і несли на'прот'іў ха'ти йа'койіс' д'іўки // д'іўки при'носили кв'іт'ки / йа'к'і ў 'кого рос'ли і ўби'рали туйу ве'рбу // так йа'к це ўс'о було л'і'том / то 'кажна д'іўчи'на ста'ралас' при'нести вор'т'ін'ійі і фл'окси // в'ече'ром хлоп'ц'і рос'пал'ували ко'с'т'ор і с'ка'кали че'рез 'него // д'іўки сп'івали п'ісен' / а сам'і с'м'ілі' тоже" пробували скакати над' вог'н'ом // по'том нај'душчий 'парубок п'ідн'імаў ў'брану ве'рбу і несли до с'таву купати // з г'ребл'і де'ре'ўце три 'раза ма'чали ў 'воду // шчи'талос' / шо та ве'рба 'мала вол'шебну 'силу // йа'к'шо гил'аку кинути на г'рад'ку з вог'ірка'ми / то во'ни д'уже" гарно ў'род'ат // а 'того / хто йа'к м'іг' / ста'раўс'а в'ідла'мати хот'аб" гил'ачку //

СПАСА

Село Теклівка Гусятинського району Тернопільської області

Інформант: Сова Марія Іванівна, 1943 р.н., освіта – 8 класів.

– Ну то та'ке с'ўй'ато С'паса / шо 'овоч'і с'в'іт'ат / йа'пка / груш'ки / слиў'ки // бе'рут' / зби'райутс'е / коши'чки / д'іти / до'росл'і бе'рут і не'сут до 'церкви / а ў 'церкв'і с'в'іте с'ўйаш'ченик / 'ходе" і с'в'іте 'овоч'і / т'і шо ў са'ду рос'тут / то ўс'о с'а зби'райе" ў 'кошик і ўс'о с'а не'сес'а до 'церкви // і там с'ўйаш'ченик с'в'іте йіг' / а по'тому не'сеш до'дому і роз'р'ізуєм г'рушку / йа'блуко по кус'ку і ўс'і с'а д'іл'ат' //

і пала'ниц'і з маком й'д'ат на Спаса // пе'чут пала'ниц'і / мак трут / і т'і пала'ниц'і / ту'да робл'ат та'кий си'роп і медом / і ки'дають ту'да пала'ниц'і / во'ни роз'мокуйец'є / і мак т'ертиї фа'йно / і й'д'ат пала'ниц'і з маком / й'апка пос'їйаче'н'і / груш'ки і пала'ниц'і з маком / то на Спаса //

Село Чагарі-Збаразькі Збаразького району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– С'в'ато Спаса ў нас с'в'аткували то ўже було де'в'іт'наїц'ітого серпн'а / то ўже ка'зали / що то перше" ос'ін'є с'в'ато / почи'нало' і так'і роботи / почи'нали ўсе зби'рати з го'род'їў // до по'гре'б'їў там за'катки робити чи за'крутки // пере'важно за'рас робл'ат / а ко'лис' к'васили ў бо'ч'ки / ўсе к'васили / н'їх'то не" кру'тиў / ўс'о к'вашин'і були ог'їрки / к'вашин'і пом'їдори / к'вашина ка'пуста / бо не" за'кручували ко'лис' / не" замари'новували за'рас' й'ак замари'нуїт тих ўс'їх // то шче Спас тим д'їти чи'кали / що то та'кош визна'ваўс'а ў нас й'ак п'їст і на Спаса мали й'їсти ў тої ден' д'їти ос'в'аче'н'і й'яблука / груш'і / сливи / ф'рукти / овоч'і ос'в'ачувалис'а / і ше ў тої ден' було й'ак то за'рас ка'жут модним ш'чоби готувати кор'ж'і з маком // це були п'їс'н'і кор'ж'і / за'м'їшан'і на вод'ї і чут' поташу / пит'євої со'ди чут' до т'їста да'вало'с'а / во'ни були п'їс'н'і і пе"к'лис'а на ку'хн'і / роз'їг'їт'ї ку'хн'і / так'і ш'чоби во'на була вимита ўсе і кор'ж'і пе"к'лис'а // ба'пц'і / чи ма'ма чи ба'пц'а т'ерли ў ма'к'їт'ї мак / й'ак на Р'їзд'во до ку'т'ї так до тих кор'ж'їў ї розбаў'їли / кип'їтили во'ду / розбаў'їли то ї во'но та'ке / сма'чна та'ка д'їжа була / кор'ж'і з маком са'м'ї сма'чн'їш'ї // ўс'ї пам'їятаїт' з д'їтинства шос' д'обре" ї сма'шне / кор'ж'і са'м'ї тої'во // за'рас та'кош с'в'аткуїт і ос'в'ачуїт ко'шики з садо'винойу ў'с'акоїу / ну кор'ж'і з маком хто шче робит' / але пере'важно ўже во'но чо'гос' забу'вайт' і чо'гос' не до'тримуйт'а / але шче / шче т'ї з'вичайї збере'т'лис'а / ш'чо на Спаса ос'в'ачуїт ўсе ўсе ўсе / ўс'у го'рoдину //

Селище міського типу Сатанів Городецького району Хмельницької області

Інформант: Раціборинська Марія Іллівна 1927 р.н., освіта – 7 класів.

– Які традиції були на Спаса?

– Йак ми с'ват'куйемо с'вато Спаса // це с'вато с'коро майе бути / то ўс'і го'туйуц'а до него // сего дн'а ўс'і пи'чут' пи'роги і не^мсут' до церкви с'ватити // тоже не^мсут' до церкви мак / моркву / цибул'у / йаблука / л'ікарстви^не 'з'іл'а / це вас'іл'ки і чорнобриўц'і // говорат / шо з вас'іл'к'іў д'іўчата майут робити в'іночки / йіх і кладут ў подушку ми^р'цев'і / ними опси'пайут трумло // ў в'ідвар'і з чорнобриўц'іў ку'пайут ма'лих д'іте'і //

Село Веснянка Старокостянтинівського району Хмельницької області

Інформант: Українець Олена Онуфріївна, 1924 р.н., освіта – 2 класи.

– 'Кажд'і р'ік с'ватили 'з'іл'а на 'Перв'і Спас // ўс'і мо'ло^д'і д'іўки зби'рали ў'досв'іта кв'іт'ки і ро'били букет // ў букет т'реба було к'ласти три голоў'ки маку / і р'із'н'і бура'ни // Пе'т'ров'і батоги / так'і 'син'і кв'іт'ки / цв'іт куку'рузи / од'ну кв'ітку 'сон'ашника / чорнобил' / чортополох / його на 'каждому ро'в'і рос'те // ў букет б'рали т'рохи і го'родини / морко'вин'а / к'ропу / бура'чин'а і ше хто шо ўз'аў // заў'язували л'ентойу і несли до церкви // там ўс'і л'уди ста'вали кругом церкви / ви'ходиў бат'ушка і ка'заў казан'а // по'тому с'п'івали п'еўч'і / били ў звони і бат'ушка кропиў 'з'іл'а // пот'ім не^мсут' букет до'дому // в'ішайут' п'іт' стр'іху / а йак ко'рова оте'лиц'а / то ки'дають 'з'іл'а й'і'ї ў п'іло / шоп с'корше о'п'раўл'алас'а //

Село Пліщин Шепетівського району Хмельницької області

Інформант: Півторак Марія Миколаївна, 1944 р.н., освіта – 7 класів.

– Що ви готуєте на Спаса?

– Були Спаса і го'нуки п'рос'ат' / шоб^н спик'ти пир'ішка / ну тра спик'ти / йа ш ба'бус'а // 'вечир'і ўз'ала росчи'нила / посл'ім 'рано ўстала йа / його п'іт'била / додала ўс'о з'добнос'т'і туди // 'рано ўже йак во'но п'ід'ішло / дава'і йа його м'ісити / зам'ісила / т'реба шоб^н ше ў зам'іс'і з'ішло // ну ўже зам'ісила / во'но п'іт'ходило / то'д'і йа їду росп'ал'ују п'іч ў п'іч'і / 'зара 'молод' пи'че ў електроду'хоўках / а ми при'викли до печ'і та'і ў п'іч'і пироги пи'чем // нап'алила йа п'іч /

виробила пир'ішки / ну ўже диўл'ус'а п'іч і гарача / отк'рила п'іч / хаї ше / вибрала жар / думайу хаї ше т'рошки дух вийде / шоб ни пого'р'или / шоб були гарн'і // вит' агнула цїй жар / т'рошки схо'лола п'іч / са'жайу т'і пир'ішки / ўсунула / а пир'ішки тра шоб пиклис'а ў п'іч'і сорок ми'нут // зас'ікла йа ўрем'я / а пир'ішки йа пикла з маком / заворотн'і к'руч'ен'і / ну і йа ўже ўсунула ў п'іч і ўсе погл'адайу / шоб во'ни ми'н'і хот' ни присмал'илис'а / шоб дуже гарн'і були бо го'нукам т'реба дого'дити / шобн'і були до'бр'і // ну і тута диўл'ус'а моїй пир'ішки ў п'іч'і зарум'янилис'а / гарн'і / рум'яан'і // ну ўже проїшло сорок ми'нут / вит' агайу йа т'і пир'ішки / тут при'ход'ат' го'ну'чата до мене / йа ўже йіх ўгош'чайу с'в'іжими пир'ішками / ої во'ни / кажут' / ба'бус'у / йа'к'і до'бр'і пир'ішки / во'ни та'к'і пухк'і / та'к'і гарн'і / рум'яан'і / прамо йа вам ни можу роска'зати йа'к'і ў п'іч'і до'бр'і / п'іч'і е п'іч / шо ни з'робиш ўсе ў п'іч'і до'бре //

Село Зелений Гай Баранівського району Житомирської області

Інформант: Мисюра Лариса Іллівна, 1936 р.н., освіта – 7 класів.

– Як колись проводили обжінки?

– Ко'лис' йа'к п'ідут' ў поле / жито с'п'іе / пше'ниц'а / їдут' ж'інки с чолов'іками ко'сит' // це було п'іс'л'а воїни так // з'ара та'кого не'ма / з'ара комбайн п'ішоў у'браў і ўс'о // а то'д'і ўруч'ну // чолов'ік ко'сит' / а ж'інка ўйаже за ним / пот'ім т'і сно'пи / сно'пи ўйаже // пот'ім т'і сно'пи скла'даїе ў ко'пи / пот'ім т'і ко'пи бе'рут' на п'ід'воду / з'в'оз'ат' ў с'тирту скла'даїут' / і ўже та'ка була ма'шина при'ходит' / ту'ди по'раїеш т'і сно'пи / і мо'ло'тили // ну і йа'к ўже ўсе помо'лотит' кол'госп / ўсе би'ре / ўже обж'інки робл'ат' // би'рут' ўб'іраїут' дуже гарно сн'іп жита / сн'іп пше'ниц'і / це так ў нас було / ў на'шому сел'і / ни'с'ут' ў кан'тору / до голо'ви кол'госпу / сп'іваїут' / і ўже голо'ва там кол'госпу даїе там чи п'ії'с'ат' / чи т'ри'дц'ат' / ну йа'к там ко'ли було / і ўже їдут' / і спраўл'аїут' обж'інки чолов'іки з' ж'інками / та'ке було // з'нала йа / ўсе з голо'ви повил'італо //

РОЗДІЛ 4

ТРАДИЦІЙНІ ОСІННІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

4.1. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ТЕМИ

1. Особливості комплексу осінньої обрядовості українців.
2. Стрижневі слова-поняття українського національного типу в осінніх обрядах.
3. Система рекомендацій і застережень, оберегів і запобіжних заходів в осінній обрядовості в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі N говору (говірки села N)).
4. Повір'я та прикмети в осінній обрядовості села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
5. Номінації осінніх обрядів села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.
6. Номінації атрибутики осінніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
7. Номінації обрядів святкування Покрови Божої Матері.
8. Система вірувань та застережень у святкуванні Дмитра.
9. Тематичні групи лексики осінніх обрядів.
10. Назви обрядових страв (осінній період). Походження назв.
11. Словесні символи осінніх обрядів, у яких зафіксовано світогляд народу.
12. Обрядові фразеологізми у текстах про осінні народні обряди.
13. Варіанти та синонімічні ряди фразеологізмів осінніх обрядів.

4.2. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Система рекомендацій і застережень, оберегів і запобіжних заходів в осінній обрядовості в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі N говору (говірки села N)).
2. Традиційна народна мораль села N (N говору) в етнолінгвістичному аспекті.
3. Норми етики в осінніх обрядах села N (N говору) в етнолінгвістичному аспекті.
4. Повір'я та прикмети в осінній обрядовості села N (N говору) крізь призму етнолінгвістики.

5. Номінації атрибутики осінніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
6. Відбиття діалектних рис у текстах про осінні обряди N говору.
7. Номінації страв і напоїв осінніх обрядів в етнолінгвістичному аспекті (на матеріалі села N (N говору)).
8. Фразеологізми осінніх обрядів села N (N говору).
9. Особливості текстів народного мовлення про осінні обряди села N (N говору).
10. Фольклорні елементи у текстах про осінні обряди.

4.3. ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.01 – українська мова. – Київ, 1999. – 189 с.
2. Жниварські пісні / упор. та вст. ст. Ю.З. Крутя. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 270 с.
3. Календарно-обрядові пісні / упор. і вст. ст. О.Ю. Чабанюк. – Київ : Дніпро, 1987. – 390 с.
4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [монографія] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
5. Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди / О.В. Курочкін // Українці: Історико-етнографічна монографія : в 2 кн. – Опішне : Українське народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 297–332.
6. Моспанова Н.Ю. Добро и зло / Н.Ю. Моспанова // Антологія концептов : в 5 т. / [под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина]. – Волгоград : Парадигма, 2005-2008. – Т. 3. – С. 53–67.
7. Народні пісні Буковини в записах Юрія Федьковича. – Київ : Музична Україна, 1968. – 222 с.
8. Народні пісні в записах Івана Франка. – Київ : Наук. думка, 1981. – 335 с.
9. Народні пісні з-над Дністра в записах Євгенії Ярошинської. – Київ : Музична Україна, 1972. – 323 с.
10. Пісні з Волині. – Київ : Муз. Україна, 1970. – 332 с.
11. Пісні Поділля. – Київ : Наукова думка, 1976. – 523 с.
12. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – Москва : Academia, 2000. – 128 с.
13. Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов : избр. тр. / Н.Ф. Сумцов. – М. : Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 1996. – 296 с.
14. Супруненко В.П. Ми – українці: енцикл. Українознавства : в 2 кн. / П. Супруненко. – Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 1999. – Кн. 1. – 1999. – 412 с.
15. Тищенко О.В. Обрядова семантика слов'янських мов у зів'язно-типологічному аспекті : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 – загальне мовознавство / О.В. Тищенко. – Київ, 2001. – 33 с.

16. Тищенко О.В. Про деякі перспективи слов'янської контрастивної етнолінгвістики : інтерпарадигмальний ракурс / О.В. Тищенко // Наук. зап. Серія «Філологічні науки» (мовознавство). – Кіровоград, 2000. – Вип. 30. – С. 134–143.
17. Толстой Н.И. Язык и народная культура: очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н.И. Толстой. – Москва : Индрик, 1995. – 512 с. – (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования).
18. Ужченко Д.В. Етнографічний дискурс говірки як джерело фразеологічних інновацій / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2008. – № 2. – С. 59–73.
19. Ужченко Д.В. Що за структурно-семантичною східнословобожанською фразеологічною моделлю / Д.В. Ужченко // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2009. – № 2. – С. 90–106.
20. Українська минувшина : ілюстр., етногр. довід. / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. – Київ : Либідь, 1993. – 256 с.
21. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 323 с.
22. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського. – Київ : Наукова думка, 1974. – 782 с.
23. Українські народні прислів'я та приказки. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1961. – 526 с.
24. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упор. А.П. Пономарьова та ін. – Київ : Либідь, 1992. – 638 с.
25. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – Київ : Наук. думка, 1983. – 526 с.
26. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – Київ : Наук. думка, 1983. – 526 с.
27. Черепанова С.О. Філософія народознавства : навч. посіб. – Київ : Т-во «Знання», 2008. – С. 186–214.
28. Чубинський П.П. Мудрість віків : українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського : у 2 кн. / П. Чубинський. – Київ : Мистецтво, 1995. – Кн. 1. – 224 с.
29. Шарапа М. Назви обрядових предметів як лексико-семантична група номінації традиційних весняно-літніх календарних обрядів Середнього Полісся / Марина Шарапа // Волинь-Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіон, проблем. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – Вип. 22. – С. 381–392.
30. Шкаровська Т. До питання семантики шанованих днів народного календаря (на матеріалі говірок середньополісько-наддніпрянського порубіжжя) / Тетяна Шкаровська // Наук. зап. : філол. науки. – Вип. 81. – Київ, 2009. – С. 81–86.

4.4. ТЕКСТИ

СВЯТО ПОКРОВИ БОЖОЇ МАТЕРІ

Село Чагарі-Збараські Збараського району Тернопільської області

Інформант: Якубовська Олександра Михайлівна, 1968 р.н., освіта – 10 класів.

– Шче таке св'ято йе 'зарас ў нас / 'зарас ў нас св'аткуйут це св'ято шо Пок'рова / ну шчо ўс'і го'вор'ат шчо 'зара шо то Пок'рова 'Мат'ір 'Божа коза'к'і'ў // 'визнали 'зара нас це ви'лике св'ато / а ко'лис' заборон'али нам хо'дити до 'церкви / мо'литис'а / руїнували / ва'лили / з'битки робили ўс'і шоб т'іл'ки до 'церкви не" хо'дити // з'вал'ували хри'с'ти і стара'лис'і шоб ми позабу'вали с'воїй з'вичайі / але Пок'рова це св'ато о'с'ін'е йак ў нас 'кажут // і ўс'і д'і'ў'чата ста'ра'лис'а 'б'ігти на Покрову до 'церкви / 'бапц'і шче п'іджар'товували шо ж'ін'ки / 'бапц'і ўсе жарту'вали за д'і'ў'чат йа'к'і ни" ви'ходили зам'іш / шо ўсе см'і'я'лис'а / ої Покр'іво / Пок'ровон'ко / на'крій ме"н'і го'ловон'ку // хоч ш'матойу хоч о'ну'чойу / би йа 'д'і'ў'койу не" 'мучила // во таке то / во ти'еке жарт'і'ў'ливе 'али праў'диво // то хо'дили до 'церкви ў той ден' мо'литис'а / мати'р'і мо'лилис'а за с'воїйх д'і'теї / д'і'ў'чата мо'лилис'а / про'сили 'Мат'інки 'Божойі ш'чоби 'була 'добра 'дол'а / 'д'іти мо'лилис'а 'шоби бат'ки 'були здо'ров'і / ш'чоби бат'ки 'були заў'жди з 'ними / с'коро ни в'ід'ходили ў 'д'ругий св'іт // 'кожин про'сиў на Покрову 'захисту покровител'ки 'нашої 'Мат'інки 'Божойі ш'чоби нас во'на охоро'нила в'ід ў'с'аких б'ід і не"ш'част' // во та'к'і з'вичайі св'ата Пок'рови // а шче на Покрову ка'зали шчо до Пок'рови пере'важно зби'рали ўс'ої вро'жаї з 'осе"н'а / бо п'ісл'а Пок'рови в'ін ста'ваў ни смач'ним / ого'родину ста'ра'лис'а ўс'у позби'рати // йі'ї св'аткуйут чотир'нац'а'того 'жоўтн'а // о'так'і то св'ата / та'к'і то з'вичайі / та з'вичайі йак з'вичайі //

Село Кугайці Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Козуб Ганна Тимофіївна, 1932 р.н., освіта – 4 класи.

– 'Матка 'Божа 'тоже с'вато / ідут до 'церкви / це по'чалос'і в'ід' / шо во'но ўже ўми'рилос'і / так то 'тоже 'може хто покрад'і'їенце до По'чайіва по'й'хаў / а се"во шоби ішли / н'іх'то / се те"пер в'іг'коли / то пост'ройели церк'ви / во'пше"м розр'ішили в'ід'к'рили ре"л'і'ї'ю / шо з'начит' 'можна мо'литис'і / се по'чали іти до По'чайєва / а таке н'е" // йі'хали / йа 'тоже була на аўтобус'і по'й'хали / при'й'хали // се в'ід'коли ўже в'ід'к'рити /

страху ўже не^мма // на Пок^рова то ^лкаж^ут / Пок^ровон'ко Пок^ровон'ко
пок^рий м'ін'і го^ловон'ку / с'акоў ^лтакоў во^нучоў / шоб^н ^ля ^лд'іўкоў не^м
^лмучилас' // бо ^лн'іби шо стар'і д'іўки // бо то^му шо зи^ма / ўже ^лз^мно / та
^лтоже ўже хо^дили / но ^лсаме ^лглаўне до Пок^рови //

СВЯТО ДМИТРА (8 листопада)

Село Залуччя Чемеровецького району Хмельницької області

Інформант: Шершун Ганна Іванівна, 1945 р.н., освіта – 8 класів.

– Як святкують Дмитра?

– Наша ^лцерква Д^митр'іўс'ка // на Д^митра ў нас ^лпразник /
прийі^лжало баг^ато баг'ушк'іў // ^лкожний ха^з'аїін с^вого ^лдому го^лтовіўс'а
до ^лпразника / од^н'і до ^лдругих ^лпразні^лкових // ^лс^лужба ^лпоўн'іст'у
про^лходит / пос'в'ачен'а во^ди / ^ллітург'ія / ^лп'ісл'а ^лс^лужби роз^лход'ац'а
^лл'уди по до^лмах / ^лпразнуіем ^лц'ілі ден' // на ^лпразник з ^лдругих с'іл
до нас прийі^лжайут от така тра^лдиц'ія / ў кот^лрому се^лл'і прис^лтол'ний
^лпразник / то од^н'і до ^лдругих прийі^лжайут // на^лпр'ім'ер ми на ^лпразник
го^лтовімс'а ^лб'іл'а ^лцеркви / при^лгош'чаіем не^м ^лўс'іх ^лл'у^лдеі / ну т'і хто
прийі^лжайе з ^лдругих с'іл / баг'ушк'и з ^лматушками / ^лт'іл'ки не^м ў ^лцеркв'і /
ў нас не^м ^лпозвол'аіе при^лм'ішче^лн'а / ў нас ^лб'іл'а ^лцеркви не^ммаіе шче
кап^ллички / ко^лли пост'роіім кап^лличку / то бу^лде ў кап^лличц'і / так шо ми
^лб'іл'а ^лцеркви / де ^лнаша ка^лс'ірша жи^лве / про^лжи^лваіе // і ми ^лкожін р'ік ў
^лнейі в'ідм'ічаіемо ^лпразник / го^лтовім ^лўс'о ^лполнос'т'у // ^лдаже вари^лмо
боршч / ва^лреники на цеі об'ід // ^лдуже баг'ушк'и до^лвол'ні / ко^лли ми
пода^лмо боршч на ст'іл // о / ^лкаже / ^лце ^лправи^лн'ні ха^з'аїки / бо ^лт^лреба
так / шоб^ли бу^л боршч / шоб ^лўсе наго^лтоўліне / а йак'шо іе боршч / то
се насто^лйашчій ^лпразник / пир'ішк'и ^лжарим з го^лрошком до боршч^лу /
о / та^лкій ў нас ^лпразник // а дл'а ^лмене^м ^лцеі ^лпразник ^лдуже доро^лгні / ў
^лмене^м ^лшеі син родиўс'а / се^лре^лдушчій син / ро^лдиўс'а на Д^митра / на цеі
^лпразник // ^лт'іл'ки ^лчерез то шо іа не^м наз'вала йо^лго Д^митро^лм / а наз'вала
йо^лго Ва^лс'іл'ієм / ^лчерез те шо іа ў ^лмолодос'т'і ко^лхала х^ллопц'а п'ід
^лназвойу Ва^лс'іл'іі / і наз'вала с^лвого ^лсина / ^лце ^лдуже доро^лге ме^лн'і // ми
^лпразнуіем два ^лрази ў р'ік на Д^митра / ми зби^лраіемос'а ідем на ден'
на^лрожен'а / а на Ва^лс'іл'ія ^лпразнуіем ^лсамо со^лбоўу / не^лв'істка ^лкожного
^лроку на Д^митра на^лкри^лваіе ст'іл / і прис^лтол'ний / то^лго шо ў ^лнейі Д^митро
іе ў ^лхат'і і ^лўс'і / ^лўс'а ро^лдина с^лхо^лдиц'а до ^лнейі // сп'іваіем / ви^лпи^лваіем /
^лдочки ў ^лнего ^лдуже при^ліємні // ^лўс'іх при^лгош'чаіе / при^лпро^лшаіе /
^лўс'і до^лвол'ні / шо ў них ў ^лхат'і іе Д^митро // су^лс'іди при^лход'ат ^лўс'і
^лпразнуіем ^лўс'і / ^лразом / о / та^лкій ў нас прис^лтол'ний ^лпразник //

ІСТОРИЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

Відомості про історію населених пунктів подано за такими джерелами:

1. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Вінницька область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР. – К. : 1972. – 778 с.
2. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Житомирська область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР. – Київ : 1973. – 727 с.
3. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Львівська область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР. – К. : 1968. – 980 с.
4. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Тернопільська область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР. – К. : 1973. – 638 с.
5. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Хмельницька область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1971. – 706 с.
6. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 томах. Чернівецька область / АН УРСР. Ін-т історії ; голов. редкол.: П.Т. Тронько (голова) та ін. – Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР. – К. : 1969. – 704 с.

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Село Ходаки Барського району Вінницької області

Село, центр сільської ради, розташоване за 25 км від райцентру, за 29 км від залізничної станції Бар. Раді підпорядковані села Бригадівка, Слобода-Ходацька. Село засноване 1600 року. 1826 року тут і в навколишніх лісах діяли загони Устима Кармалюка [1, с.138].

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

Село Зелений Гай Баранівського району Житомирської області

Село засноване 1927 року, розташоване на заході Житомирської області [2, с.162].

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Село Монастирець Жидачівського району

Село розташоване за 25 км на південь від районного центру і за 17 км від залізничної станції Журавно-Новосільці [3, с.623].

Село Берездівці Миколаївського району

Село, центр сільської ради, засноване 1410 року, розташоване за 21,5 км від районного центру, за 19 км від залізничної станції Миколаїв-Дністровський і за 2 км на північ від річки Дністра [3, с.470].

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

Село Пищатинці Борщівського району

Село підпорядковане сільраді с. Стрільківці. Добре розвинуте городництво, тваринництво. Біля Пищатинців знайдено рештки давньоруського городища XI–XIII ст. [4, с.172].

Село Сновидів Бучацького району

Село є центром сільради, розташоване на лівому березі річки Дністер, за 25 км від районного центру. Сновидів відомий з 1457 р. Поблизу села знайдено бронзові знаряддя праці доби ранньої бронзи (III тисячоліття до нашої ери) [4, с.203].

Селище міського типу Золотий Потік Бучацького району

Селище міського типу є центром сільради, розташоване неподалік впадіння річки Стрипи в Дністер, за 18 км від районного центру і залізничної станції Бучач. Поселення виникло наприкінці XIV ст. і називалося Загайподем. Золотий Потік лежав на важливому торговельному шляху з Галичини на Поділля і в Молдавію. Наприкінці XVI – на початку XVII ст. у містечку було чимало ремісників: ковалів, мулярів, теслярів, кравців, кушнірів, шевців, а також мірошників [4, с.185-191].

Село Красне Гусятинського району

Село є центром сільради, розташоване вдовж автошляху Тернопіль-Кам'янець-Подільський, за 32 км від районного центру й за 15 км від залізничної станції Гримайлів. Красне відоме з 1564 р., неподалік нього виявлено залишки поселення трипільської культури [4, с.245].

Село Теклівка Гусятинського району

Село, підпорядковане Котівській сільській раді, розташоване на річці Нічлаві, на південному заході району. Знаходиться за 2 км від залізничної станції Гадинківці [4, с.244].

Село Увисла Гусятинського району

Село, центр сільської ради, розташоване за 28 км від районного центру. До залізничної станції Хоростків – 5 км. Поблизу та на тери-

торії села виявлено поховання доби міді та ранньої бронзи, залишки поселення IX–VII ст. до н.е., курганне поховання скіфських часів (VII–VI ст. до н.е.), могильник перших століть н.е. та часів Київської Русі [4, с.249-250].

Село Блищанка Заліщицького району

Село є центром сільради, розташоване за 22 км від районного центру й за 9 км від залізничної станції Торське на лінії Тернопіль – Чернівці. Село відоме з першої половини XVII ст., на його околицях виявлено залишки поселень доби пізнього палеоліту, рештки дох поселень та могильник черняхівської культур (на якому розкопано поховання з бронзовими прикрасами й римськими монетами) та 2 могильники часів Київської Русі. Знайдено також бронзовий наконечник до древа прапора II ст. [4, с.271].

Село Мишків Заліщицького району

Село підпорядковане сільраді с. Блищанка. Тут вирощують озиму пшеницю, цукрові буряки, тютюн, розвинуті тваринництво, садівництво. На околицях Мишкова виявлено залишки поселень доби пізнього палеоліту, рештки двох поселень та могильник черняхівської культури (на якому розкопано поховання з бронзовими прикрасами й римськими монетами) та 2 могильники часів Київської Русі. Знайдено також бронзовий наконечник до древа прапора II ст. [4, с.271].

Село Чагарі-Збараські Збараського району

Село, розташоване на півдні району, засноване 1646 року. Знаходиться за 15 км від районного центру та за 2 км від залізничної станції Максимівка. Підпорядковане Максимівській сільській раді. Поблизу сіл Максимівки та Чагарів Збараських виявлено залишки 2 ранньослов'янських поселень, могильник черняхівської культури. Знайдено скарб римських монет II століття [4, с.314].

Село Заставці Монастирського району

Село підпорядковане сільраді с. Трудолобівка. Провідними є рільництво й тваринництво [4, с.442].

Село Чорнокінці Чортківського району

Село є центром сільради, розташоване за 30 км від районного центру й за 15 км від найближчої залізничної станції Гадинківці. Перша письмова згадка про село датована 1785 роком. Поблизу Чорнокінців розкопано поховання доби міді (III – початок II тисячоліття до н.е.) [4, с. 582].

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Село Завалійки Волочиського району

Завалійки – село, центр сільської ради, розташоване на річці Бовенці, за 12 км від районного центру і за 15 км від залізничної станції Війтівці на лінії Хмельницький – Тернопіль. В історичних документах село згадується з 1762 року [5, с.174].

Село Юхимівці Волочиського району

Село підпорядковане сільській раді с. Ясне (до 1966 р. – Наркевичі). Провідна галузь господарства – вирощування цукрових буряків [5, с.177].

Селище міського типу Сатанів Городоцького району

Селище міського типу розташоване на лівому березі річки Збруч (притока Дністра), за 40 км від м. Городок і за 18 км від залізничної станції Закупне. В околицях Сатанова в урочищі Кренцилові виявлені кам'яні знаряддя праці доби міді та бронзи [5, с.200].

Село Маниківці Деражнянського району

Село є центром сільської ради, розташоване на річці Вовчок, за 18 км від районного центру і за 12 км від залізничної станції Коржівці на лінії Жмеринка – Хмельницький. Населення займається городництвом і тваринництвом. На території села знайдено знаряддя праці трипільської культури [5, с.235].

Село Явтухи Деражнянського району

Село є центром сільської ради, розташоване за 27 км від районного центру і від залізничної станції Деражня на лінії Жмеринка – Хмельницький. Перша згадка про село в документах датується 1555 роком. На території села знайдено кам'яні знаряддя праці доби неоліту [5, с. 236].

Село Велика Побійна Дунаєвського району

Село розташоване за 20 км від районного центру і за 40 км від залізничної станції Дунаївці на лінії Кам'янець-Подільський – Гречани. Провідними галузями господарства є рослинництво і тваринництво м'ясо-молочного напрямку. Також розвинуто садівництво. На території села знайдено знаряддя праці доби неоліту (IV тисячоліття до н.е.) [5, с.256].

Село Залісці Дунаєвського району

Село розташоване за 10 км від районного центру і залізничної станції Балин на лінії Кам'янець-Подільський – Гречани. Є багатогалузевим господарством з розвинутим м'ясо-молочним тваринництвом.

Уперше село в історичних документах згадується 1493 року. Село славиться гончарними виробами із сірої глини, що прикрашені орнаментом [5, с.258].

Село Сивороги Дунаєвського району

Село є центром сільської ради, розташоване на річці Біла за 20 км від районного центру. Розвинуте рільництво й тваринництво. На території села знайдено знаряддя праці доби неоліту [5, с.261].

Селище міського типу Смотрич Дунаєвського району

Смотрич (з березня 1923 по грудень 1962 року – районний центр) – селище міського типу, розташоване на місці злиття річок Смотрич і Яромирка, за 20 км від районного центру і за 8 км від залізничної станції Балин на лінії Хмельницький – Кам'янець-Подільський – Чернівці. Перша згадка про Смотрич припадає на 70-і роки XIV століття. Наприкінці XIX та на початку XX століть у Смотричі виникли вальцовий млин, гончарні і ткацькі промисли. Село відоме високим мистецтвом розписної кераміки [5, с.261].

Село Улянівка Ізяславського району

Улянівка – село, підпорядковане сільській раді с. Сошне. Населення займається тваринництвом і городництвом [5, с.295].

Село Гаврилівці Кам'янець-Подільського району

Село підпорядковане сільраді с. Руда. Провідні галузі господарства – землеробство й тваринництво. Поблизу села знайдено залишки поселення трипільської культури [5, с.362].

Село Грушка Кам'янець-Подільського району

Село розташоване за 46 км від райцентру і залізничної станції Кам'янець-Подільський. Населення вирощує зернові культури й тютюн. Уперше село згадується в історичних документах з кінця XV ст. [5, с.358].

Село Завалля Кам'янець-Подільського району

Село підпорядковане сільраді с. Слобідка-Рихтівська. Провідні галузі господарства – рільництво й тваринництво. На території села знайдено знаряддя праці доби пізнього палеоліту та трипільської культури [5, с.362].

Село Кам'янка Кам'янець-Подільського району

Село (до 7 березня 1946 року – Мукша-Боришковецька), підпорядковане сільській раді Слобідки-Кульчівецької. Засноване 1872 року.

Поблизу знайдено залишки поселення черняхівської культури [5, с.362].

Село Кульчіївці Кам'янець-Подільського району

Село розташоване за 12 км від райцентру і залізничної станції Кам'янець-Подільський. Основний напрям виробництва – зернові культури, садівництво та бджільництво. Село вперше згадується в історичних документах 1405 року. Поблизу Кульчіївців виявлено поховання доби ранньої бронзи (кінець III тисячоліття до н.е.) [5, с.361].

Село Лисківці Кам'янець-Подільського району

Село підпорядковане сільраді с. Чабанівка. Провідні галузі господарства – рілляництво й тваринництво [5, с.362].

Село Волиця Красилівського району

Волиця (до 1947 року – Волиця Дубинська) – село, розташоване на лівому березі річки Случ, за 6 км від районного центру і залізничної станції Красилів. Основний напрям господарства – вирощування зернових культур і цукрових буряків. Село засновано 1600 року [5, с.385].

Село Хотьківці Красилівського району

Хотьківці – село, підпорядковане сільській раді с. Митинці. Населення займається тваринництвом і городництвом [5, с.388].

Село Браїлівка Новоушицького району

Браїлівка (до 1795 року – Чолківська-Слобода) – село, розташоване на річці Калюс за 5 км від районного центру і за 34 км від залізничної станції Дунаївці на лінії Кам'янець-Подільський – Хмельницький. В історичних документах село відоме з 1629 року [5, с.432].

Село Загоряни Новоушицького району

Село підпорядковане сільраді с. Косиківці. Населення вирощує зернові й технічні культури, розвинене тваринництво. Поблизу села знайдено залишки поселень трипільської культури [5, с.433].

Село Хребтіїв Новоушицького району

Село підпорядковане сільраді с. Пилипи-Хребтіївські. Населення вирощує зернові й технічні культури, розвинене тваринництво. Поблизу села знайдено залишки поселень трипільської культури [5, с.435].

Село Веснянка Старокостянтинівського району

Веснянка (до 1947 року – Свинна) – село, розташоване за 8 км від районного центру і за 2 км від залізничної станції Старокостянтинів II [5, с.500].

Село Самчики Старокостянтинівського району

Самчики – (давня назва – Зайчики) село, центр сільської ради, розташоване по берегах р. Случ за 15 км від районного центру і за 22 км від залізничної станції Старокостянтинів II на лінії Калинівка – Шепетівка. Уперше Самчики згадуються в історичних документах 1545 року. На околиці села виявлено залишки поселення черняхівської культури, знайдено римські монети (II ст. н.е.) [5, с.503-504].

Село Заставці Старосинявського району

Заставці – село, центр сільської ради. Розташоване на річці Іква за 1 км від районного центру і за 14 км від залізничної станції Адампіль. Біля Красносілки знаходиться кілька давніх курганів [5, с.525].

Селище міського типу Стара Синява

Стара Синява – селище міського типу, розташоване у північно-східній частині області на річці Іква, притоки Південного Бугу. Поселення під назвою Синява виникло при впадінні річки Ікви у Південний Буг на початку XVI ст. Татари під час одного з набігів знищили його; жителі, які зуміли врятуватися, піднялися на 10 верств за течією річки Ікви і заснували поселення під такою назвою ж (тепер Стара Синява). У середині XVI ст. частина втікачів повернулася на старе місце, до гирла Ікви, відбудувавши там село (тепер Нова Синявка). У другій половині XVI ст. у Старій Синяві було споруджено фортецю – один з опорних пунктів польської шляхти на Поділлі [5, с.506-515].

Селище міського типу Теофіполь

Теофіполь – селище міського типу, центр Теофіпольського району Хмельницької області, розташоване на лівому березі річки Полкви (притоки Горині), на північній частині Подільського плато. Територію сучасного Теофіполя в стародавні часи заселяло слов'янське плем'я – волиняни. У IX-X ст. вона входила до складу Київської Русі, а з 1199 року – до складу Галицько-Волинського князівства. Теофіполь під назвою Камінь, як одна із фортець – опорних пунктів литовських феодалів на півдні Волині, вперше згадується 1420 року [5, с.528].

Село Вікторівка Чемеровецького району

Село підпорядковане сільраді с. Шидлівці. Населення займається вирощуванням зернових і технічних культур, тваринництвом. Поблизу села виявлено залишки поселення трипільської культури [5, с.605].

Село Залуччя Чемеровецького району

Село підпорядковане сільраді с. Черче. Провідні галузі господарства – землеробство й тваринництво. На території Залуччя знайдено знаряддя праці доби пізнього палеоліту [5, с.604].

Село Кугаївці Чемеровецького району

Село є центром сільської ради, розташоване в долині річки Іванчик за 5 км від районного центру. Населення вирощує зернові й технічні культури, займається тваринництвом. Поблизу села виявлено залишки поселення трипільської культури, поховання доби ранньої бронзи (кінець III тисячоліття до н. е.) [5, с.602].

Село Мар'янівка Чемеровецького району

Село підпорядковане сільраді с. Гуків. На території Мар'янівки виявлено залишки поселень трипільської культури та двох слов'янських поселень давньоруських часів (VIII – X і XII – XIII століть н.е.) [5, с.601].

Село Пліщин Шепетівського району

Пліщин – село, розташоване на обох берегах річок Гуски й Очеретянки. Відстань до районного центру – 9 км, до залізничної станції Шепетівка – 14 км. Перша письмова згадка про село датується 1648 роком [5, с.639].

Село Велика Шкарівка Шепетівського району

Село, центр сільської ради, засноване 1593 року. Розташоване на правому березі річки Білки, притоки Хомори, за 50 км від районного центру і за 25 км від залізничної станції Чотирбоки, що на лінії Старокостянтинів – Шепетівка [5, с.637].

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Селище міського типу Кельменці Кельменецького району

Кельменці – селище міського типу з 1960 року, центр Кельменецького району, розташоване на автошляху Чернівці – Сокиряни, за 4 км на північ від залізничної станції Ларга і за 106 км від Чернівців. У центрі сучасних Кельменців на березі Потока виявлено рештки поселення ранніх слов'ян черняхівської культури (II–VI століття н.е.), а на південних схилах Потока – рештки поселень XIV–XV ст. Уперше село згадується в документах 1559 року під назвою Келменци. Назва його кілька разів змінювалася. У 1642 році воно іменувалося Келмешти, а в 1817 році – Келмеший [6, с.279].

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КОВАЛЕНКО Наталія Дмитрівна,
*кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка*

ЕТНОЛІНГВІСТИКА ТРАДИЦІЙНІ КАЛЕНДАРНІ ОБРЯДИ

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 11.12.2017 р. Гарнітура «Таймс».
Папір офсетний. Друк різнографічний. Формат 60x84/16.
Умовн. друк. арк. 6,7. Обл.-вид. арк. 7,1.
Тираж 40. Зам. № 794.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Надруковано в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.